

Document as cited in: Lee 2013b

Lee PN. (in press 2013). Health risks related to dual use of cigarettes and snus – a systematic review. Regul Toxicol Pharmacol. 69(1):125-134.

Rusmiddelbruk blant unge voksne, 21-30 år

Resultater fra spørreskjemaundersøkelser 1998, 2002 og 2006

Marte K. Ødegård Lund
Astrid Skretting
Karl Erik Lund

SIRUS rapport nr. 8/2007
Statens institutt for rusmiddelforskning
Oslo 2007

Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) ble opprettet 1. januar 2001 som en sammenslåing av Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning (SIFA) og dokumentasjonsseksjonen og biblioteket i Rusmiddeldirektoratet. SIRUS har som formål å utføre og formidle forskning og dokumentasjon omkring rusmiddelspørsmål, med særlig vekt på samfunnsvitenskapelige problemstillinger. Instituttet er også kontaktpunkt for Det europeiske narkotikaovervåkningscenteret i Lisboa, EMCDDA.

Copyright SIRUS
Oslo 2007

ISBN 978-82-7171-310-2
ISSN 1502-8178

SIRUS
P.b. 565 Sentrum
0105 Oslo

Besøksadresse: Øvre Slottsgate 2B
Telefon: 22 34 04 00
Fax: 22 34 04 01
E-post: sirus@sirus.no
Nettadresse: <http://www.sirus.no>

Trykt hos Wittusen&Jensen a.s.

Forord

Rapporten er basert på postale spørreskjemaundersøkelser i aldersgruppa 21-30 år om bruk av rusmidler for årene 1998, 2002 og 2006. Undersøkelsen er basert på et tilleggsutvalg til ungdomsundersøkelsen i aldersgruppa 15-20 år som SIRUS foretar hvert år. Rapportens viktigste funksjon er å gi en beskrivelse av hovedresultatene og se på endringer over tid.

Marte K. Ødegård Lund har foretatt analysene og har hatt hovedansvar for rapporten sammen med Astrid Skretting. Karl Erik Lund har skrevet underkapitlet om ”Kombinasjonsbruk snus og røyk”.

Vi vil gjerne takke Ellen J. Amundsen, Elin K. Bye og Marianne Lund for verdifulle kommentarer.

Oslo, desember 2007

Marte K. Ødegård Lund, Astrid Skretting og Karl Erik Lund

Innhold

1	Innledning.....	13
1.1	Data og metode.....	13
1.1.1	Reliabilitet.....	14
1.1.2	Beskrivelse av utvalget.....	15
1.2	Rapportens oppbygning.....	16
2	Tobakk	17
2.1	Hvor stor andel røyker?	17
2.1.1	Dagligrøyking.....	17
2.1.2	Av-og-til røyking	19
2.1.3	Røykeslutt.....	20
2.1.4	Antall sigaretter daglig	21
2.2	Hvem røyker?	23
2.2.1	Alder.....	23
2.2.2	Utdanning.....	26
2.2.3	Inntekt.....	28
2.2.4	Bosituasjon	29
2.2.5	Regionale forskjeller.....	30
2.3	Snusbruk.....	31
2.3.1	Snusbruk blant menn.....	33
2.4	Kombinasjonsbruk snus og røyk.....	34
2.4.1	Snus ved røykeslutt	36
2.5	Oppsummering - tobakk.....	37
3	Alkohol	39
3.1	Hvor stor andel drikker ikke?.....	39
3.2	Årlig alkoholkonsum	40
3.2.1	Alder.....	41
3.2.2	Utdanning.....	42
3.2.3	Inntekt.....	43
3.2.4	Bosituasjon	45
3.2.5	Regionale forskjeller.....	46
3.3	Drikkemønsteret - hvor ofte og hva	48
3.3.1	Alkoholbruk siste 4 uker	48
3.3.2	Hvor mye drikker unge voksne om gangen?.....	50
3.3.3	Hjemmebrent	52
3.3.4	Smuglersprit	56
3.4	Beruselse.....	59
3.5	Debutalder	63

3.6	Vanskeligheter pga alkoholbruk	65
3.7	Oppsummering - alkohol.....	67
4	Narkotika	69
4.1	Cannabis	69
4.1.1	Brukt cannabis noen gang.....	69
4.1.2	Brukt cannabis siste seks måneder.....	71
4.1.3	Alder for første gangs bruk.....	74
4.1.4	Hva kjennetegner de som har brukt cannabis?	74
4.1.5	Regionale forskjeller.....	77
4.1.6	Tilgjengelighet.....	78
4.1.7	Holdninger	80
4.2	Andre narkotiske stoffer	82
4.2.1	Noen gang brukt.....	82
4.2.2	Hyppighet.....	85
4.2.3	Tilgjengelighet.....	86
4.2.4	Holdninger	86
4.2.5	Spesielt om kokain	87
4.3	Venners bruk av narkotika	91
4.4	Anabole steroider.....	93
4.5	Beroligende midler.....	93
4.6	Sniffing	94
4.7	Vanskeligheter knyttet til bruk av narkotika	94
4.8	Oppsummering - narkotika	95
	Referanser.....	97
	English summary.....	99

Figurregister

Figur 1: Andel dagligrøykere, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.	18
Figur 2: Andel dagligrøykere, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.	18
Figur 3: Andel av-og-til røykere, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.	19
Figur 4: Andel av-og-til røykere, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.	20
Figur 5: Andel som har sluttet å røyke, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.	20
Figur 6: Andel som har sluttet å røyke, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.	21
Figur 7: Antall sigaretter dagligrøykere oppgir å røyke, 21-30 år. NORGE. 1998, 2002, 2006. Prosent.	22
Figur 8: Antall sigaretter dagligrøykere oppgir å røyke, 21-30 år. OSLO. 1998, 2002, 2006. Prosent.	23
Figur 9: Dagligrøykere i aldersgrupper 21-25 og 26-30 år. NORGE. 1998, 2002, 2006. Prosent.	24
Figur 10: Dagligrøykere i aldersgrupper 21-25 og 26-30 år. OSLO. 1998, 2002, 2006. Prosent.	24
Figur 11: Av-og-til røykere i aldersgrupper 21-25 og 26-30 år. NORGE. 1998, 2002, 2006. Prosent.	25
Figur 12: Av-og-til røykere i aldersgrupper 21-25 og 26-30 år. OSLO. 1998, 2002, 2006. Prosent.	26
Figur 13: Andel dagligrøykere, 21-30 år. NORGE. Inntektsgruppe. 2002, 2006. Prosent.	28
Figur 14: Andel dagligrøykere, 21-30 år. OSLO. Inntektsgruppe. 2002, 2006. Prosent.	29
Figur 15: Andel dagligrøykere (grønn) og av-og-til røykere (rød) etter bostedsfylke, 21-30 år. 1998, 2002, 2006 samlet. Prosent.	30
Figur 16: Beregnet gjennomsnittlig årlig alkoholforbruk i antall liter ren alkohol, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006.	40
Figur 17: Beregnet gjennomsnittlig årlig alkoholforbruk i antall liter ren alkohol, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 1998, 2002, 2006.	41
Figur 18: Beregnet gjennomsnittlig årlig alkoholforbruk i antall liter ren alkohol, 21-30 år. NORGE. Kjønn. Alder. 1998, 2002, 2006 samlet.	42
Figur 19: Beregnet gjennomsnittlig årlig alkoholforbruk i liter ren alkohol, 21-30 år. NORGE. Kjønn. Inntekt. 2002, 2006 samlet.	44
Figur 20: Beregnet gjennomsnittlig årlig alkoholforbruk i liter ren alkohol, 21-30 år. OSLO. Kjønn. Inntekt. 2002, 2006 samlet.	44
Figur 21: Beregnet gjennomsnittlig årlig alkoholforbruk i antall liter ren alkohol, 21-30 år. Bostedsfylke. 1998, 2002, 2006 samlet.	47

Figur 22: Andel som har drukket mer et par slurker hjemmebrent noen gang, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.....	52
Figur 23: Andel som har drukket hjemmebrent i løpet av de siste seks måneder, 21-30 år. NORGE Kjønn. 2002, 2006. Prosent.....	53
Figur 24: Andel som har drukket mer enn noen slurker hjemmebrent i løpet av de siste seks måneder, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 2002, 2006. Prosent.	53
Figur 25: Andel som har drukket mer enn et par slurker hjemmebrent noen gang, 21-30 år. Bostedsfylke. 1998, 2002, 2006 samlet. Prosent.	54
Figur 26: Andel som har drukket hjemmebrent i løpet av de siste seks måneder, 21-30 år. Bostedsfylke. 2002, 2006 samlet. Prosent.....	55
Figur 27: Andel som noen gang har drukket smuglersprit, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 2002, 2006. Prosent.	56
Figur 28: Andel som har drukket smuglersprit i løpet av de siste seks måneder, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 2002, 2006. Prosent.....	57
Figur 29: Andel som har drukket smuglersprit i løpet av de siste seks måneder, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 2002, 2006. Prosent.	57
Figur 30: Andel som har drukket smuglersprit noen gang, 21-30 år. Bostedsfylke. 2002, 2006 samlet. Prosent.	58
Figur 31: Andel som har kjent seg tydelig beruset mer enn 50 ganger hittil i livet, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.....	59
Figur 32: Andel som har kjent seg tydelig beruset mer enn 50 ganger hittil i livet, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.....	60
Figur 33: Andel som har kjent seg tydelig beruset noen gang siste seks måneder, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.....	61
Figur 34: Andel som har kjent seg tydelig beruset mer enn 25 ganger siste seks måneder, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.....	62
Figur 35: Andel som har kjent seg tydelig beruset mer enn 25 ganger siste seks måneder, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.....	62
Figur 36: Andel som har brukt cannabis noen gang, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.	69
Figur 37: Andel som har brukt cannabis noen gang, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.	70
Figur 38: Andel som har brukt cannabis i løpet av de siste seks måneder, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.	72
Figur 39: Andel som har brukt cannabis i løpet av de siste seks måneder, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.....	72
Figur 40: Andel som har brukt cannabis siste seks måneder, 21-30 år. NORGE og OSLO. Inntekt. 2002, 2006 samlet. Prosent.	76
Figur 41: Andel som har brukt cannabis noen gang (grønn) og andel som har brukt cannabis siste seks måneder (rød), 21-30 år. Bostedsfylke. 1998, 2002, 2006 samlet. Prosent.	77
Figur 42: Andel som har blitt tilbudt cannabis, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.....	78
Figur 43: Andel som tror de vil klare å skaffe cannabis i løpet av 2-3 dager, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.	79

Figur 44: Andel som har blitt tilbudt cannabis, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.....	79
Figur 45: Andel som tror de vil klare å skaffe cannabis i løpet av 2-3 dager, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.....	80
Figur 46: Andel som ønsker fritt salg av cannabis, og andel som ville prøvd cannabis hvis det ikke var fare for å bli arrestert, 21-30 år. NORGE. 1998, 2002, 2006. Prosent.....	81
Figur 47: Andel som ønsker fritt salg av cannabis, og andel som ville prøvd cannabis hvis det ikke var fare for å bli arrestert, 21-30 år. OSLO. 1998, 2002, 2006. Prosent.....	82
Figur 48: Andel som noen gang har brukt forskjellige narkotiske stoffer, 21-30 år. NORGE. 1998, 2002, 2006. Prosent.	83
Figur 49: Andel som noen gang har brukt forskjellige narkotiske stoffer, 21-30 år. OSLO. 1998, 2002, 2006. Prosent.	84
Figur 50: Andel som ville prøvd ulike narkotiske stoffer uten fare for å bli arrestert, 21-30 år. NORGE og OSLO. 2006. Prosent.....	87
Figur 51: Antall ganger brukt kokain hittil i livet, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 2002, 2006. Prosent.....	88
Figur 52: Antall ganger brukt kokain hittil i livet, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 2002, 2006. Prosent.	89
Figur 53: Hyppighet av kokainbruk. Andel personer 21-30 år som har brukt kokain i grupper for antall gangers bruk siste seks måneder. OSLO. Kjønn. 2002, 2006. Prosent.....	90
Figur 54: Andel som oppga at de trodde mellom seks og ti av deres ti nærmeste venner eller bekjente hadde prøvd narkotika, 21-30 år. NORGE og OSLO. Prosent.	92
Figur 55: Andel som svarte ja på spørsmål om noen venner eller nære bekjente hadde vært arrestert for befatning med narkotika, 21-30 år. NORGE og OSLO. 1998, 2002, 2006. Prosent.....	92

Tabellregister

Tabell 1: Utdanningsnivå blant dagligrøykere og av-og-til røykere, 21-30 år. NORGE. 1998, 2002, 2006. Prosent.	26
Tabell 2: Utdanningsnivå blant dagligrøykere og av-og-til røykere, 21-30 år. OSLO. 1998, 2002, 2006. Prosent.....	27
Tabell 3: Andel som bruker snus enkelte ganger, daglig eller har brukt snus tidligere, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.....	32
Tabell 4: Andel som bruker snus enkelte ganger, daglig eller har brukt snus tidligere, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.	33
Tabell 5: Røykevaner blant menn i ulike kategorier for snusbruk. Menn, 21-30 år. NORGE. 2006. Prosent.....	35
Tabell 6: Røykevaner blant menn i ulike kategorier for snusbruk. Menn, 21-30 år. OSLO. 2006. Prosent.	35

Tabell 7: Sluttrate* for røyking med 95 % -konfidensintervall i ulike kategorier av snusbrukere blant menn, 21-30 år. NORGE og OSLO. 2006.	36
Tabell 8: Beregnet gjennomsnittlig årlig alkoholforbruk i liter ren alkohol, 21-30 år. NORGE. Høyest fullførte utdanning. Aldersgrupper. Kjønn. 1998, 2002, 2006 samlet.	42
Tabell 9: Beregnet gjennomsnittlig årlig alkoholforbruk i liter ren alkohol, 21-30 år. NORGE. Bosituasjon. Aldersgrupper. Kjønn. 2002, 2006 samlet.	45
Tabell 10: Bruk av ulike drikkesorter siste 4 uker. Andel som har drukket øl, vin, brennevin eller "rusbrus", 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.	48
Tabell 11: Bruk av ulike drikkesorter siste 4 uker. Andel som har drukket øl, vin, brennevin eller rusbrus, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.	49
Tabell 12: Høykonsum av ulike drikkesorter sist disse ble drukket. Andel som har drukket høye kvanta av øl, vin, brennevin eller "rusbrus", 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.	51
Tabell 13: Alder for første gangs bruk av minst en halv flaske øl, minst en desiliter vin eller minst en kvart desiliter brennevin, 21-30 år. NORGE. 1998, 2002, 2006. Kumulativ andel i prosent.	64
Tabell 14: Andel som har opplevd vanskeligheter av noe slag fordi de har drukket for mye henholdsvis noen gang og siste seks måneder, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 2006. Prosent.	66
Tabell 15: Hyppighet av cannabisbruk. Andel personer som har brukt cannabis i grupper for antall gangers bruk hittil i livet, 21-30 år. NORGE og OSLO. 1998, 2002, 2006. Prosent.	71
Tabell 16: Andel som har brukt cannabis et ulikt antall dager/ganger i løpet av de siste seks måneder, 21-30 år. NORGE og OSLO. 1998, 2002, 2006. Prosent.	73
Tabell 17: Kumulativ andel som har brukt cannabis for første gang før gitt alderstrinn. NORGE og OSLO. 1998, 2002, 2006. Prosent og totalt antall (N) blant de som oppga at de noen gang hadde brukt cannabis.	74
Tabell 18: Andel som har brukt cannabis siste seks måneder, 21-30 år. NORGE og OSLO. Aldersgruppe. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.	75
Tabell 19: Andel som har brukt ulike narkotiske stoffer et ulikt antall dager/ganger hittil i livet, 21-30 år. NORGE. 2002, 2006 samlet. Prosent.	85
Tabell 20: Andel som oppga å ha kommet opp i ulike vanskeligheter av noe slag fordi narkotika er brukt, 21-30 år. NORGE og OSLO. 1998, 2002, 2006. Prosent.	94

Sammendrag

SIRUS har i årene 1998, 2002 og 2006 foretatt spørreskjemaundersøkelser i aldersgruppa 21-30 år om bruk av rusmidler. På samme måte som i de årlige ungdomsundersøkelsene er undersøkelsen i aldersgruppa 21-30 år foretatt i ett utvalg som bare omfatter de som er registrert bosatt i Oslo og ett landsomfattende utvalg, der også Oslo er inkludert.

I aldersgruppa 21-30 år har det i det landsomfattende utvalget vært en halvering av andelen dagligrøykere fra 1998 (29 prosent) til 2006 (17 prosent). Andelen av-og-til røykere har vært stabil (omkring 12 prosent). Blant dagligrøykerne har det ikke vært endring i antall sigaretter som røykes. I utvalget som bare omfatter Oslo, er andelen dagligrøykere redusert fra 27 prosent i 1998 til 14 prosent i 2006. Andelen av-og-til røykere har også her vært stabil (omkring 15 prosent). I Osloutvalget er det derimot færre enn i det landsomfattende utvalget som røyker flere enn ti sigaretter daglig. Det er små eller ingen kjønnsforskjeller når det gjelder røyking. Utdanningsnivået ser ut til å ha stor betydning for røykeatferd ved at det er færre som røyker blant de med høy utdanning enn blant de som har lav utdanning.

Det er store forskjeller mellom kvinner og menn med hensyn til andel som bruker snus. Andelen menn i det landsomfattende utvalget som snuser daglig, er mer enn doblet i perioden fra 1998 (7 prosent) til 2006 (17 prosent). I Osloutvalget var det en økning i daglig snusing blant menn fra ti prosent i 1998 til 16 prosent i 2006. Andelen kvinner som snuser daglig var en til to prosent både i 1998 og i 2006 i begge utvalgene. Sluttrate for å røyke er høyest for de som har en eller annen brukserfaring med snus.

På landsbasis har det gjennomsnittlige beregnede årlige alkoholkonsumet blant unge voksne økt, fra 4,5 liter ren alkohol i 1998 til 5,3 liter i 2006. I Oslo drikker personer i alderen 21-30 år i gjennomsnitt over en liter mer enn gjennomsnittet for hele landet. Menn i aldersgruppa 21-30 år drikker omtrent dobbelt så mye som kvinner i samme aldersgruppe. Alkoholforbruket synker med økende alder, men stiger med økende inntekt. Andelen som oppgir å ha vært tydelig beruset er forholdsvis stabil. I begge utvalgene oppgir omkring 80 prosent at de har kjent seg tydelig beruset i løpet av de siste seks måneder. Menn foretrekker øl og brennevin, mens kvinner oftere drikker vin enn menn. Andelen som har drukket hjemmebrent og smuglersprit har gått kraftig ned fra 1998 til 2006.

Andelen i aldersgruppa 21-30 år som oppga å ha brukt cannabis noen gang, har økt i undersøkelsesperioden både i landet som helhet og i Oslo-utvalget. I 1998 var det på landsbasis 22 prosent som oppga at de noen gang hadde brukt cannabis. De tilsvarende andelene i 2002 og 2006 var henholdsvis 30 prosent og 34 prosent. I Osloutvalget var det i 1998 - 35 prosent som oppga at de noen gang hadde brukt cannabis. Den tilsvarende andelen i 2002 var 41 prosent og i 2006 - 47 prosent. Andelen på landsbasis som rapporterte at de hadde brukt cannabis i løpet av de siste seks måneder, var ti prosent både i 2002 og i 2006, men den tilsvarende andelen i Oslo lå på 15 prosent. Flere menn enn kvinner oppgir å ha brukt cannabis. Tilgjengeligheten til cannabis har økt. Det ser ut til at de som oppgir å bruke cannabis i større grad enn andre har lav inntekt og ikke er i jobb eller studiesituasjon.

For de andre narkotiske stoffene fant vi størst økning i bruk av kokain og amfetamin. I det landsdekkende utvalget økte andelen som oppga å ha brukt kokain noen gang, fra tre prosent i 1998 til ni prosent i 2006, mens andelen som oppga å ha brukt amfetamin noen gang, økte fra fem prosent i 1998 til ti prosent i 2006. I Osloutvalget økte andelen som oppga å ha brukt kokain noen gang, fra syv prosent i 1998 til 14 prosent i 2006, mens andelen som oppga å ha brukt amfetamin noen gang økte fra ti prosent i 1998 til 13 prosent i 2006.

1 Innledning

Det snakkes ofte om en forlenget ungdomstid da mange studerer til de er langt opp i 20 åra, og dermed begynner senere i arbeidslivet. Samtidig stiger alderen på førstegangsfødende, noe som innebærer at etablering av familie først skjer i slutten av 20 åra. Personer i alderen 21 til 30 år er derfor i en særstilling fordi de på flere måter lever som ungdom uten for mange plikter, men samtidig er de myndige og har rettigheter som voksne. Er denne gruppen også i en særstilling når det gjelder bruk av ulike rusmidler? Ligner bruk av rusmidler blant unge voksne på det vi finner hos tenåringer, eller etableres det blant unge voksne et bruksmønster de vil beholde senere i livet? Personer i aldersgruppen 21-30 år som vi her undersøker, antas generelt å være i sin mest aktive alder når det gjelder bruk av ulike rusmidler (Horverak og Bye 2007). Et aktuelt spørsmål i denne sammenheng er derfor om nivået for unge voksnes bruk av tobakk, alkohol og narkotika er et livsfase-fenomen, noe som innebærer at mønstrene endres når personer som er unge voksne blir eldre.

SIRUS har i årene 1998, 2002 og 2006 foretatt spørreskjemaundersøkelser i aldersgruppa 21-30 år om bruk av rusmidler og tobakk. Denne rapporten er en deskriptiv analyse av disse tverrsnittundersøkelsene. Undersøkelsen er et tilleggsutvalg til ungdomsundersøkelsen i aldersgruppa 15-20 år som SIRUS foretar hvert år. På samme måte som i de årlige ungdomsundersøkelsene er undersøkelsen i aldersgruppa 21-30 år foretatt i ett utvalg som bare omfatter de som er registrert bosatt i Oslo og ett landsomfattende utvalg, der også Oslo er inkludert.

1.1 Data og metode

Spørsmålene i det fire siders spørreskjemaet har endret seg noe i løpet av de tre undersøkelsesårene. Flertallet av spørsmål er imidlertid de samme og gir dermed et godt grunnlag for å se på endringer fra 1998 til 2006. Spørreskjemaet er sendt i posten til et tilfeldig utvalg. Totalt er det 18 655¹ personer som har besvart spørreskjemaene for de tre undersøkelsesårene. Det samlede utvalget fra landet som helhet består av 8 571 respondenter, mens det spesielle Osloutvalget består av totalt 10 084 personer.

¹ I 1998 var det 6 696 personer som besvarte, i 2002 var det 7 292 og i 2006 var det 4 667.

De to utvalgene er trukket for å kunne si noe om situasjonen i henholdsvis landet som helhet og Oslo spesielt. Verdier (andeler) måles i utvalgene, og vi ønsker å generalisere fra utvalg til populasjon. Verdier i utvalget kan være forskjellige uten at vi kan si at det er forskjeller i populasjonen. Det skyldes stor usikkerhet som kan komme av for eksempel tilfeldigheter i utvalget eller et lite antall observasjoner. Tallgrunnlaget er da for lite til å si at forskjellene er statistisk signifikante og det er ikke mulig å generalisere til populasjonen.

Svarprosenten i de tre undersøkelsesårene varierer mellom 40 og 50 prosent. Dersom frafallet er helt tilfeldig, behøver det ikke å ha store konsekvenser for resultatene at svarprosenten er "(...) helt nede på 50 prosent eller mindre" (Skog 2005). Frafallet i denne undersøkelsen kan imidlertid antas å korrelere med variabler vi ønsker å undersøke, som bruk av ulike narkotiske stoffer. Det er viktig å huske at undersøkelsen det her refereres til, er rettet mot unge voksne i sin alminnelighet. Det er grunn til å tro at de som regelmessig bruker narkotiske stoffer enten det dreier seg om cannabis eller sterkere stoffer, vil være underrepresentert i undersøkelsen. Det samme kan gjelde personer som har utviklet et alkoholmisbruk. Det er tidligere vist at frafallet i avviksgrupper er større enn i normalpopulasjonen (Hauge og Nordli 1989). For å beskrive misbruk av ulike rusmidler må en derfor ty til andre datakilder. Undersøkelser av denne typen er derfor først og fremst egnet til å si noe om eksperimentering og rekreasjonsbruk av narkotiske stoffer. Systematisk underrapportering av alkoholkonsum har også vist seg å være en feilkilde i slike undersøkelser. Trolig er det som rapporteres omtrent halvparten av hva som faktisk konsumeres (Nordlund 1992)².

Tallene er generelt beheftet med statistiske feilmarginer, og må derfor tolkes med forsiktighet. Undersøkelsene er først og fremst ment som et redskap for å se på trender over tid.

1.1.1 Reliabilitet

Tendensen til under- og/eller overrapportering på spørsmål i spørreskjemaet må vurderes. Som nevnt over må det antas at det generelt forekommer en viss underrapportering. Muligheten for overrapportering er imidlertid også til stede (Skog 1992, Pape og Storvoll 2006). En såkalt majoritetsmisforståelse kan være en oppfatning om at "alle andre" for eksempel har røykt hasj. For ikke å fremstå som annerledes, besvares

² For nærmere diskusjon se for eksempel Horverak og Bye 2007.

spørsmålet bevisst galt. Ved lavfrekvent atferd vil overrapportering kunne gi forholdsvis store utslag. Ved å stille spørsmål om det oppdiktete stoffet "relewin" i denne undersøkelsen³, kan vi til en viss grad måle forekomsten av overrapportering. På spørsmål om relewin er brukt noen gang, svarte 0,1 prosent positivt i det landsdekkende utvalget i 2002, mens andelen i 2006 var 0,2 prosent. I Osloutvalget svarte 0,2 prosent i 2002 og 0,4 prosent i 2006 at de hadde brukt "relewin" noen gang. Tilsvarende lave andeler oppga bruk av relewin siste seks måneder, at relewin var tilbudt dem og at de ville prøvd relewin hvis det ikke var fare for å bli arrestert. De rapporterte andelen er klart lavere enn for reelle stoffer. På spørsmål om å skaffe relewin på to-tre dager svarte imidlertid mellom seks og ti prosent positivt. Dette kan tolkes som at mange har inntrykk av at "alt" kan skaffes, og at de derfor krysser av for stoffer med både kjente og ukjente navn (Pape og Storvoll 2006). Hvis vi imidlertid holder oss til spørsmål om erfaringer/bruk og problemer knyttet til falske positive, peker resultatene i retning av at reliabiliteten i undersøkelsen må sies å være tilfredsstillende.

1.1.2 Beskrivelse av utvalget

Både i det landsdekkende utvalget og i Osloutvalget er det en større andel kvinner enn menn, og en større andel eldre enn yngre. I analysene vektet de to utvalgene etter kjønn og alder slik at fordelingen skal samsvare med kjønns- og aldersfordelingene i befolkningen (SSB (1)) for de ulike undersøkelsesårene for landet som helhet og for Oslo spesielt.

Ser vi nærmere på utvalgene var det på undersøkelsestidspunktet omkring 60 prosent som oppga å ha jobb som hovedbeskjeftigelse og 25 prosent som studerte. Det var en økende andel med universitet/høyskole som høyest fullførte utdanning i undersøkelsesperioden. Andelen var størst i Osloutvalget i 2006 (58 prosent), mens den tilsvarende andelen i landet som helhet var 43 prosent. Det var en jevn spredning i oppgitt inntekt i de to utvalgene. Det ser imidlertid ut til at unge voksne i utvalget fra Oslo tjener gjennomsnittlig noe bedre enn personer i landet som helhet. Når det gjelder bosituasjon var det en større andel som oppga å bo med barn i det landsdekkende utvalget (23 prosent i 2006) enn i Osloutvalget (13 prosent i 2006).

³ Spørsmålene om det oppdiktete stoffet relewin ble stilt sammen med likelydende spørsmål om andre stoffer. Det ble ikke spurt om relewin i 1998.

Enkelte av de besvarte spørreskjemaene har måttet utelates fordi de manglet opplysninger om kjønn, alder eller at store deler av spørsmålene ellers var ubesvarte.

1.2 Rapportens oppbygning

Rapporten er en deskriptiv framstilling av datamaterialet. Tobakk, alkohol og narkotika beskrives i hvert sitt kapittel. Første tema er bruk av tobakk, i hovedsak røyking. Neste hovedtema er alkohol. Hvor mye og hva som drikkes, og hvilke kjennetegn som forklarer forskjeller i alkoholforbruket. Til slutt presenteres data om bruk av narkotika. Bruk av cannabis beskrives i første del av kapitlet. Deretter ser vi mer generelt på bruken av de andre narkotiske stoffene.

Endringer over tid står sentralt i analysene. Vi har som nevnt data fra tre undersøkelsesår, med fire års intervaller. Analysene av det landsomfattende utvalget og Osloutvalget presenteres for hvert tema og sammenlignes. Gjennomgående drøftes betydningen av ulike bakgrunnsvariabler som kjønn, alder, utdanning, beskjeftigelse, inntekt, bosituasjon og bostedsfylke. Vi har brukt T-test for å se om endringer/forskjeller er signifikante.

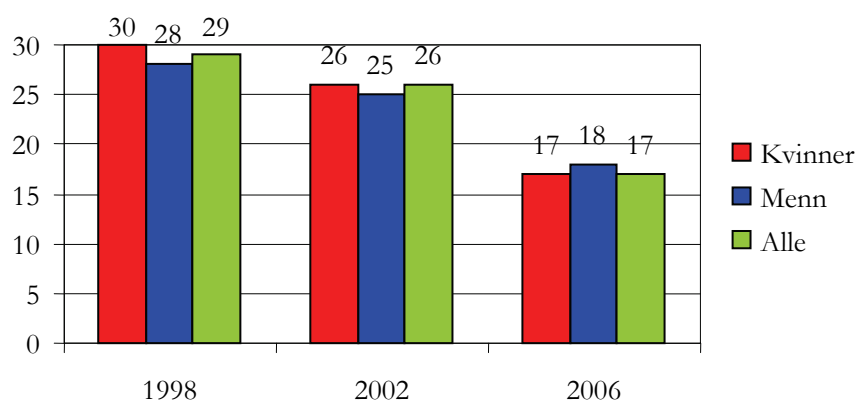
2 Tobakk

2.1 Hvor stor andel røyker?

Undersøkelser i aldersgruppa 16-74 år viser at det i 2006 var 34 prosent som rapporterte at de røykte daglig eller av-og-til (Lund og Lindbak 2007). Andelen dagligrøykere var 24 prosent. Det har gjennom flere år vært en nedgang i andelen som røyker tobakk, noe som i hovedsak er resultat av en nedgang blant mannlige røykere. Andelen kvinner som røyker har vært stabil i svært mange år, men det er observert en nedgang fra 2002 (ibid). Data fra de tre undersøkelsesårene i aldersgruppa 21-30 år gir mulighet til å se nærmere på røykeatferd spesielt blant unge voksne.

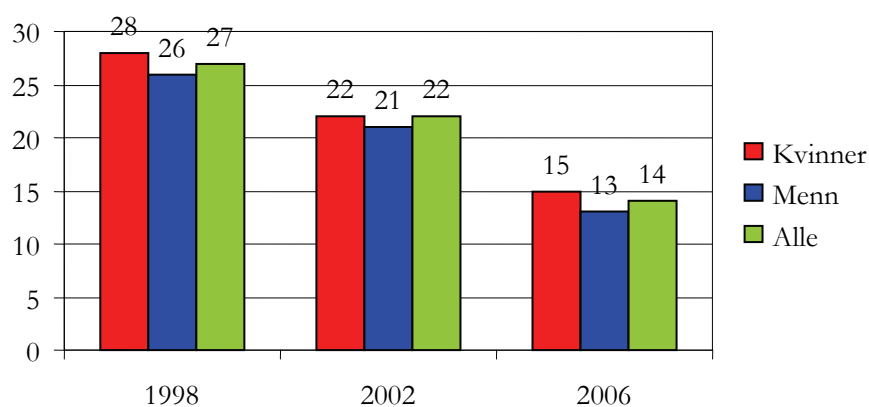
2.1.1 Dagligrøyking

I figur 1 ser vi at andelen unge voksne i Norge som oppgir at de røyker daglig, har gått ned fra 29 prosent i 1998 til 17 prosent i 2006 ($p < 0,001$). Den største nedgangen (ni prosentpoeng) fant sted fra 2002 til 2006 ($p < 0,001$). Sagt på en annen måte er det bortimot en halvering av andelen dagligrøykere i 2006 sammenlignet med det vi fant i 1998. Nedgangen blant kvinner i alderen 21-30 år er på 13 prosentpoeng, fra 30 prosent i 1998 til 17 prosent i 2006 ($p < 0,001$). Andelen unge menn som røyker daglig, har gått ned fra 28 prosent i 1998 til 18 prosent i 2006 ($p < 0,01$). Nedgangen er tydeligst fra 2002 til 2006 for både kvinner og menn. Det er ingen signifikante forskjeller mellom kvinner og menn ved de tre målingene. Sammenlignet med befolkningen som helhet (Lund og Lindbak 2007) er andelen dagligrøykere lavere i aldersgruppa som denne undersøkelsen omfatter.

Figur 1: Andel dagligrøykere, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

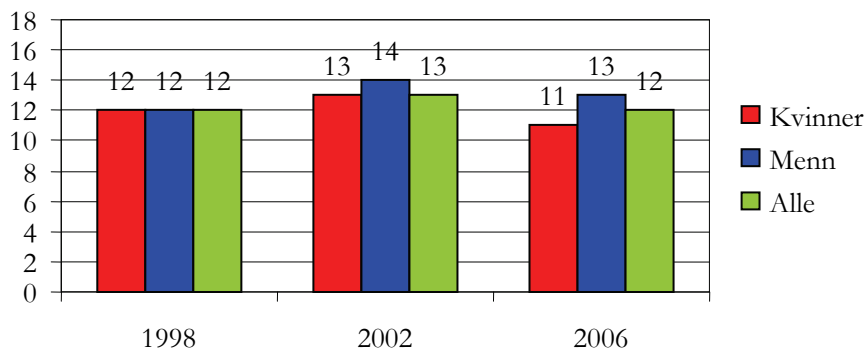
Vi finner det samme bildet når vi ser på Osloutvalget (figur 2). Andelen dagligrøykere har gått ned fra 27 prosent i 1998 til 14 prosent i 2006 ($p < 0,001$). Vi ser en tendens til at andelen dagligrøykere i Oslo er noe lavere enn i landet som helhet i hele perioden (ikke signifikant). Videre viser figur 2 at nedgangen i andelen dagligrøykere i Oslo har vært forholdsvis jevnt synkende i hele undersøkelsesperioden, mens endringen for landet som helhet var betydelig større fra 2002 til 2006 enn fra 1998 til 2002.

Figur 2: Andel dagligrøykere, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

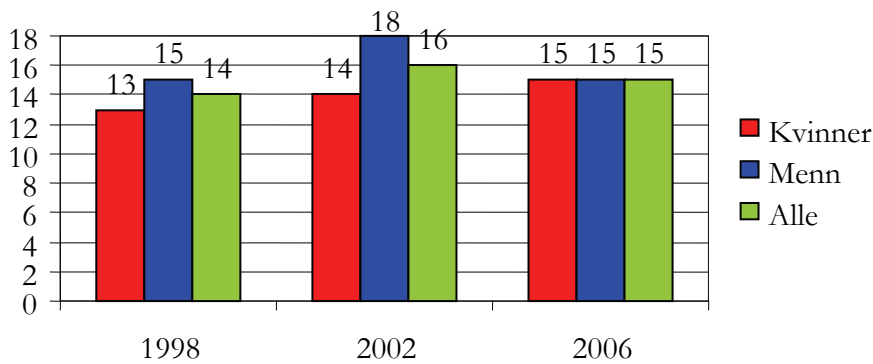
2.1.2 Av-og-til røyking

Å røyke tobakk, men ikke daglig, omtales her som av-og-til røyking. Det var ingen endring fra 1998 til 2006 i andelen som oppga å røyke av-og-til i det landsomfattende utvalget (figur 3). Det var heller ingen klare forskjeller mellom kvinner og menn. Andelen som røykte av-og-til var altså stabil på 12-13 prosent i perioden. Dette sammenfaller med hva Lund og Lindbak (2007) fant i aldersgruppa 16-74 år.

Figur 3: Andel av-og-til røykere, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

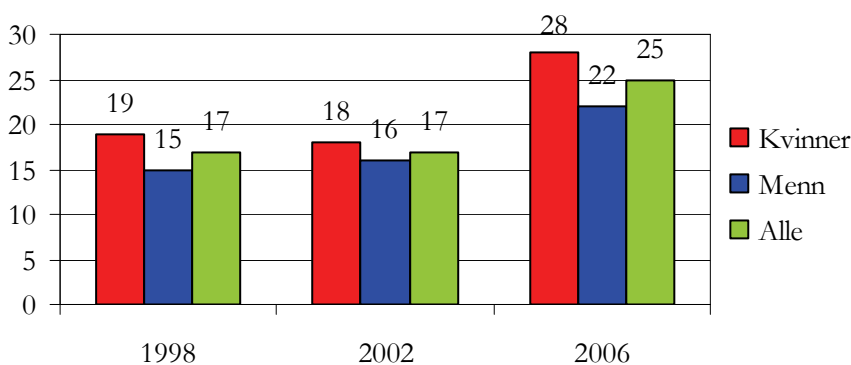
Det er også kun små endringer i andelen av-og-til røykere i utvalget fra Oslo (figur 4). I 2006 var det 15 prosent som oppga at de røykte av-og-til, omtrent samme andel som i 1998 (14 prosent). Andelene i Oslo var noe høyere enn på landsbasis.

Figur 4: Andel av-og-til røykere, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

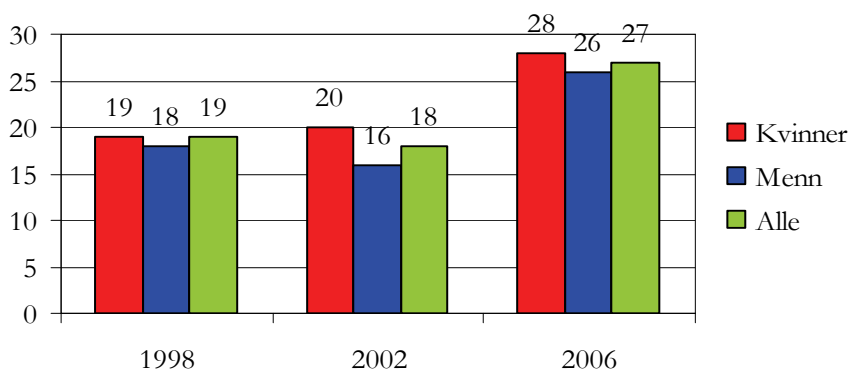
2.1.3 Røykeslutt

Det var langt flere som oppga at de hadde sluttet å røyke i 2006 enn i 1998 i Norge ($p < 0,001$) (figur 5). Vi ser videre en tendens til at en høyere andel kvinner enn menn i utvalget fra hele landet oppga at de hadde sluttet å røyke (ikke signifikant). Andelen kvinnelige røykesluttere steg fra 18 prosent i 2002 til 28 prosent i 2006 ($p < 0,01$). Andelen blant menn som oppga å ha sluttet å røyke, økte fra 15 prosent i 1998 til 22 prosent i 2006 ($p < 0,05$).

Figur 5: Andel som har sluttet å røyke, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

I Oslo har andelen som oppga å ha røykt tidligere, daglig eller av-og-til og sluttet, gått opp fra 19 prosent i 1998 til 27 prosent i 2006 ($p < 0,001$) (figur 6). Andelen som hadde sluttet å røyke var stabil fra 1998 til 2002, mens vi fant en økning på åtte prosentpoeng fra 2002 til 2006. Blant kvinner og menn i Oslo var det i 2006-undersøkelsen 26 prosent menn og 28 prosent kvinner som oppga at de hadde sluttet å røyke.

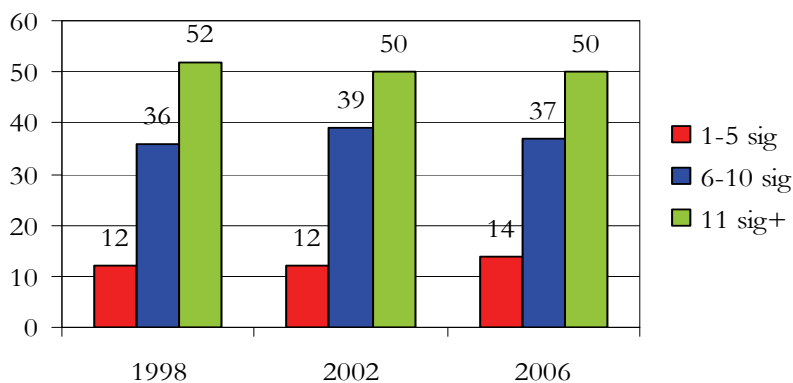
Figur 6: Andel som har sluttet å røyke, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

I undersøkelsesperioden finner vi en nedgang i andelen dagligrøykere, og en økning i andelen som tidligere har røykt, men som har sluttet. Lund og Lindbak (2007) fremhever at røyking i våre dager symboliserer et mindre positivt budskap enn tidligere. Det er rimelig å anta at for unge voksne er budskapet og signalene man sender ut som røyker eller ikke-røyker, viktige. I denne perioden har også serveringsstedene i Norge blitt røykfrie. Andre forklaringer på endringene kan for eksempel være økt kunnskap blant dagens unge på grunn av et økende offentlig fokus på skader av røyking.

2.1.4 Antall sigaretter daglig

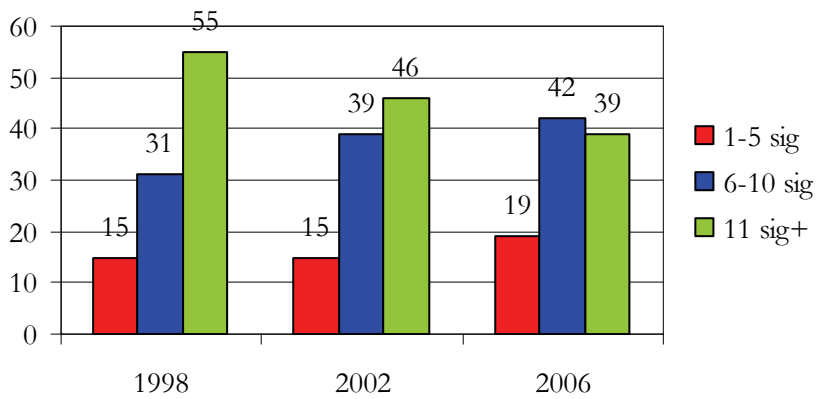
Vi har informasjon om hvor mange sigaretter dagligrøykere oppgir å røyke (bruksintensitet). Fordelingen av antall sigaretter dagligrøykerne røykte, var stabilt fra 1998 til 2006 (figur 7). På landsbasis oppga halvparten av dagligrøykerne å røyke mer enn ti sigaretter per dag. I underkant av 40 prosent røykte mellom seks og ti sigaretter, mens andelen som oppga å røyke mellom en og fem sigaretter, var 12-14 prosent i undersøkelses-

perioden. Det var klart flere menn (57 prosent i 2006) enn kvinner (41 prosent i 2006) som røykte mer enn ti sigaretter hver dag ($p<0,05$).

Figur 7: Antall sigaretter dagligrøykere oppgir å røyke, 21-30 år. NORGE. 1998, 2002, 2006. Prosent.

I utvalget fra Oslo finner vi ikke den samme stabiliteten over tid (figur 8). For det første ser vi en klar nedgang i andelen dagligrøykere som oppga å røyke mer enn ti sigaretter per dag, fra 55 prosent i 1998 til 39 prosent i 2006 ($p<0,01$). For det andre har andelen som oppga å røyke mellom seks og ti sigaretter daglig, økt fra 31 prosent til 42 prosent ($p<0,05$). For det tredje ser vi tendens til en økning i andelen dagligrøykere som røyker mellom en og fem sigaretter.

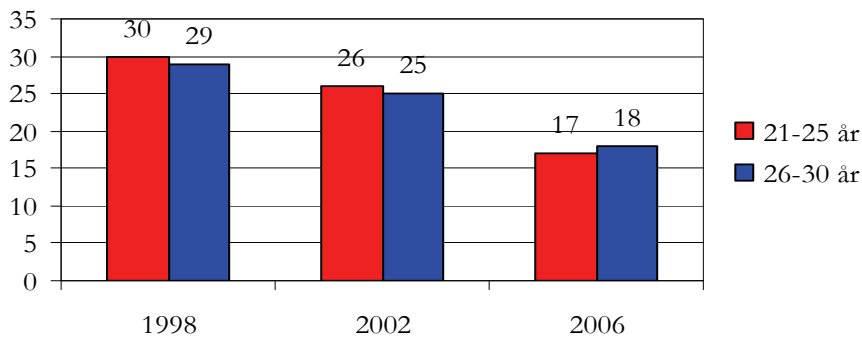
Figur 8: Antall sigaretter dagligrøykere oppgir å røyke, 21-30 år. OSLO. 1998, 2002, 2006. Prosent.

2.2 Hvem røyker?

Vi vil se nærmere på hva som kjennetegner de som oppgir å røyke med hensyn til alder, utdanning, hovedbeskjeftigelse, inntekt, bosituasjon og geografisk bosted. Personene i den yngste aldersgruppa (21-25 år) er i større grad i en utdanningssituasjon (ca 40 prosent) enn personer i aldersgruppa 26-30 år (ca ti prosent). I tillegg er det tre ganger så mange over 25 år som oppgir at de bor sammen med barn. Begge forhold kan antas å ha betydning for røykeatferd.

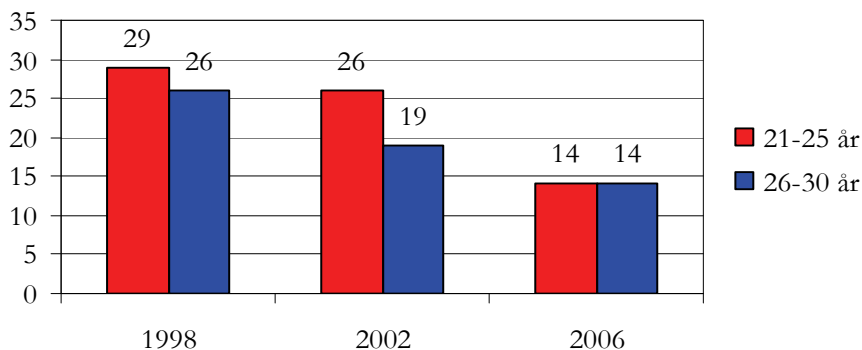
2.2.1 Alder

Respondentene er delt inn i to aldersgrupper: 21-25 år og 26-30 år. Vi vil se om det er forskjeller i andelen som røyker daglig eller av-og-til, blant de som er i begynnelsen og de som er i slutten av 20-årene.

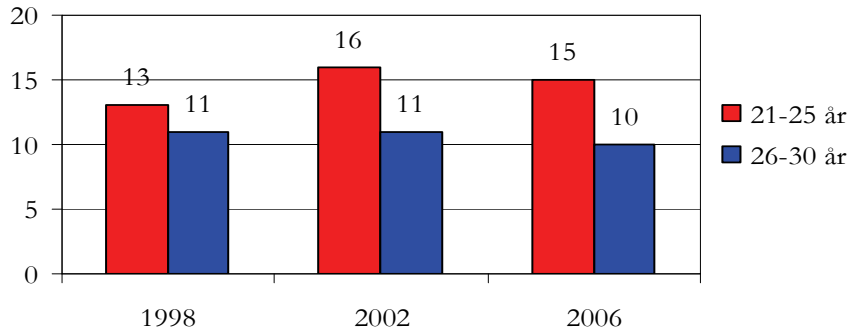
Figur 9: Dagligrøykere i aldersgrupper 21-25 og 26-30 år. NORGE. 1998, 2002, 2006. Prosent.

Figur 9 viser at det var liten forskjell mellom de yngste og de eldste i landet som helhet med hensyn til andelen som røykte daglig i de tre undersøkelsesårene. I 1998 oppga 30 prosent av 21-25 åringene at de røykte, mens den tilsvarende andelen for 26-30 åringene var 29 prosent. I 2006 var andelen gått ned for begge aldersgruppene. Det var 17 prosent av 21-25 åringene som i 2006 oppga at de røykte daglig, noe som er en nedgang fra 1998 på 13 prosentpoeng ($p < 0,001$). Nedgangen i dagligrøykere i aldersgruppa 26-30 år var 11 prosentpoeng ($p < 0,01$).

Figur 10: Dagligrøykere i aldersgrupper 21-25 og 26-30 år. OSLO. 1998, 2002, 2006. Prosent.

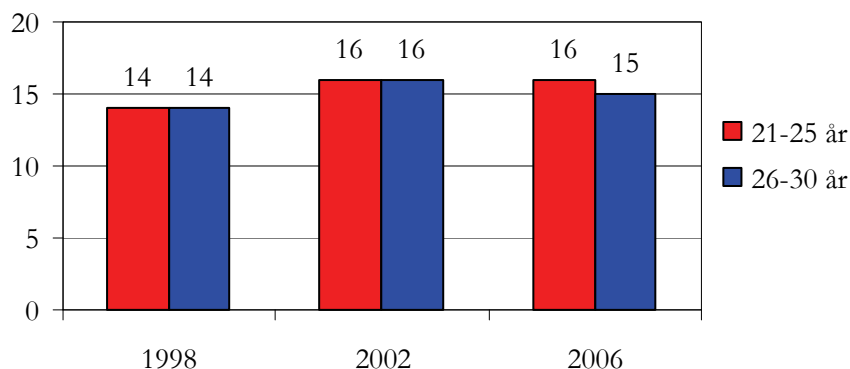
Ser vi på Oslo (figur 10) var det ikke noen forskjell mellom andelene som røykte i de to aldersgruppene i 2006, mens det i 2002 var en klart større andel i alderen 21-25 år enn 26-30 år som oppga at de røykte daglig ($p < 0,01$).

Figur 11: Av-og-til røykere i aldersgrupper 21-25 og 26-30 år. NORGE. 1998, 2002, 2006. Prosent.

Andelen av-og-til røykere i de to aldersgruppene er forholdsvis stabil for de tre undersøkelsesårene i den landsdekkende undersøkelsen (figur 11). Vi ser en tendens til at andelen yngre som røyker av-og-til, er noe større enn for de litt eldre (ikke signifikant). I 2006 var det 15 prosent i den yngste aldersgruppa som oppga å røyke av-og-til, tilsvarende andel for den eldste aldersgruppa var ti prosent.

Det var ikke forskjeller mellom aldersgruppene i utvalget fra Oslo (figur 12). Andelen av-og-til røykere i Oslo er også svært stabil i de tre undersøkelsesårene. I 2006 var det 16 prosent i den yngste aldersgruppa som oppga å røyke av-og-til, tilsvarende andel for den eldste aldersgruppa var 15 prosent.

Figur 12: Av-og-til røykere i aldersgrupper 21-25 og 26-30 år. OSLO. 1998, 2002, 2006. Prosent.

2.2.2 Utdanning

Ulike undersøkelser viser at det er flere dagligrøykere blant folk med kort enn blant de med lang utdanning uansett alder, men forskjellen er klart størst i den yngste aldersgruppen (Lund og Lindbak 2007). Da våre data omfatter unge voksne kan vi se hvorvidt dette er et bilde vi også finner, og om det har skjedd endringer i løpet av perioden fra 1998 til 2006.

Tabell 1: Utdanningsnivå blant dagligrøykere og av-og-til røykere, 21-30 år. NORGE. 1998, 2002, 2006. Prosent.

		Ungdoms- skole	Videregående skole	Universitet/ høyskole
1998	Daglig	56	33	16
	Av-og-til	6	12	13
2002	Daglig	51	29	16
	Av-og-til	8	13	14
2006	Daglig	43	22	9
	Av-og-til	9	13	12

Av tabell 1 ser vi at andelen dagligrøykere var synkende i alle utdanningsgruppene fra 1998 til 2006. En hovedtendens ellers er at andelen unge voksne som oppgir at de røyker, er langt høyere blant de med lav utdanning enn de med høy utdanning. I 1998 var det 62 prosent med ungdomsskole som høyeste fullførte utdanning som røykte daglig eller av-og-til, mens den tilsvarende andel i 2006 var 52 prosent. Andelen dagligrøykere er redusert fra 56 prosent i 1998 til 43 prosent i 2006 (ikke signifikant). Når det gjelder de med videregående skole som høyest fullførte utdanning, har det vært en klar nedgang i andel dagligrøykere fra 33 i 1998 til 22 prosent i 2002 ($p<0,01$). Det var også en tendens til nedgang i dagligrøykere blant dem med universitets-/høyskoleutdanning, fra 16 prosent i 1998 til ni prosent dagligrøykere i 2006 (ikke signifikant).

Når det gjelder av-og-til røykere har andelen vært relativt stabil for alle de tre utdanningsgruppene i de tre undersøkelsesårene.

Tabell 2: Utdanningsnivå blant dagligrøykere og av-og-til røykere, 21-30 år. OSLO. 1998, 2002, 2006. Prosent.

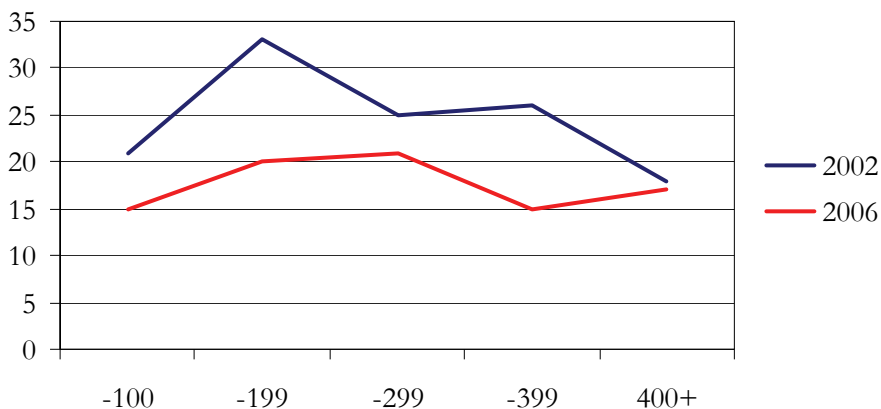
		Ungdoms- skole	Videregående skole	Universitet/ høyskole
1998	Daglig	51	33	18
	Av-og-til	7	14	16
2002	Daglig	48	29	15
	Av-og-til	10	14	18
2006	Daglig	42	17	10
	Av-og-til	14	14	16

Resultatene fra Oslo (tabell 2) viser det samme mønsteret som på landsbasis. I 2006 var det fire ganger så mange dagligrøykere blant personer med ungdomsskole som høyeste fullførte utdanning som blant dem med universitet/høyskole ($p<0,001$). Det har også her vært en nedgang i andelen dagligrøykere i alle utdanningsgruppene. Vi ser nærmest en halvering i andelen dagligrøykere fra 1998 til 2006 både blant dem med universitet/høyskole ($p<0,05$) og blant dem med videregående skole som høyest fullførte utdanning ($p<0,001$). Det var ikke signifikante forskjeller i andelen av-og-til røykere for noen av undersøkelsesårene, men vi ser en tendens til større likhet i 2006 enn i 1998.

Ser vi på utdanningsnivået blant de som oppgir at de tidligere har røykt, er andelen "røykesluttere" størst for dem med utdanning på universitets-/høyskolenivå. I landet som helhet steg andelen "røykesluttere" for dem med universitets-/høyskoleutdanning fra 18 prosent i 1998 til 27 prosent i 2006 ($p < 0,05$). Vi ser også en tendens til at andelen tidligere røykere økte blant personer med ungdomsskole som høyest fullførte utdanning (fra 10 prosent i 1998 til 16 prosent i 2006) og blant personer med videregående som høyest fullførte utdanning (fra 17 prosent i 1998 til 24 prosent i 2006) (ikke signifikant). Oppsummert kan vi altså si at vi på samme måte som i andre undersøkelser finner at utdanningsnivået har stor betydning for røykeatferden.

2.2.3 Inntekt

Vi har også sett på om det å røyke har sammenheng med inntekt. Det ble spurt om bruttoinntekt for fjoråret, i fem kategorier.

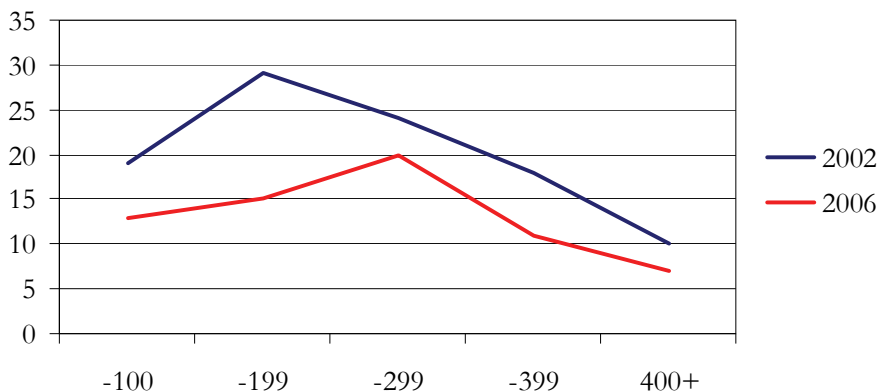

Figur 13: Andel dagligrøykere, 21-30 år. NORGE. Inntektsgruppe. 2002, 2006⁴. Prosent.

Som vi ser av figur 13 har det vært en nedgang i andelen dagligrøykere i alle inntektsgruppene fra 2002 til 2006. Den største nedgangen finner vi blant dem med lav inntekt. En stor andel i denne inntektsgruppa er studenter på universitet/høyskole (65 prosent i inntektsgruppen "-100" oppga å gå på skole på intervju tidspunktet) og at den lave røykeandelen

⁴ Det ble ikke spurt om inntekt i 1998.

derfor kan forklares av forskjeller i utdanningsbakgrunn som vi så i tabell 1. Videre ser vi at det er mindre forskjeller i andelene som røyker avhengig av inntekt i 2006 enn det var i 2002. Forskjellen mellom andelen som røyker i den laveste og den nest laveste inntektsgruppa var signifikant forskjellige fra hverandre i 2002 ($p < 0,01$), men ikke i 2006. I begge årene var det de som tjente minst og de som tjente mest som hadde den laveste andelen dagligrøykere.

Figur 14: Andel dagligrøykere, 21-30 år. OSLO. Inntektsgruppe. 2002, 2006⁵. Prosent.

I Osloutvalget ser det ut til å være større variasjoner i andelene dagligrøykere avhengig av inntekt enn det vi fant i landet som helhet (figur 14). Det var imidlertid ingen klare forskjeller mellom inntektsgruppene i 2006, slik det var i 2002. Blant dem som tjente mellom 100 001 og 199 000 kroner i året ser vi den tydeligste nedgangen, ved at andelen dagligrøykere i Oslo har sunket fra 29 prosent i 2002 til 15 prosent i 2006 ($p < 0,05$).

2.2.4 Bosituasjon

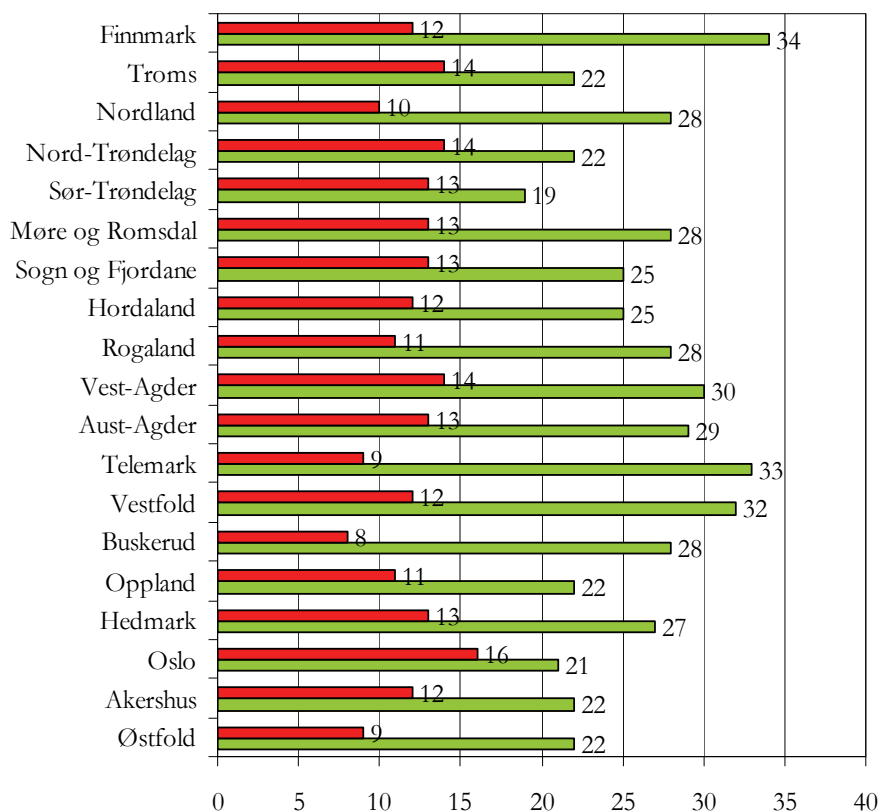
Vi nevnte tidligere at endret livssituasjon, for eksempel at en bor sammen med barn, kunne ha betydning for en lavere andel dagligrøykere blant 26-30 åringer enn blant 21-25 åringer. Vi ser imidlertid ingen store forskjeller i andelen dagligrøykere når vi ser på hvem respondenten oppgir å bo sammen med. Vi ser en tendens til at de som bor med venner i

⁵ Det ble ikke spurt om inntekt i 1998.

Osloutvalget røyker i noe større grad enn de som bor med samboer/ektefelle og eventuelt med barn (ikke signifikant).

2.2.5 Regionale forskjeller

I flere tidligere undersøkelser har det vist seg å være regionale forskjeller i andelen røykere (Lund og Lindbak 2007). Det er derfor grunn til å tro at også vi finner forskjeller i aldersgruppa 21-30 år når vi ser på bostedsfylke.

Figur 15: Andel dagligrøykere (grønn) og av-og-til røykere (rød) etter bostedsfylke, 21-30 år. 1998, 2002, 2006 samlet⁶. Prosent.

⁶ Resultater fra alle undersøkelsesårene er slått sammen for å få et større tallgrunnlag per fylke.

Figur 15 viser hvordan de som røyker daglig og av-og-til fordeler seg etter bostedsfylke⁷. Finnmark har størst andel røykere (totalt 46 prosent), men også Vest-Agder og Vestfold (begge 44 prosent totalt) har en stor andel røykere i aldersgruppa 21-30 år. Sør-Trøndelag (32 prosent) og Østfold (31 prosent) har de laveste andelene røykere. Det er enkeltvis store utslag i forskjellene mellom kvinner og menn, men disse er ikke signifikante.

2.3 Snusbruk

Bruk av snus øker i Norge, spesielt blant unge menn (Lund og Lindbak 2007). I befolkningen som helhet er det omtrent ni prosent i alderen 16-74 år som bruker snus daglig eller av-og-til, det vil si en relativt liten andel sammenlignet med andelen som røyker daglig eller av-og-til (ibid). Vi vil her se hvor stor andel i aldersgruppa 21-30 år som bruker snus daglig, enkelte ganger og som tidligere har brukt snus. Vi vil spesielt se på kjønnsforskjeller og geografiske forskjeller.

⁷ Ingen av forskjellene mellom andelen røykere etter fylke er signifikante pga lite antall i hver gruppe.

Tabell 3: Andel som bruker snus enkelte ganger, daglig eller har brukt snus tidligere, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

		Menn	Kvinner	Alle
1998	Bruker snus daglig	7	1	4
	Bruker snus enkelte ganger	26	9	18
	Har brukt snus tidligere, men sluttet	10	-	5
2002	Bruker snus daglig	11	-	6
	Bruker snus enkelte ganger	19	3	11
	Har brukt snus tidligere, men sluttet	10	3	7
2006	Bruker snus daglig	17	1	9
	Bruker snus enkelte ganger	20	8	14
	Har brukt snus tidligere, men sluttet	9	3	6

Vi ser en tendens til en økning i undersøkelsesperioden fra fire til ni prosent i andelen som snuser daglig (tabell 3). Samtidig ser vi en tendens til nedgang blant dem som bruker snus av-og-til. Andelen som har brukt snus tidligere er relativt stabil. Det er store forskjeller mellom kvinner og menn med hensyn til snusbruk. I 2006 var det en prosent kvinner i aldersgruppa 21-30 år som oppga å bruke snus daglig, mens det samme gjaldt 17 prosent menn. Blant kvinner var det i 2006 åtte prosent som oppga at de brukte snus enkelte ganger, mens den tilsvarende andelen blant menn var 20 prosent. Fra 1998 til 2006 har andelen menn som oppga at de snuser daglig, blitt mer enn doblet, med en økning fra syv til 17 prosent ($p > 0,01$). Mens andelen daglig snusere blant menn har økt, har det vært en tendens til reduksjon i andelen av-og-til snusere (fra 26 prosent i 1998 til 20 prosent i 2006 (ikke signifikant)). Det er ingen endring i andelen menn som oppga å ha brukt snus tidligere, men som nå har sluttet.

Kjønnsforskjellene i snusbruk som vi finner på landsbasis, gjelder også for unge voksne i Oslo (tabell 4). Økningen i andelen blant menn som snuser daglig i Osloutvalget er imidlertid noe mindre enn i landsutvalget. Også i Oslo har det vært en nedgang i andelen menn som oppgir å snuse enkelte ganger, fra 26 prosent i 1998 til 19 prosent i 2006 ($p < 0,05$).

Tabell 4: Andel som bruker snus enkelte ganger, daglig eller har brukt snus tidligere, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

		Menn	Kvinner	Alle
1998	Bruker snus daglig	10	2	6
	Bruker snus enkelte ganger	26	11	18
	Har brukt snus tidligere, men sluttet	10	1	5
2002	Bruker snus daglig	14	0	7
	Bruker snus enkelte ganger	16	4	10
	Har brukt snus tidligere, men sluttet	8	2	5
2006	Bruker snus daglig	16	2	9
	Bruker snus enkelte ganger	19	10	14
	Har brukt snus tidligere, men sluttet	10	2	6

2.3.1 Snusbruk blant menn

Siden det i stor grad er menn som oppgir å bruke snus, vil vi se litt nærmere på dem. Med hensyn til alder er det forholdsvis små forskjeller i økningen i snusbruk blant menn i de to aldersgruppene 21-25 og 26-30 år. Det har vært en økning i andelen som snuser daglig i alle utdanningsgrupper. Den største økningen ser vi i andelen snusere med

videregående skole som høyest fullført utdanning, fra syv prosent i 1998 til 20 prosent i 2006 ($p < 0,01$).

Vi ser ikke tilsvarende økning i de ulike utdanningsgruppene i Osloutvalget. Videre er det en tendens til at andelen menn som snuser daglig øker med økende inntekt i utvalget fra Oslo, men forskjellene er forholdsvis små og ikke signifikante.

Andelen menn som snuser daglig varierer fra fem til 19 prosent avhengig av bostedsfylke. De laveste andelenene finner vi i Rogaland og Finnmark, mens Nord-Trøndelag skiller seg ut med den klart høyeste andelen menn som snuser daglig. Ser vi på daglig bruk sammen med av-og-til snusing, finner vi også da den lavest andelen snusbrukere blant menn i Rogaland (26 prosent) og den høyest andelen i Hedmark (41 prosent), Nordland (40 prosent) og Nord-Trøndelag (40 prosent).

2.4 Kombinasjonsbruk snus og røyk⁸

Blant daglige snusbrukere var det et flertall på henholdsvis 63 prosent i hele landet (tabell 5) og i 69 prosent i utvalget fra Oslo (tabell 6) som oppga at de aldri røykte sigaretter. Kun ni prosent (Norge) og tre prosent (Oslo) av disse snusbrukerne røykte daglig. Innslaget av dagligrøykere var høyere hos menn uten brukserfaring med snus, og blant menn som brukte snus mindre regelmessig. Andel av-og-til røykere var imidlertid høy blant menn som brukte snus daglig.

Blant snusbrukere med lavere forbruksintensitet var innslaget av daglig røyking imidlertid over gjennomsnittet for menn både i det landsrepresentative utvalget og i Osloutvalget. I det hele tatt ser det ut til at dobbeltforbruk av sigaretter og snus først og fremst forekommer i grupper med lavfrekvent konsum.

⁸ Dette underkapitlet er skrevet av Karl Erik Lund.

Tabell 5: Røykevaner blant menn i ulike kategorier for snusbruk. Menn, 21-30 år. NORGE. 2006. Prosent.

Røykevaner:	Snusbruk:				Totalt
	Daglig	Av-og-til	Forhenværende	Aldri	
Daglig	9	40	21	12	18
Av-og-til	28	20	13	6	13
Forhenværende daglig	25	10	28	6	12
Forhenværende av-og-til	15	9	18	7	10
Aldri	23	21	20	69	47
Totalt	100 (201)	100 (238)	100 (112)	100 (647)	100 (1198)

Tabell 6: Røykevaner blant menn i ulike kategorier for snusbruk. Menn, 21-30 år. OSLO. 2006. Prosent.

Røykevaner:	Snusbruk:				Totalt
	Daglig	Av og til	Forhenværende	Aldri	
Daglig	3	33	3	10	13
Av og til	28	20	15	10	15
Forhenværende daglig	24	9	35	9	14
Forhenværende av og til	17	14	23	9	13
Aldri	28	24	25	62	46
Totalt	100 (176)	100 (205)	100 (106)	100 (596)	100 (1083)

2.4.1 Snus ved røykeslutt

I Norge har det nylig versert en debatt om hensiktsmessigheten ved bruk av snus som metode for røykeavvenning (Lund 2007). Undersøkelser har vist at snus benyttes som røykesluttmetode i større grad enn de nikotinholdige legemidlene (plaster, tyggegummi og nasalspray). Dette til tross for at helsemyndighetene fraråder all bruk av snus, og at de anbefalte legemidlene har vært på markedet i 25 år. Det er imidlertid uvisst hvor vellykket snusbruk er ved røykeslutt. Det er til nå ikke utført noen randomiserte kontrollerte eksperiment som eventuelt kunne vise hvor vellykket snusbruk er ved røykeslutt.

Tabell 7: Slutterate* for røyking med 95 % -konfidensintervall i ulike kategorier av snusbrukere blant menn, 21-30 år. NORGE og OSLO. 2006.

Snusbruk:	NORGE	N	OSLO	N
Daglig	75 (65-85)	67	88 (79-97)	48
Av-og-til	20 (13-27)	119	22 (13-31)	87
Sluttet	56 (43-69)	55	93 (85-100)	40
Ikke brukt	34 (26-42)	121	47 (38-56)	110
Totalt	40	362	53	285

* Sluttrate = $\frac{\text{forhenværende dagligrøykere}}{\text{forhenværende dagligrøykere} + \text{nåværende dagligrøykere}}$

Tabell 7 viser at slutteraten for å røyke varierte med status for respondentenes snusbruk. Høyest slutterate for røyking ble observert blant menn som brukte snus daglig og blant menn som tidligere hadde vært snusbrukere, men som hadde sluttet på intervjudispunktet. Slutteraten blant unge voksne uten noen brukserfaring med snus var vesentlig lavere.

Dette er en indikasjon - men ikke et bevis - på at snus kan ha betydning for røykenivået i en befolkningsgruppe. Lignende funn er også observert i ulike befolkningsgrupper i Sverige (Ramström & Foulds 2006, Gilljam &

Galanti 2003, Rudo et al 2002) og blant studenter ved Universitetet i Oslo (Tefre et al 2007).

Lavest slutttrate for røyking ble observert blant menn med et lavfrekvent forbruk av snus. Dette kan ha sammenheng med at snusbruk i denne gruppen kanskje først og fremst anvendes som nikotinsubstitusjon for eksempel ved opphold på sosiale arenaer med røykeforbud, og i mindre grad som en metode for røykeslutt.

2.5 Oppsummering - tobakk

- I aldersgruppa 21-30 år har det vært en halvering av andelen dagligrøykere i Norge fra 1998 (29 prosent) til 2006 (17 prosent).
- I Osloutvalget er andelen dagligrøykere redusert fra 27 prosent i 1998 til 14 prosent i 2006.
- Andelen av-og-til røykere har vært stabil (omkring 12 prosent på landsbasis og omkring 15 prosent i Osloutvalget).
- Halvparten av *dagligrøykerne* på landsbasis har gjennom hele perioden røykt 11 sigaretter eller mer per dag.
- Blant *dagligrøykerne* i Osloutvalget har det vært en nedgang i andelen som røykte 11 sigaretter eller mer per dag, fra 55 prosent i 1998 til 39 prosent i 2006.
- Utdanningsnivået ser ut til å ha stor betydning for røykeatferd, ved at det er flere som røyker blant dem med lavere utdanning enn blant dem med høyere utdanning.
- Det er langt flere menn enn kvinner som bruker snus.
- Andelen menn på landsbasis som snuser daglig, er mer enn doblet i perioden fra 1998 (7 prosent) til 2006 (17 prosent).
- Andelen som snuser daglig i Osloutvalget økte fra ti prosent i 1998 til 16 prosent i 2006.
- Slutttrate for å røyke er høyest for de som har en eller annen brukserfaring med snus.

3 Alkohol

I dette kapitlet skal vi beskrive drikkemønsteret blant unge voksne (21-30 år) og eventuelle endringer fra 1998 til 2006. Vi vil se nærmere på hvor mye de drikker, når de begynte å drikke, hvor ofte, hva de drikker og deres opplevelse av beruselse. Til slutt ser vi på opplevde vanskeligheter på grunn av at de har drukket for mye. Temaene blir analysert på bakgrunn av endring over tid, kjønn, betydningen av alder, utdanning, inntekt, bosituasjon og bostedsfylke. Også her vil vi gjennomgående sammenligne resultater fra det landsomfattende utvalget med Osloutvalget.

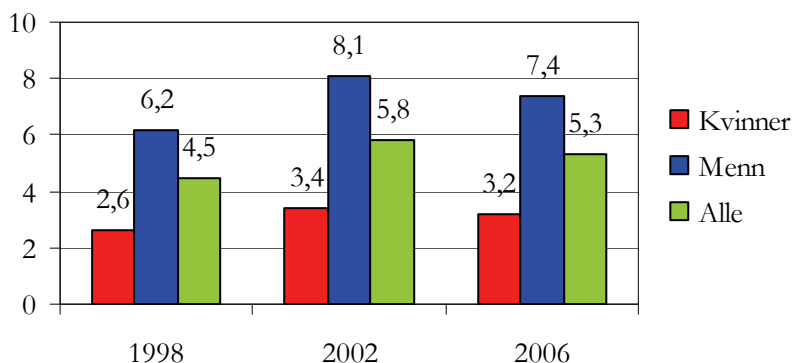
3.1 Hvor stor andel drikker ikke?

Det er fem prosent som oppgir at de *aldri* har drukket verken øl, vin eller brennevin noen gang. Vi finner kun små forskjeller mellom kvinner og menn, mellom landet som helhet og Oslo og for de ulike undersøkelsesårene. Andelen avholdne unge voksne som oppgir at de aldri har drukket, er noe høyere i denne undersøkelsen enn i en undersøkelse blant studenter i Oslo. Tefre et al (2007) fant at fire prosent mannlige oslostudenter og en prosent kvinnelige oslostudenter oppga at de aldri hadde drukket alkohol. Blant de unge voksne finner vi variasjoner mellom kvinner og menn i andelene som oppgir *ikke* å ha drukket de ulike drikkessortene. I 2006 var det eksempelvis i landet som helhet 16 prosent kvinner og åtte prosent menn som oppga aldri å ha drukket så mye som en halv flaske øl ($p < 0,05$). Det var noen flere menn (13 prosent) enn kvinner (ni prosent) som ikke hadde drukket vin (ikke signifikant) og det var noen flere kvinner (14 prosent) enn menn (10 prosent) som i 2006 oppga at de aldri hadde drukket brennevin (ikke signifikant). Disse andelene er svært stabile fra 1998 til 2006. Det er ingen klare forskjeller mellom det landsdekkende utvalget og Osloutvalget.

I det landsdekkende utvalget i 2006 var det 23 prosent som ikke hadde drukket noen drikkessort *siste fire uker*. Andelen kvinner som ikke hadde drukket i løpet av de siste fire uker (29 prosent) var klart større enn andelen menn (18 prosent) ($p < 0,01$). Det er kun små endringer fra 1998 til 2006. Ser vi på Oslo var andelen som ikke hadde drukket alkohol siste fire uker, lavere enn i landet som helhet, 16 prosent i 2006 ($p < 0,01$). Kjønnsforskjellene var tydelige også her.

3.2 Årlig alkoholkonsum

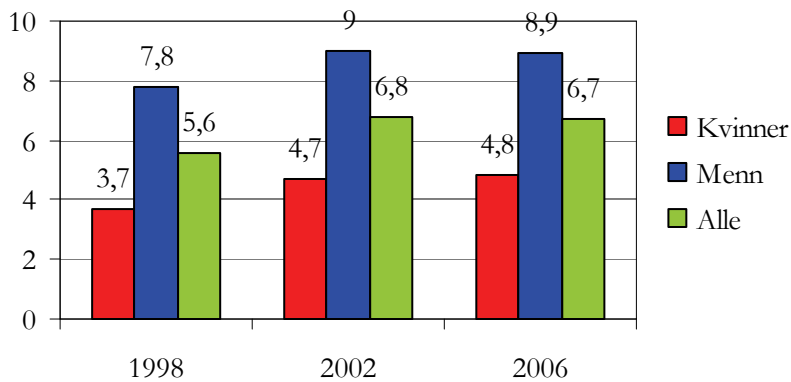
Det registrerte alkoholforbruket i 2006 var 6,5 liter ren alkohol per innbygger over 15 år (SSB (2)). Da nivået på beregninger av årlig alkoholforbruk i ulike grupper av befolkningen er beheftet med relativt stor usikkerhet (Nordlund 1992, Horverak og Bye 2007), er slike anslag først og fremst egnet til å foreta sammenligninger mellom grupper og til å se på utvikling over tid.

Figur 16: Beregnet gjennomsnittlig årlig alkoholforbruk i antall liter ren alkohol, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006.

På landsbasis økte det beregnede gjennomsnittlige årlige alkoholforbruket i aldersgruppa 21-30 år, fra 4,5 liter ren alkohol i 1998 til 5,8 liter i 2002 (figur 16). Fra 2002 ser vi en tendens til nedgang, til 5,3 liter i 2006. I befolkningen 15 år og eldre ble gjennomsnittet i 2004 beregnet til 4,5 liter ren alkohol (Horverak og Bye 2007). Det ser altså ut til at 21-30 åringer drikker mer enn gjennomsnittet for hele befolkningen.

Det er store forskjeller mellom kvinners og menns alkoholforbruk. I 2006 ble unge menns årlige alkoholforbruk beregnet til 7,4 liter ren alkohol, mens det for kvinner i aldersgruppa 21-30 år ble beregnet til 3,2 liter ($p < 0,001$). Økningen fra 1998 til 2006 er signifikant for begge kjønn ($p < 0,001$ for menn og $p < 0,01$ for kvinner).

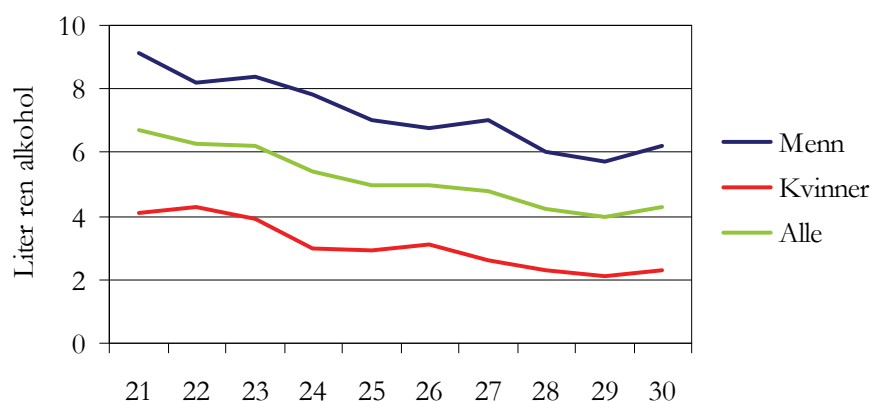

Figur 17: Beregnet gjennomsnittlig årlig alkoholforbruk i antall liter ren alkohol, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 1998, 2002, 2006.

Figur 17 viser det beregnede alkoholforbruket for Oslo. Det har vært en klar økning fra 5,6 liter ren alkohol i 1998 til 6,7 liter i 2006 ($p < 0,001$). På samme måte som for landet som helhet finner vi også i Oslo store forskjeller mellom kvinner og menn. Unge menn drikker omtrent fire liter ren alkohol mer enn kvinner. Alkoholforbruket i aldersgruppa 21-30 år i Oslo i 2006 var 1,4 liter høyere enn for hele landet ($p < 0,001$). Både menn og kvinner i Oslo drikker klart mer enn i landet som helhet. Forskjellen var størst for kvinner i 2006, ved at unge kvinner i Oslo (4,8 liter) drakk nesten 50 prosent mer enn unge kvinner på landsbasis (3,2 liter).

3.2.1 Alder

Figur 18 viser at de eldste i aldersspennet fra 21-30 år drikker mindre alkohol enn de yngste. For de tre undersøkelsesårene samlet finner vi at det gjennomsnittlige forbruket på landsbasis er jevnt synkende, fra 6,7 liter ren alkohol for 21 åringer til 4,3 liter for 30 åringer ($p < 0,001$). Kurvene for menn og kvinner er forholdsvis parallelle. Vi finner det samme bildet når vi ser på utvalget som bare omfatter Oslo.

Figur 18: Beregnet gjennomsnittlig årlig alkoholforbruk i antall liter ren alkohol, 21-30 år. NORGE. Kjønn. Alder. 1998, 2002, 2006 samlet⁹.

3.2.2 Utdanning

Kan vi anta en tilsvarende endring i alkoholforbruket etter utdanningsnivå, som vi fant i forhold til alder? Det er stor sammenheng mellom alder og høyeste fullførte utdanning. Flere personer i slutten av 20-årene har naturlig nok avsluttet universitets-/høyskoleutdanning enn hva tilfelle er blant de som er i begynnelsen av 20-årene.

Tabell 8: Beregnet gjennomsnittlig årlig alkoholforbruk i liter ren alkohol, 21-30 år. NORGE. Høyest fullførte utdanning. Aldersgrupper. Kjønn. 1998, 2002, 2006 samlet.

	21-25 år			26-30 år		
	Kvinner	Menn	Alle	Kvinner	Menn	Alle
Ungdoms-skole	4,32	9,18	7,02	3,19	5,79	4,67
Videregående skole	3,42	8,04	5,87	1,96	6,66	4,67
Universitet/Høyskole	3,90	8,23	5,67	2,74	6,14	4,34

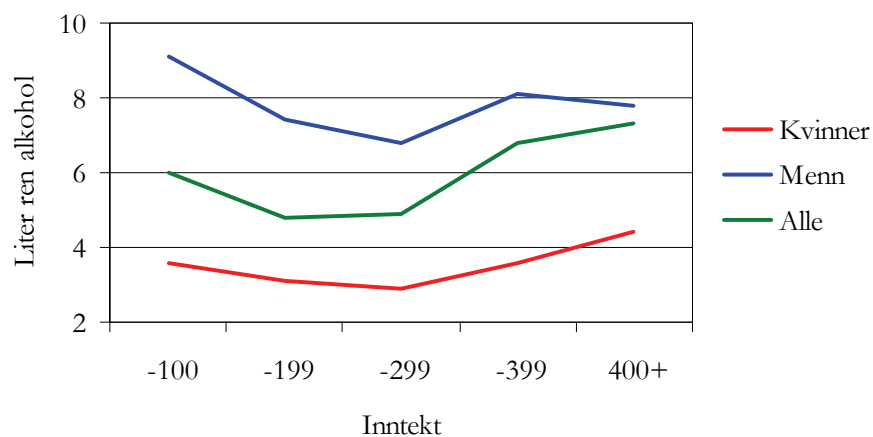
⁹ Resultater fra alle undersøkelsesårene er slått sammen for å få et større tallgrunnlag per aldersgruppe.

Av tabell 8 ser vi at det gjennomsnittlige alkoholforbruket synker med økt utdanningsnivå i den yngste aldersgruppa, mens det ikke er slike forskjeller i aldersgruppa 26-30 år.

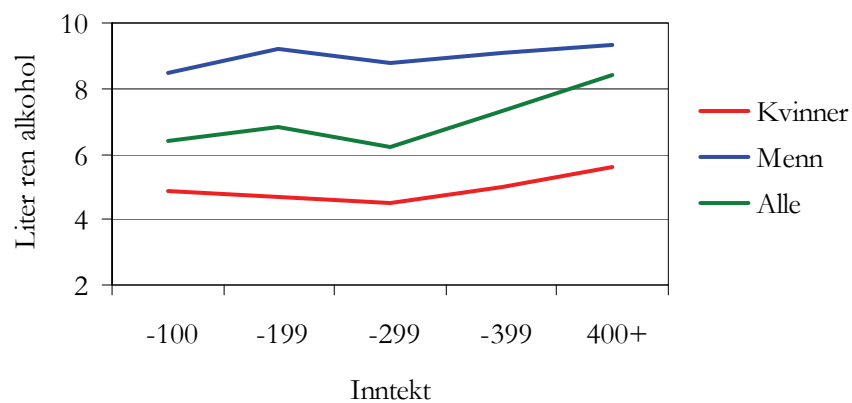
3.2.3 Inntekt

Ulikheter i inntekt gir relativt store utslag på alkoholforbruket blant unge voksne (figur 19). På landsbasis ser vi at de som tjente minst (opptil kr 100.000), drakk klart mindre (6 liter) enn de som tjente mest (7,3 liter) (data fra 2002 og 2006 samlet). Personer i inntektsgruppene kr 100-199 000 og kr 200-299 000 drakk aller minst (4,8/4,9 liter). Andre studier viser også at økende inntekt generelt fører til et økende alkoholforbruk (bl.a. Horverak og Bye 2007). Det er imidlertid store kjønnsforskjeller når det gjelder forholdet mellom konsum og inntekt. Vi ser en tendens til mindre kjønnsforskjell i den høyeste inntektsgruppa, men menns og kvinners alkoholkonsum er likevel også her signifikant forskjellige ($p < 0,05$). Det beregnede gjennomsnittlige alkoholforbruket til kvinner som tjener mer enn kr 400 000 var 4,4 liter ren alkohol pr år, mens det for menn i samme inntektsgruppe var 7,8 liter. Til forskjell fra menn, ser vi en tendens til at kvinner i den høyeste inntektsgruppen drakk mer enn kvinner i den laveste inntektsgruppen¹⁰. Både kvinner og menn i inntektsgruppa kr 200-299 000 drakk klart mindre enn de som tjente minst ($p < 0,001$ for menn og $p < 0,01$ for kvinner). Menn som tjente over kr 400 000 hadde et noe lavere alkoholforbruk enn menn som tjente kr 300-399 000 (ikke signifikant).

¹⁰ Forskjellen er ikke signifikant, antall kvinner som tjener over 400 000 er svært lite i materialet, $n=40$.

Figur 19: Beregnet gjennomsnittlig årlig alkoholforbruk i liter ren alkohol, 21-30 år. NORGE. Kjønn. Inntekt. 2002, 2006 samlet¹¹.

Figur 20: Beregnet gjennomsnittlig årlig alkoholforbruk i liter ren alkohol, 21-30 år. OSLO. Kjønn. Inntekt. 2002, 2006 samlet.

¹¹ Det ble ikke spurt om inntekt i 1998.

I figur 20 ser vi at alkoholforbruket påvirkes noe annerledes av inntekt i Osloutvalget ved at det her er en mer entydig økning i alkoholforbruk med økende inntekt. I Osloutvalget er det flere med høy inntekt og derfor større muligheter for å finne klare forskjeller.

3.2.4 Bosituasjon

Tidligere studier (bl.a. Pedersen 2006) har vist at ved rolleoverganger til et voksent liv endres også alkoholforbruket. Bosituasjon gir et tydelig bilde av hvor i etableringen av voksenlivet respondentene er. Vi vil derfor se i hvilken grad alkoholforbruket til kvinner og menn i 20 årene påvirkes av hvem de bor sammen med.

Tabell 9: Beregnet gjennomsnittlig årlig alkoholforbruk i liter ren alkohol, 21-30 år. NORGE. Bosituasjon. Aldersgrupper. Kjønn. 2002, 2006 samlet.

Bor med:	21-25 år			26-30 år		
	Kvinner	Menn	Alle	Kvinner	Menn	Alle
Foreldre	4,03	7,55	6,50	4,85	7,34	6,67
Ektefelle/sambo	3,53	6,99	4,91	3,04	7,02	5,11
Ektefelle+barn	1,02	4,34	2,20	1,30	3,82	2,28
Alene	4,89	9,28	7,48	4,60	8,21	6,91
Alene m barn	2,63	9,40	3,31	3,20	7,81	3,91
Venner	6,37	14,65	10,65	5,43	11,24	9,07

Som vi ser av tabell 9 betyr bosituasjon mye for alkoholforbruket. Vi har valgt å se på sammenheng mellom bosituasjon og alkoholforbruk i de to aldersgruppene 21-25 år og 26-30 år hver for seg. I det landsdekkende utvalget var det i begge aldersgruppene personer som bodde med ektefelle og barn, som drakk minst mens de som bodde med venner drakk mest. Menn i alderen 21-25 år som bodde sammen med venner, drakk mest (14,65 liter) og kvinner i samme aldersgruppe som bodde med ektefelle/samboer og barn, drakk minst (1,02 liter). Menn i alderen 21-25 år som bor sammen med ektefelle/barn,¹² drakk fire ganger så mye som

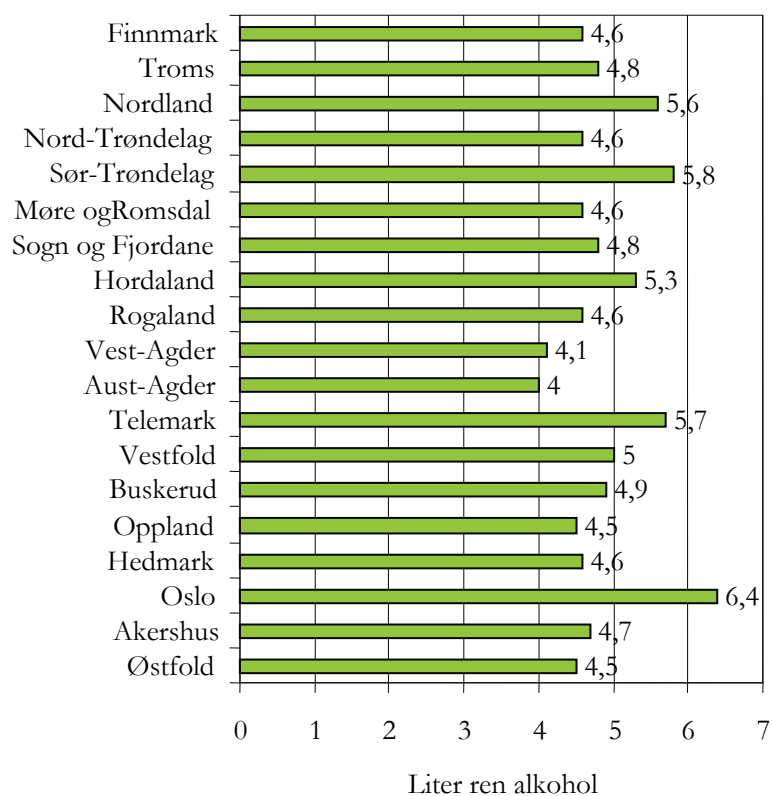
¹² Antallet i denne gruppen er lite, n= 85 personer.

kvinner i samme situasjon, mens menn i alderen 26-30 som bor sammen med ektefelle/barn drakk omtrent tre ganger mer enn kvinner i samme situasjon. Kvinner med lave alkoholkonsum når de bor sammen med ektefelle og barn kan ha bakgrunn i graviditet og spedbarnsperiode.

Forskjellene mellom Oslo og landet som helhet er stort sett som vi har sett tidligere, unge voksne i Oslo drikker generelt mer enn hva tilfelle er på landsbasis uavhengig av bosituasjon.

3.2.5 Regionale forskjeller

Det er forskjeller i det gjennomsnittlige alkoholforbruket etter bostedsfylke. I figur 21 ser vi at unge voksne i Oslo hadde det høyeste forbruket, mens unge voksne i Aust-Agder drakk minst. Forskjellen mellom de to fylkene var over to liter i gjennomsnitt pr person.

Figur 21: Beregnet gjennomsnittlig årlig alkoholforbruk i antall liter ren alkohol, 21-30 år. Bostedsfylke. 1998, 2002, 2006 samlet¹³.

¹³ Resultater fra alle undersøkelsesårene er slått sammen for å få et større tallgrunnlag pr fylke.

3.3 Drikkemønsteret - hvor ofte og hva

Drikkemønsteret beskriver måten en gruppe mennesker drikker på: hvor mye, hvor, hvor ofte og hva (Horverak og Bye 2007). Det er spurt om frekvensen på drikkingen og hvor store mengder som drikkes av de ulike drikkесortер.

3.3.1 Alkoholbruk siste 4 uker

Tabell 10 viser andel på landsbasis som oppgir å ha drukket de ulike drikkесortene en eller flere ganger i løpet av de siste fire uker.

Tabell 10: Bruk av ulike drikkесortер siste 4 uker. Andel som har drukket øl, vin, brennevin eller "rusbrus", 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

		Øl	Vin	Brennevin	Rusbrus/Cider
Kvinner	1998	52	54	27	9
	2002	49	58	35	24
	2006	46	56	32	16
Menn	1998	80	45	56	7
	2002	80	54	59	19
	2006	76	49	56	12
Alle	1998	66	50	42	8
	2002	65	56	47	21
	2006	61	52	44	14

Som vi ser er øl den drikkесorten som flest oppgir å ha drukket i løpet av de siste fire ukene (omtrent 2/3). Øl er også den mest solgte drikkесorten i Norge (Bryhni 2006). Det har imidlertid vært en nedgang fra 1998 til 2006 i andelen som oppga å ha drukket øl siste fire uker, fra 66 til 61 prosent ($p < 0,01$). Det er forholdsvis store kjønnsforskjeller. Andelen menn som i 2006 oppga at de hadde drukket øl, var 76 prosent mens den tilsvarende andel blant kvinner var 46 prosent ($p < 0,001$).

Omkring halvparten oppgir å ha drukket vin i løpet av siste fire uker. I alle undersøkelsesårene var andelen kvinner som oppga å ha drukket vin, større enn andelen menn. I 2006 var det eksempelvis 56 prosent kvinner og 49 prosent menn som oppga å ha drukket vin i løpet av de siste fire uker ($p < 0,05$).

Andelen som har drukket brennevin, er generelt noe lavere enn for vin. Også her er det store kjønnsforskjeller. Andelen menn (56 prosent) som hadde drukket brennevin siste fire uker i 1998, var mer enn dobbelt så stor som andelen kvinner (27 prosent) ($p < 0,001$). I 2006 hadde andelen kvinner som hadde drukket brennevin siste fire uker økt til 32 prosent, mens andelen menn var stabil på 56 prosent ($p < 0,001$).

"Rusbrus" kom på det norske markedet i 1996. Den gang ble det bare solgt på serveringssteder og på Vinmonopolet. Det var først da "rusbrus" ble tillatt solgt i dagligvarebutikker i 2003 at omsetningen fikk fart. For å dempe salget, ble "rusbrus" i 2004 skattet som brennevin (Horverak og Bye 2007). Prisøkningen førte til en halvering av salget. Andelene som oppga å ha drukket "rusbrus" eller alkoholholdig cider i løpet av siste fire uker, ser ikke overraskende ut til å være påvirket av endringer i tilgjengeligheten. Mens det i 1998 var åtte prosent som oppga å ha drukket "rusbrus" eller cider siste fire uker, var denne andelen steget til 21 prosent i 2002 ($p < 0,001$), og sank til 14 prosent i 2006 ($p < 0,001$). Kvinner oppga i noe større grad å ha drukket "rusbrus"/cider enn menn. I 2006 var det eksempelvis 16 prosent kvinner og 12 prosent menn som hadde drukket "rusbrus" eller cider siste fire uker.

Tabell 11: Bruk av ulike drikkесortер siste 4 uker. Andel som har drukket øl, vin, brennevin eller rusbrus, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

		Øl	Vin	Brennevin	Rusbrus/Cider
Kvinner	1998	61	67	35	11
	2002	57	71	44	25
	2006	59	71	41	13
Menn	1998	85	64	59	7
	2002	82	65	62	15
	2006	84	65	59	8
Alle	1998	73	66	46	9
	2002	69	68	53	20
	2006	71	68	49	10

Andelen som oppga å ha drukket øl siste 4 uker i Oslo er klart større enn i landet som helhet, og har vært forholdsvis stabil i de tre undersøkelsesårene (tabell 11). Også andelen som har drukket vin siste fire uker, er større i Oslo enn for landet som helhet. Den største forskjellen finner vi

blant menn, ved at det i 2006 var 49 prosent i hele landet og 65 prosent i Oslo som hadde drukket vin siste fire uker ($p < 0,001$). Andelen menn i Oslo som oppga at de hadde drukket vin i løpet av de siste fire uker, har ikke endret seg over tid.

En lignende forskjell finner vi for kvinner. I 2006 rapporterte 56 prosent av kvinner i landet som helhet at de hadde drukket vin siste fire uker, mens den tilsvarende andelen når vi bare ser på Oslo var 71 prosent ($p < 0,001$). For brennevin er det bare små forskjeller når vi sammenligner Oslo med landet som helhet. Det samme gjelder "rusbrus"/cider.

Både i landet som helhet og i Oslo ser vi at menn foretrekker øl og brennevin i større grad enn kvinner, mens kvinner oppgir å drikke vin oftere enn menn. Horverak og Bye (2007) fant at kjønn (sammen med undersøkelsesår) hadde størst betydning for valg av drikkesort.

3.3.2 Hvor mye drikker unge voksne om gangen?

Respondentene ble bedt om å oppgi hvor mye de drakk av de ulike drikkesortene sist de drakk disse. I tabell 12 ser vi hvor store andeler på landsbasis som oppga å drikke et visst kvantum av de ulike drikkesortene siste gang de drakk henholdsvis øl, vin, brennevin eller "rusbrus". Vi har ikke informasjon om hvorvidt de har drukket mer enn en type alkohol i samme drikkesituasjon.

Tabell 12: Høykonsum av ulike drikkesorter sist disse ble drukket. Andel som har drukket høye kvanta av øl, vin, brennevin eller "rusbrus", 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

		1998	2002	2006
Kvinner	6 halvflasker øl +	15	14	14
	1 flaske vin +	19	24	22
	20 cl brennevin +	6*	18	17
	6 flasker rusbrus +	-	2	3
Menn	6 halvflasker øl +	40	39	39
	1 flaske vin +	16	16	15
	20 cl brennevin +	24*	39	35
	6 flasker rusbrus +	1	2	3
Alle	6 halvflasker øl +	28	26	27
	1 flaske vin +	17	20	18
	20 cl brennevin +	15*	29	26
	6 flasker rusbrus +	1	2	3

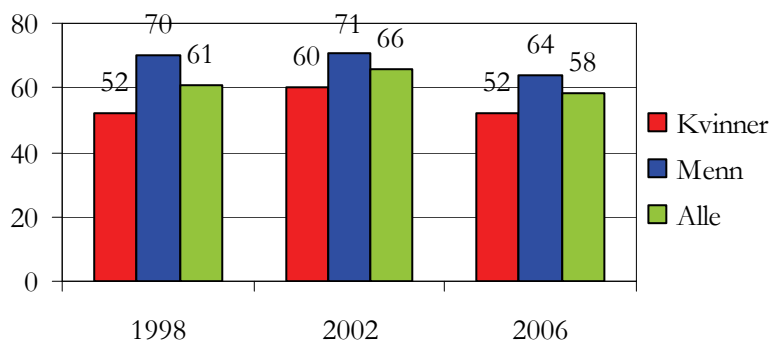
*I 1998 ble ikke kategorien 20 cl brennevin benyttet, det var bare mulig å svare "1 halvflaske (1/3 liter) eller mer" etter kategorien "15 cl".

I alle tre undersøkelsesårene var det litt under 30 prosent i det landsdekkende utvalget som oppga å ha drukket 6 flasker eller mer sist gang de drakk øl (tabell 12). En like stor andel hadde drukket mer enn 20 cl brennevin. En av fem oppga at de drakk en flaske eller mer sist de drakk vin. Det er kun små endringer fra 1998 til 2006 for alle drikkesorter. Andelen menn som oppga å ha drukket store kvanta av øl og brennevin er mer enn dobbelt så stor som andelen kvinner. I 2006 var det 39 prosent menn som oppga å ha drukket 6 halvflasker eller mer sist gang de drakk øl, tilsvarende andel for kvinner var 14 prosent ($p < 0,001$). Også for brennevin er det klare forskjeller mellom kvinner og menn. I 2006 var det 35 prosent menn som drakk 20 cl brennevin eller mer sist de drakk dette, mens det for kvinner var 17 prosent ($p < 0,001$). Vi finner ikke de samme signifikante kjønnsforskjellene for vin. Det er svært få som oppga å ha drukket mye "rusbrus"/cider sist de drakk dette, det gjelder begge kjønn.

I Oslo var det en mindre andel enn i landet som helhet som oppga å ha drukket 20 cl eller mer med brennevin sist de drakk dette. I 2006 var det eksempelvis 17 prosent i Oslo som drakk 20 cl eller mer sist de drakk brennevin, mens den tilsvarende andel i hele landet var 27 prosent ($p < 0,001$). For de andre drikkesortene finner vi ingen klare forskjeller mellom de to utvalgene.

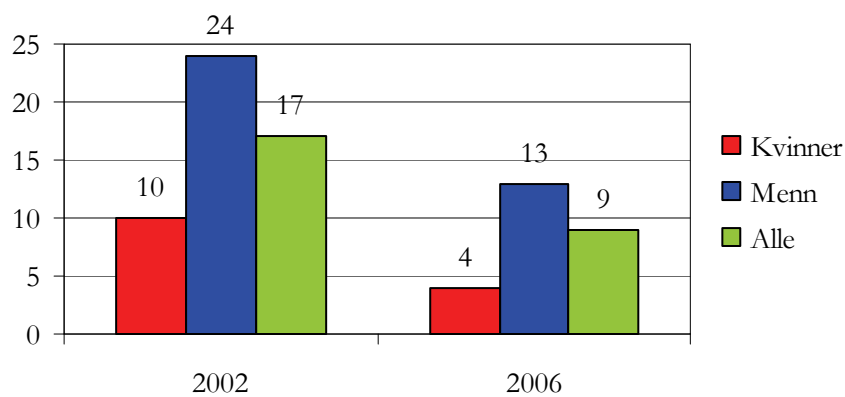
3.3.3 Hjemmebrent

De siste årene har det vært mye fokus på illegal alkohol. Farene ved ikke å vite hva innholdet i hjemmebrent eller smuglersprit er, har blitt satt på dagsorden både i media og i rettsapparatet gjennom blant annet metanolsaken (17 dødsfall fra september 2002, Aftenposten 01.12.2004). I vår undersøkelse har vi informasjon om hvorvidt respondentene noen gang har drukket hjemmebrent eller smuglersprit og om de har drukket dette i løpet av de siste seks måneder.

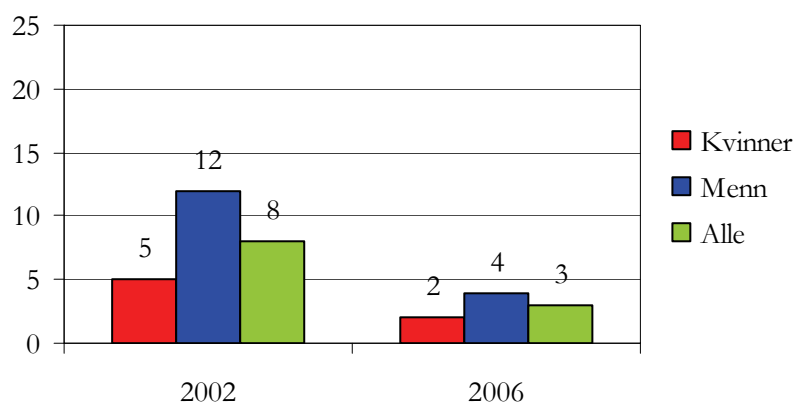
Figur 22: Andel som har drukket mer et par slurker hjemmebrent noen gang, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

I landet som helhet ser vi en tendens til at det har vært en økning fra 1998 til 2002 og deretter en nedgang i 2006 i andelen som oppga å ha drukket hjemmebrent noen gang (figur 22). For alle undersøkelsesårene er andelen menn som har drukket hjemmebrent, større enn andelen kvinner. Andelen som oppgir å ha drukket hjemmebrent i Osloutvalget, er noe lavere enn for hele landet.

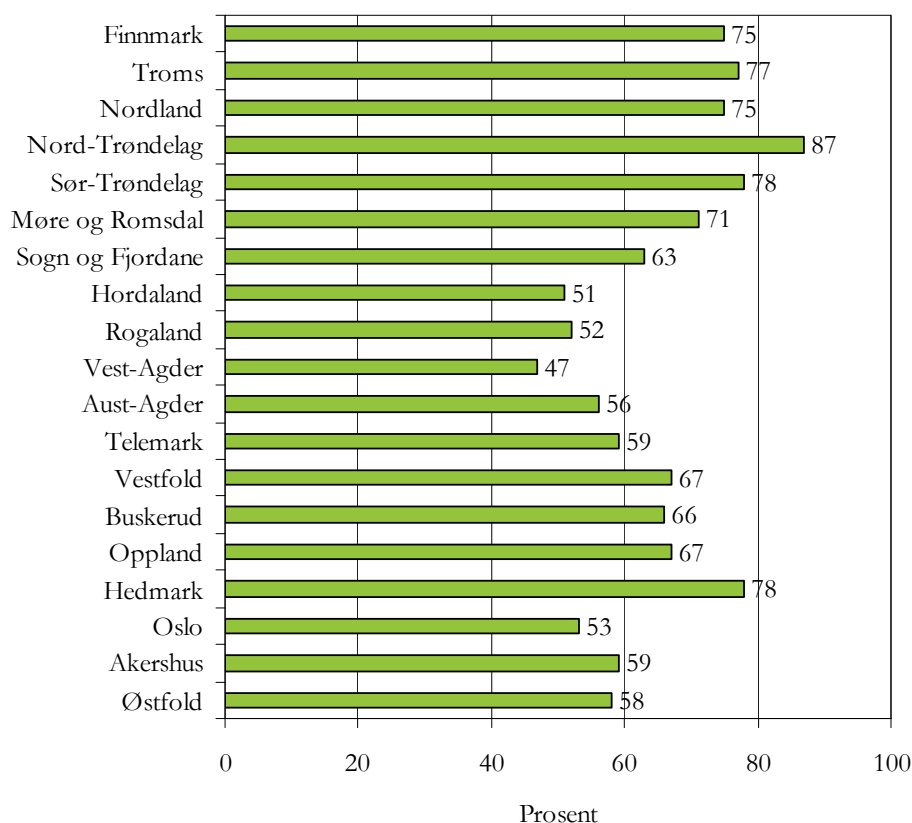

Figur 23: Andel som har drukket hjemmebrent i løpet av de siste seks måneder, 21-30 år. NORGE Kjønn. 2002, 2006. Prosent.

Figur 23 viser en klar nedgang på landsbasis i andelen som oppga å ha drukket hjemmebrent i løpet av de siste seks måneder, fra 17 prosent i 2002 til ni prosent i 2006 ($p < 0,01$). Den tilsvarende andelen i Oslo er langt lavere enn i landet som helhet. I Oslo var det i 2006 tre prosent som hadde drukket hjemmebrent i løpet av de siste seks måneder (figur 24).

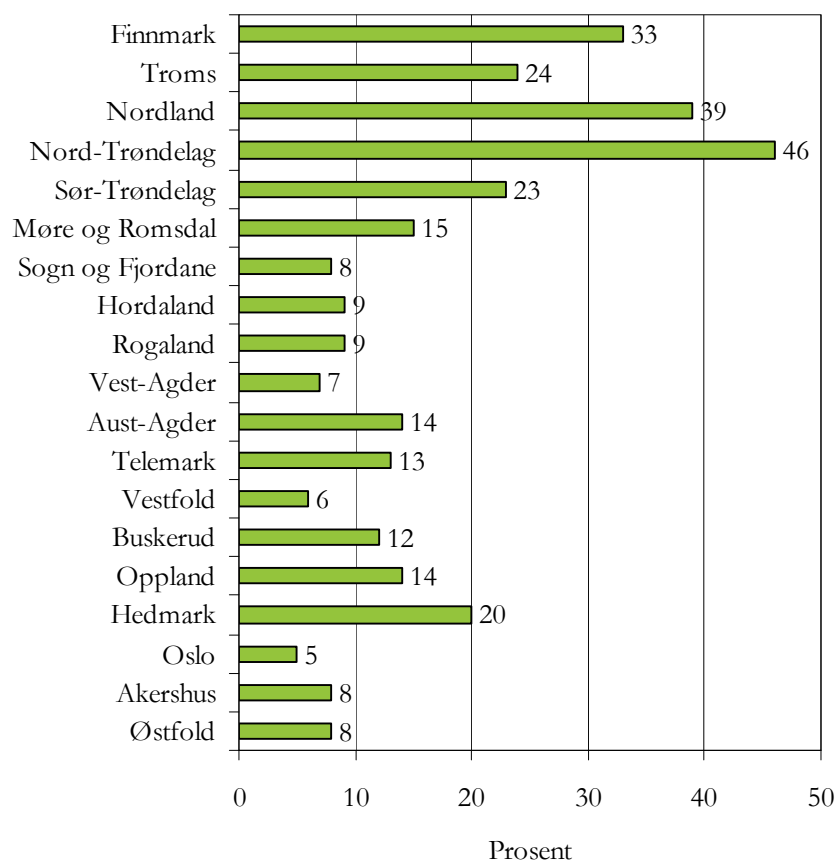
Figur 24: Andel som har drukket mer enn noen slurker hjemmebrent i løpet av de siste seks måneder, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 2002, 2006. Prosent.

Figur 25: Andel som har drukket mer enn et par slurker hjemmebrent noen gang, 21-30 år. Bostedsfylke. 1998, 2002, 2006 samlet¹⁴. Prosent.

Det er store forskjeller i andelen som oppga å ha drukket hjemmebrent avhengig av bostedsfylke (figur 25). I Hedmark, Trøndelag og Nord-Norge oppga nærmere 80 prosent å ha drukket hjemmebrent noen gang. Nord-Trøndelag skiller seg ut, der oppga 87 prosent å ha drukket hjemmebrent. I fylkene på Sørlandet og Østlandet var andelen som oppga å ha drukket hjemmebrent, 50-60 prosent. Lavest var andelen i Vest-Agder, med 47 prosent.

¹⁴ Resultater fra alle undersøkelsesårene er slått sammen for å få et større tallgrunnlag per fylke.

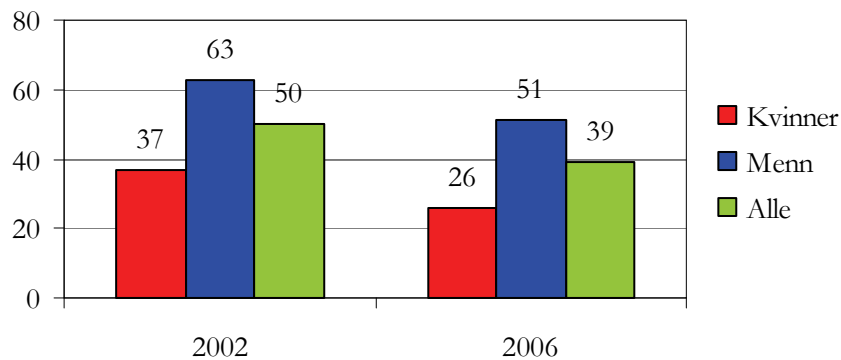
Figur 26: Andel som har drukket hjemmebrent i løpet av de siste seks måneder, 21-30 år. Bostedsfylke. 2002, 2006 samlet¹⁵. Prosent.

De regionale forskjellene kommer enda tydeligere fram i figur 26 som viser andel som oppga å ha drukket hjemmebrent i løpet av de siste seks måneder. I Nord-Norge og Trøndelag var det fra 24 til 46 prosent som oppga å ha drukket hjemmebrent siste seks måneder. Mens de laveste andelene finner vi i fylkene på Østlandet, der fem til åtte prosent oppga å ha drukket hjemmebrent i løpet av siste seks måneder.

¹⁵ Resultater fra begge undersøkelsesårene er slått sammen for å få et større tallgrunnlag per fylke.

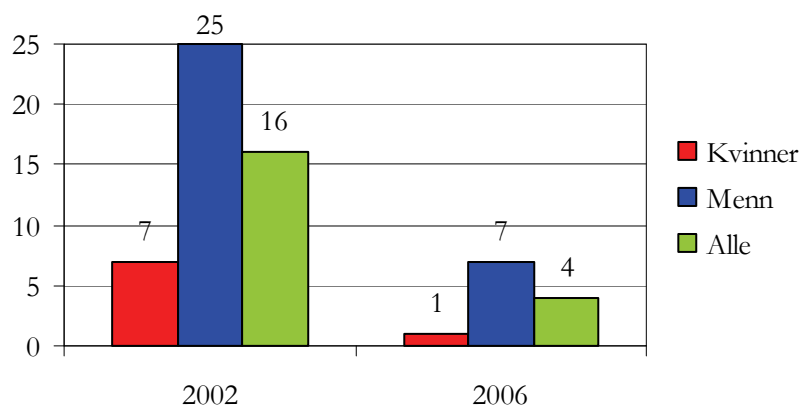
3.3.4 Smuglersprit

Når det gjelder smuglersprit var det på landsbasis en klar nedgang fra 2002 til 2006 i andelen som oppga at de noen gang hadde drukket dette. Det gjaldt både for kvinner og menn (figur 27) ($p < 0,001$). Det var klart flere menn enn kvinner som oppga å ha drukket smuglersprit. Eksempelvis var andelen menn i 2006 dobbelt så stor som andelen kvinner (51 og 26 prosent ($p < 0,001$)).

Figur 27: Andel som noen gang har drukket smuglersprit, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 2002, 2006. Prosent.

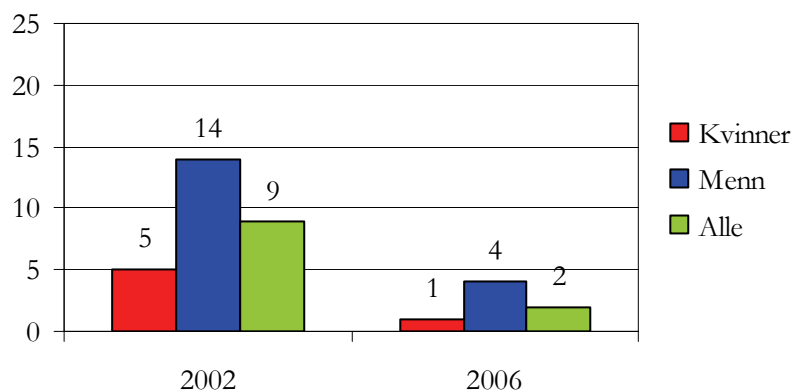
I figur 28 ser vi at andelen på landsbasis som oppga å ha drukket smuglersprit i løpet av de siste seks måneder, ble kraftig redusert fra 16 prosent i 2002 til fire prosent i 2006 ($p < 0,001$).

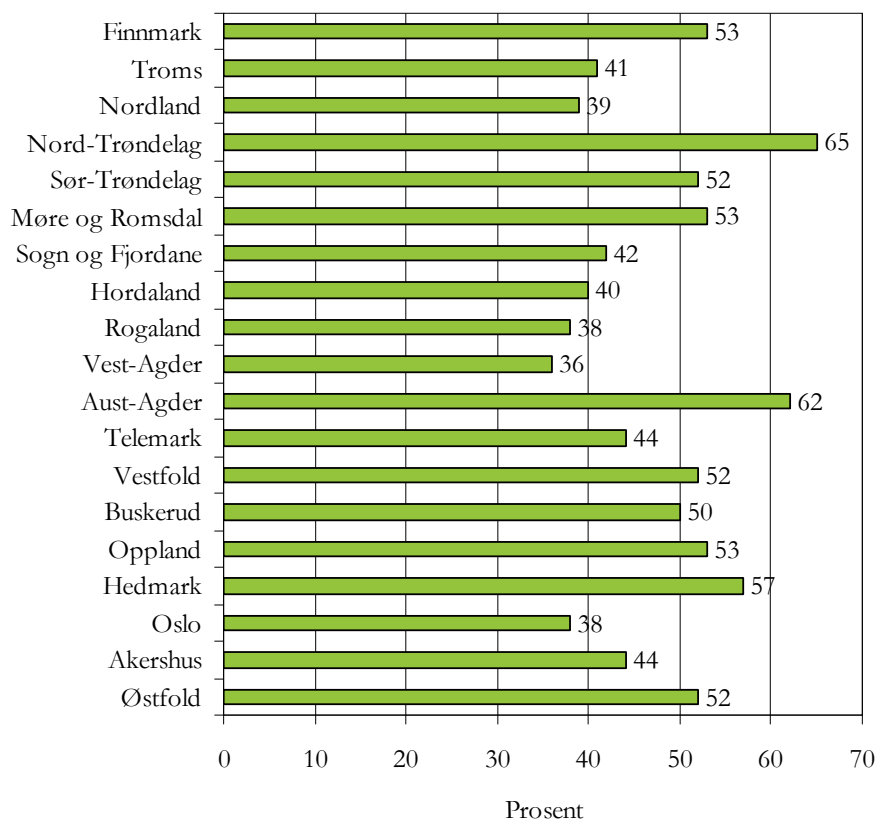
Figur 28: Andel som har drukket smuglersprit i løpet av de siste seks måneder, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 2002, 2006. Prosent.

På samme måte som for hjemmebrent er andelene i Oslo som noen gang har drukket smuglersprit, lavere enn for landet som helhet. Vi finner imidlertid de samme forskjellene mellom kvinner og menn og endring over tid som vi fant for hele landet.

I Oslo har det vært en nedgang i andelen som oppga å ha drukket smuglersprit i løpet av de siste seks måneder, fra ni prosent i 2002 til to prosent i 2006 ($p < 0,01$) (figur 29). Nedgangen er større for smuglersprit enn for hjemmebrent i begge utvalgene.

Figur 29: Andel som har drukket smuglersprit i løpet av de siste seks måneder, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 2002, 2006. Prosent.

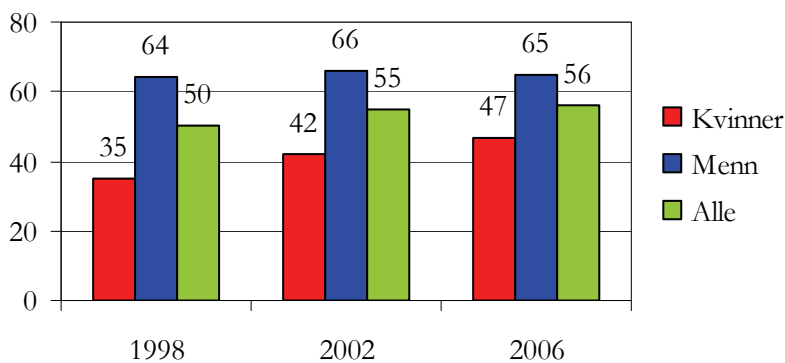
Figur 30: Andel som har drukket smuglersprit noen gang, 21-30 år. Bostedsfylke. 2002, 2006 samlet¹⁶. Prosent.

Vi finner relativt store regionale forskjeller når det gjelder erfaring med smuglersprit. Det mest overraskende i figur 30 er den store forskjellen mellom andelene som oppga å ha drukket smuglersprit noen gang i nabofylkene Aust-Agder (62 prosent) og Vest-Agder (36 prosent) ($p < 0,01$). Vi finner også høye andeler i Nord-Trøndelag, Finnmark, Sør-Trøndelag, Møre og Romsdal, Vestfold, Oppland og Hedmark.

¹⁶ Resultater fra begge undersøkelsesårene er slått sammen for å få et større tallgrunnlag per fylke.

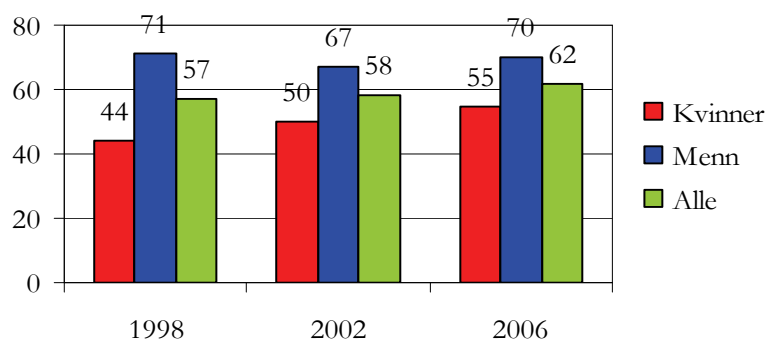
3.4 Beruselse

For å få et mest mulig dekkende bilde av drikkemønsteret er det også av interesse å vite hvor ofte respondentene oppgir å ha vært beruset. Opplevelsen av beruselse vil langt på vei være subjektiv avhengig av ulike individuelle faktorer. Det er stilt spørsmål om hvor mange ganger respondentene har drukket så mye øl, vin, brennevin eller alkoholholdig cider eller "rusbrus" at de har kjent seg tydelig beruset. Omkring 90 prosent av alle i det landsdekkende utvalget oppga å ha vært beruset noen gang. Det er ingen forskjeller mellom kvinner og menn eller de tre undersøkelsesårene. Nedenfor presenteres andelen som oppga å ha vært beruset mer enn 50 ganger hittil i livet.

Figur 31: Andel som har kjent seg tydelig beruset mer enn 50 ganger hittil i livet, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

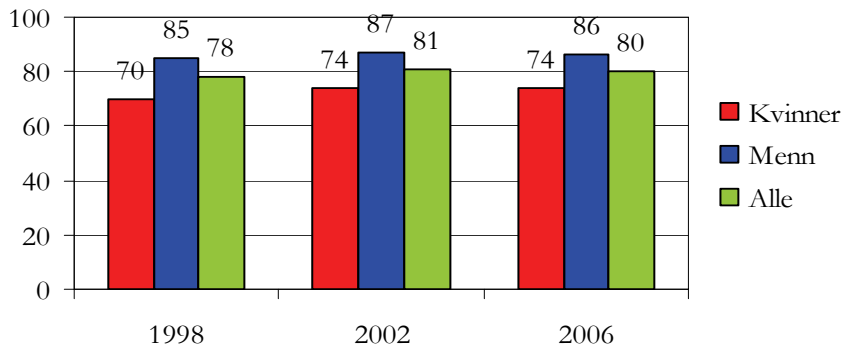
Av figur 31 kan vi se at det har vært en økning på landsbasis i andelen som har kjent seg tydelig beruset mer enn 50 ganger, fra 50 prosent i 1998 til 56 prosent i 2006 ($p < 0,001$). Andelen menn er større enn andelen kvinner for alle undersøkelsesårene. I 2006 oppga 65 prosent menn og 47 prosent kvinner at de hadde drukket seg tydelig beruset mer enn 50 ganger ($p < 0,001$). Andelen menn som oppga at de har vært beruset mer enn 50 ganger, var stabil fra 1998 til 2006, mens andelen kvinner har økt. I 1998 oppga 35 prosent kvinner i aldersgruppa 21-30 år at de hadde vært beruset mer enn 50 ganger, mens den tilsvarende andel i 2006 var 47 prosent ($p < 0,001$). Kvinnene ligner dermed mer på menn i 2006 enn i 1998 med hensyn til beruselse, selv om det også i 2006 var en klar forskjell mellom de to kjønn.

Figur 32: Andel som har kjent seg tydelig beruset mer enn 50 ganger hittil i livet, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

Vi ser en lignende endring i opplevd beruselse i Osloutvalget (figur 32). Andelene er imidlertid større i Oslo enn i landet som helhet. I 2006 var det for eksempel i Oslo 62 prosent som oppga å ha vært tydelig beruset mer enn 50 ganger, mens den tilsvarende andel i Norge var 56 prosent.

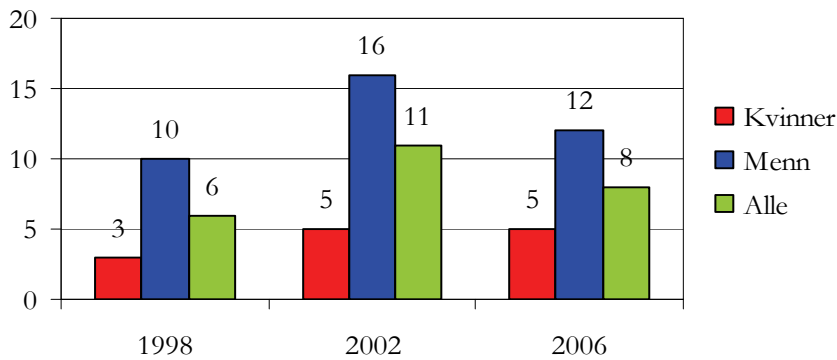
En stor andel oppga å ha vært tydelig beruset en eller flere ganger siste seks måneder (ca 80 prosent på landsbasis) i alle undersøkelsesårene (figur 33). Beruselse er som nevnt en subjektiv opplevelse, men opplevelsen påvirkes også av sosiale faktorer som for eksempel kultur og normer blant dem som drikker sammen. Beruselse står som kjent sentralt i den nordiske drikkekulturen (Horverak og Bye 2007).

Figur 33: Andel som har kjent seg tydelig beruset noen gang siste seks måneder, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

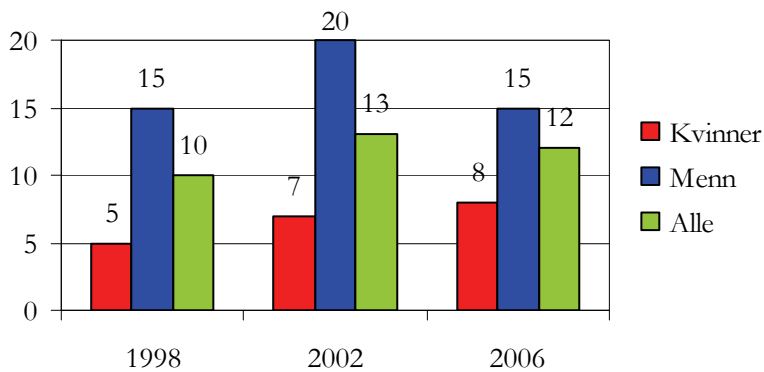
Videre ser vi en liten økning i andelen kvinner som oppga at de hadde kjent seg tydelig beruset i løpet av de siste seks måneder (figur 33). Mens det i 1998 var en andel på 70 prosent, hadde den i 2002 og 2006 økt til 74 prosent ($p < 0,05$). Andelen menn som oppga å ha vært beruset i løpet av de siste seks måneder har vært stabil i de tre undersøkelsesårene (85/87/86 prosent). For alle årene er det en klart større andel menn enn kvinner som oppgir at de har kjent seg beruset i løpet av de siste seks måneder.

Resultatene for Osloutvalget med hensyn til beruselse i løpet av de siste seks måneder skiller seg ikke fra det vi fant på landsbasis. At unge voksne i Oslo har et høyere gjennomsnittlig alkoholforbruk sammenlignet med landet som helhet, ser ikke ut til å innebære høyere andel som oppga å ha vært tydelig beruset.

Figur 34: Andel som har kjent seg tydelig beruset mer enn 25 ganger siste seks måneder, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

Mens noen sjelden drikker så mye alkohol at de kjenner seg beruset, vil det være andre som gjør dette oftere. I 2006 var det eksempelvis åtte prosent i det landsdekkende utvalget som oppga å ha kjent seg beruset mer enn 25 ganger i løpet av de siste seks måneder (figur 34). Dette betyr at de har vært tydelig beruset i gjennomsnitt minst en gang hver uke det siste halve året. Det er ingen signifikante endringer fra 1998 til 2006, men vi ser at mens det var en tendens til økning fra 1998 til 2002, var det en tendens til nedgang fra 2002 til 2006. I 2006 var det fem prosent kvinner og 12 prosent menn som oppga at de hadde kjent seg tydelig beruset mer enn 25 ganger siste seks måneder.

Figur 35: Andel som har kjent seg tydelig beruset mer enn 25 ganger siste seks måneder, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

I figur 35 ser vi at andelen som oppga å ha vært beruset mer enn 25 ganger de siste seks måneder, var noe høyere i Osloutvalget enn i utvalget fra hele landet. I 2006 var det i Oslo 12 prosent som oppga å ha vært beruset mer enn 25 ganger i løpet av de siste seks måneder. Andelen kvinner har gått opp fra fem prosent i 1998 til åtte prosent i 2006, mens andelen menn økte fra 15 prosent i 1998 til 20 prosent i 2002, for så å igjen å gå ned til 15 prosent i 2006.

På landsbasis er det klare forskjeller mellom de som er i begynnelsen og de som er i slutten av 20 årene med hensyn til å ha vært beruset i løpet av de siste seks måneder. Mens det i 2006 for landet som helhet var 84 prosent i alderen 21-25 år som oppga å ha vært beruset, var den tilsvarende andelen for dem over 26 år, 76 prosent ($p < 0,001$). I Osloutvalget finner vi derimot ikke noen klare forskjeller i opplevd beruselse i løpet av siste seks måneder mellom de to aldersgruppene.

Vi kan se en endring i undersøkelsesperioden i retning av større betydning av utdanningsnivå for beruselse. I 2006 oppga 67 prosent i det landsdekkende utvalget med ungdomsskole som høyest fullførte utdanning, å ha vært beruset i løpet av de siste seks måneder, mens andelen med videregående som høyeste fullførte utdanning var 82 prosent ($p < 0,01$). For dem med fullført universitets-/høyskoleutdanning var den tilsvarende andelen 79 prosent. Tilsvarende andeler i 1998 var 74 prosent blant de med ungdomsskole, 78 prosent blant de med videregående og 76 prosent blant de med universitet/høyskole (ingen signifikante forskjeller). I Osloutvalget ser vi en lignende endring der ulik utdanningsbakgrunn gir økende forskjeller i andelen som har vært beruset. I 2006 var det således 57 prosent med ungdomsskole, 77 prosent med videregående skole og 84 prosent med universitet/høyskole som høyest fullførte utdanning, som oppga å ha vært beruset en gang eller mer siste seks måneder.

3.5 Debutalder

Selv om aldersgrensene for kjøp og skjenking av alkohol er 18 år (øl og vin) og 20 år (brennevin) har de aller fleste som har drukket alkohol, drukket de ulike drikkesortene før de passerer disse aldersgrensene. I det landsdekkende utvalget varierte gjennomsnittlig debutalder i aldersgruppa 21-30 år i 2006 fra 15,5 år for øl til 16,6 år for vin. Gjennomsnittlig debutalder har gått noe opp fra 1998. Menn rapporterer å ha debutert noe

tidligere enn kvinner. Det er ingen forskjell i gjennomsnittlig debutalder i det landsdekkende utvalget og i Osloutvalget.

Tabell 13: Alder for første gangs bruk av minst en halv flaske øl, minst en desiliter vin eller minst en kvart desiliter brennevin, 21-30 år. NORGE. 1998, 2002, 2006. Kumulativ andel i prosent.

		-13 år	-14 år	-15 år	-16 år	-17 år	-18 år
Øl	1998	16	33	55	75	84	93
	2002	14	31	53	73	83	93
	2006	15	31	51	73	84	93
Vin	1998	10	20	37	57	69	85
	2002	8	18	33	53	67	83
	2006	8	19	33	51	64	82
Brennevin	1998	9	20	40	62	73	88
	2002	8	21	40	63	75	88
	2006	7	18	35	58	71	86

Som det fremgår av tabell 13 har alderen som oppgis for første drikkesituasjon, vært relativt stabil i de tre undersøkelsesårene. I 2006 var det omtrent en tredjedel (31 prosent) som oppga at de hadde drukket minst en halv flaske øl da de var 14 år eller yngre. Av tabellen ser vi at det debutes senere med brennevin og vin enn med øl.

Kvinner i aldersgruppa 21-30 år i det landsdekkende utvalget oppga generelt å ha debutert noe senere med alkohol enn det menn. Det ser imidlertid ut til at kvinners og menns rapporterte alkoholdebut har blitt mer lik i løpet av de åtte årene undersøkelsen spenner seg over. I 1998 var det 21 prosent menn som oppga å ha debutert med øl da de var 13 år eller yngre, mens den tilsvarende andelen for kvinner var 11 prosent ($p < 0,01$). I 2006 hadde andelen menn som oppga øldebut i samme alder, sunket til 16 prosent, mens andel kvinner hadde økt til 13 prosent. Kjønnforskjellen var ikke lenger signifikant. Ved debutalder for øl ved fylte 14 år eller yngre, var det i 2006 ikke lenger noe forskjell mellom kvinner og menn. I Oslo har kvinners og menns debutalder vært mer lik i hele undersøkelsesperioden. Det var for eksempel ingen klar forskjell i andelen kvinner (14 prosent) og andelen menn (20 prosent) som i 1998 hadde drukket minst en halvflaske øl da de var 13 år eller yngre.

Også når det gjelder vin har kvinner og menn i det landsdekkende utvalget nærmet seg hverandre i rapportert debutalder. I 1998 var det 25 prosent menn som oppga å ha drukket minst en desiliter vin da de var 14 år eller yngre. Tilsvarende andel for kvinner var 16 prosent ($p < 0,01$). Først ved 17-18 års alder har andelen som hadde drukket minst en desiliter vin jevnet seg ut mellom de to kjønn. I 2006 var forskjellene mellom kvinner og menn mindre ved at det da var 21 prosent menn som oppga å ha debutert da de var 14 år eller yngre, tilsvarende andel for kvinner var 17 prosent (ikke signifikant).

Vi ser den samme endringen i kjønnsforskjell i det landsdekkende utvalget for debut med brennevin fra 1998 til 2006 som vi gjorde for øl og vin. Andelen kvinner som i 1998 oppga at de var 15 år eller yngre første gang de drakk minst $\frac{1}{4}$ brennevin, var 36 prosent, sammenlignet med 43 prosent av mennene ($p < 0,05$). Forskjellen jevnet seg ut ved 18 års alder. I 2006 rapporterte 36 prosent menn og 35 prosent kvinner at de første gang drakk brennevin da de var 15 år eller yngre. I Osloutvalget var endringene større. I 1998 var det klare forskjeller mellom andelen kvinner (36 prosent) og andelen menn (44 prosent) som debuterte med brennevin da de var 15 år eller yngre ($p < 0,01$). I 2006 var det en nedgang i andelen menn (34 prosent) som oppga at de var 15 år eller yngre første gang de drakk minst $\frac{1}{4}$ desiliter brennevin, mens andelen kvinner gikk noe opp (37 prosent). Kvinner og menn har blitt likere hverandre i perioden, og i 2006 var det en større andel kvinner enn menn som oppga å ha debutert med brennevin ved 15 års alder i Oslo.

3.6 Vanskeligheter pga alkoholbruk

I hvilken grad fører alkoholbruk til problemer for den som drikker? Vi har informasjon om selvrapporterte vanskeligheter som krangel eller ulykker og problemer på skole eller arbeidsplass. Det ble både spurt om de noen gang hadde opplevd slike vanskeligheter og om de hadde opplevd det de siste seks månedene. Det er svært få endringer fra 1998 til 2006. Vi velger derfor kun å presentere resultater fra 2006.

Tabell 14: Andel som har opplevd vanskeligheter av noe slag fordi de har drukket for mye henholdsvis noen gang og siste seks måneder, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 2006. Prosent.

	Noen gang			Siste seks måneder		
	Kvinner	Menn	Alle	Kvinner	Menn	Alle
Uvennskap/ Krangel	38	43	41	9	12	10
Slagsmål	9	31	20	1	4	2
Problemer skole/arbeid	2	4	3	—*	—*	1
Ulykker/ Skader	11	23	17	2	3	3
Andre vanskeligheter	9	18	13	2	6	4

*Cellen inneholder færre enn ti observasjoner.

Som vi ser av tabell 14 var det ca 40 prosent i det landsdekkende utvalget som i 2006 oppga at de noen gang hadde opplevd uvennskap eller krangel fordi de hadde drukket for mye. Det var ingen klare kjønnsforskjeller. Heller ikke for rapporterte problemer med skole/arbeidssted viste det seg å være klare kjønnsforskjeller. Det var to til fire prosent som oppga å ha hatt slike problemer som følge av at de hadde drukket for mye. For de andre negative konsekvensene av å drikke for mye er det derimot betydelige kjønnsforskjeller. Det var eksempelvis 30 prosent menn som oppga å ha vært innblandet i slagsmål, mens den tilsvarende andel blant kvinner var ni prosent ($p < 0,001$).

Det var bare en mindre andel som rapporterte opplevde vanskeligheter som konsekvens av at de hadde drukket for mye i løpet av de siste seks måneder. Omtrent en av ti oppga uvennskap eller krangel, mens bare en prosent kvinner og fire prosent menn oppga slagsmål som konsekvens av å ha drukket for mye de siste seks månedene.

Resultatene fra Osloutvalget er her svært like dem vi fant i det landsdekkende utvalget.

3.7 Oppsummering - alkohol

- På landsbasis har det gjennomsnittlige beregnede årlige alkoholkonsumet blant unge voksne (21-30 år) økt fra 4,5 liter i 1998 til 5,3 liter ren alkohol i 2006.
- Unge voksne i Oslo drikker i gjennomsnitt over en liter ren alkohol mer enn gjennomsnittet for landet som helhet.
- Menn i alderen 21-30 år drikker omtrent dobbelt så mye som kvinner i samme alder.
- Alkoholforbruket synker med økende alder (21-30 år), men stiger med økende inntekt.
- Menn i aldersgruppa 21-30 år foretrekker øl og brennevin, mens kvinner oftere drikker vin enn menn.
- Andelen som har drukket hjemmebrent og smuglersprit har gått kraftig ned fra 1998 til 2006.
- Andelen som oppgir å ha vært tydelig beruset har vært forholdsvis stabil i undersøkelsesperioden.

4 Narkotika

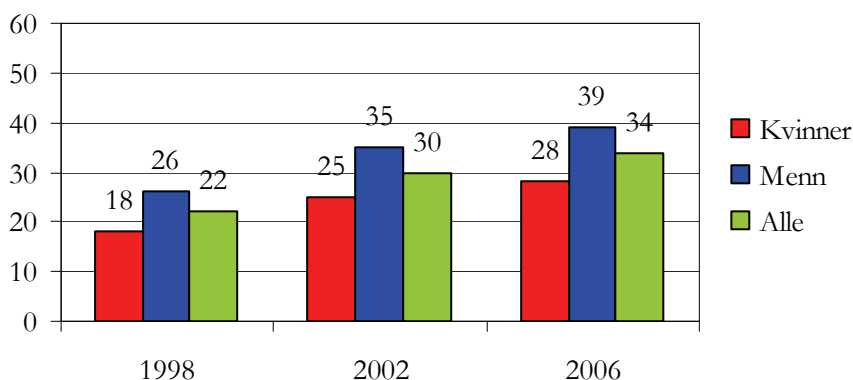
I dette kapitlet vil vi først beskrive bruk av cannabis (hasj og marihuana), opplevd tilgjengelighet og holdninger til stoffet. Deretter ser vi på bruk, tilgjengelighet og holdninger til de andre narkotiske stoffene generelt, og på kokain spesielt. Det siste fordi det i den senere tid har vært mye oppmerksomhet i media rundt bruk av kokain, og fordi vi i denne undersøkelsen ser en økning i andelen som oppgir at de har brukt kokain.

4.1 Cannabis

Cannabis er det narkotiske stoffet flest rapporterer å ha brukt, det vil som oftest være hasj da bruk av marihuana er lite utbredt i Norge. Vi vil se på forekomsten av cannabisbruk, alder ved første gangs bruk, brukshyppighet, tilgjengelighet og holdninger til bruk og hva som kjennetegner de som oppgir å ha brukt cannabis.

4.1.1 Brukt cannabis noen gang

Som for alkohol har vi spurt om livstidsprevalens (noen gang brukt) og seksmåneders prevalens (brukt siste seks måneder). Hvor stor andel som oppga å ha brukt ulike narkotiske stoffer noen gang, kan være med på å gi et bilde av hvordan de unge voksne i alderen 21-30 år forholder seg til disse.

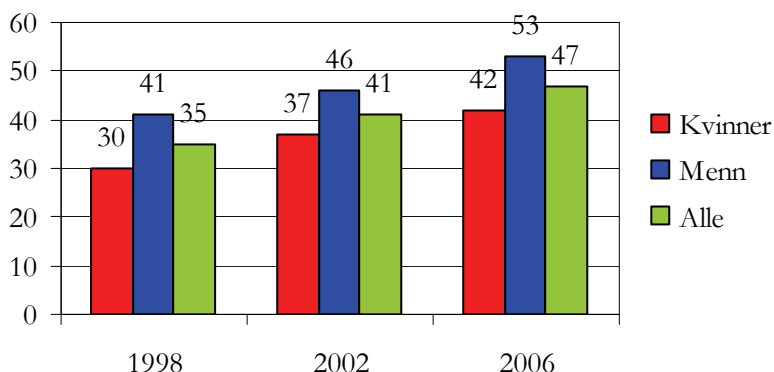

Figur 36: Andel som har brukt cannabis noen gang, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

Som vi ser av figur 36 har andelen i aldersgruppa 21-30 år på landsbasis som noen gang har brukt cannabis, økt fra 22 prosent i 1998 til 34 prosent i 2006 ($p < 0,001$). Andelen blant 21-30 åringer er høy sammenlignet med de tilsvarende andelenene blant 15-20 åringer (18 prosent i 1998, 15 prosent i 2002 og 13 prosent i 2006) (Bryhni 2006). Hvis vi i den årlige ungdomsundersøkelsen i aldersgruppa 15-20, ser spesielt på 20 åringer finner vi imidlertid at det i 2006 var 29 prosent som oppga at de hadde brukt cannabis (SIRUS 2006).

Mens det blant yngre ungdom (15-20 år) var en nedgang fra 1998 til 2006, fant vi en økende andel blant unge voksne som oppga at de noen gang hadde brukt cannabis. Noe av forklaringen kan være at det i årene mens de aktuelle respondentene var i alderen 15-20 år, fant sted en relativt stor økning i rapportert bruk av cannabis i denne aldersgruppa (fra ca åtte prosent i 1991 til ca 19 prosent i 2000, for så igjen å gå nedover) og at dette vil "ha fulgt" med når de ble eldre 21-30 (ibid). En annen mulig forklaring kan være at vi her har et eksempel på et reliabilitetsproblem ved at vi har en stor overrepresentasjon av falske positive på grunn av at bruk av cannabis kan sies å ha blitt mer eller mindre normalisert.

Det var en større andel menn enn kvinner som rapporterte å ha brukt cannabis noen gang. I alle undersøkelsesårene var forskjellen (mellom kjønnene) omtrent ti prosentpoeng (figur 36). I 2006 var det eksempelvis 39 prosent menn og 28 prosent kvinner i det landsdekkende utvalget som oppga at de noen gang hadde brukt cannabis ($p < 0,01$).

Figur 37: Andel som har brukt cannabis noen gang, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

I Oslo er andelene som oppga å ha brukt cannabis noen gang høyere enn i landet som helhet i alle de tre undersøkelsesårene. Andelen i Oslo som noen gang hadde brukt cannabis, økte fra 35 prosent i 1998 til 41 prosent i 2002 og 47 prosent i 2006 (figur 37). I 2006 oppga med andre ord nesten halvparten av alle i aldersgruppen 21-30 år i Oslo å ha brukt cannabis noen gang. Også i Oslo er kjønnsforskjellen jevnt over ca ti prosentpoeng. Eksempelvis oppga 53 prosent menn og 42 prosent kvinner i 2006-undersøkelsen å ha brukt cannabis ($p < 0,001$). Dette er en noe høyere andel enn en undersøkelse blant studentene ved Universitetet i Oslo samme år, der 42 prosent oppga å ha brukt cannabis (Tefre et al 2007).

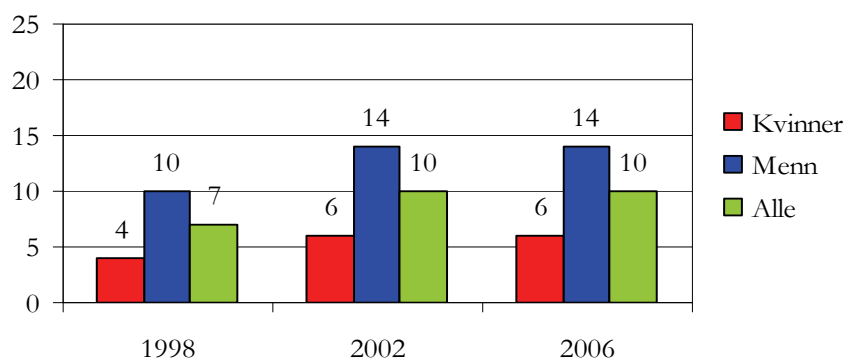
Tabell 15: Hyppighet av cannabisbruk. Andel personer som har brukt cannabis i grupper for antall gangers bruk hittil i livet, 21-30 år. NORGE og OSLO. 1998, 2002, 2006. Prosent.

	NORGE			OSLO		
	1998	2002	2006	1998	2002	2006
1-4 ganger	10	13	13	13	16	17
5-10 ganger	4	4	6	7	6	7
11-25 ganger	2	3	4	4	5	6
26 gang.+	6	10	11	11	14	16

I tabell 15 ser vi at bruksintensiteten for cannabis varierer. De høyeste andelene finner vi for de som har brukt stoffet mindre enn fem ganger og de som har brukt det mer enn 25 ganger. Vi ser en tendens til at en større andel har brukt cannabis mer enn 25 ganger i undersøkelsesperioden. Andelene som oppga å ha brukt cannabis mer enn 25 ganger, er noe høyere i Osloutvalget enn i utvalget fra hele landet.

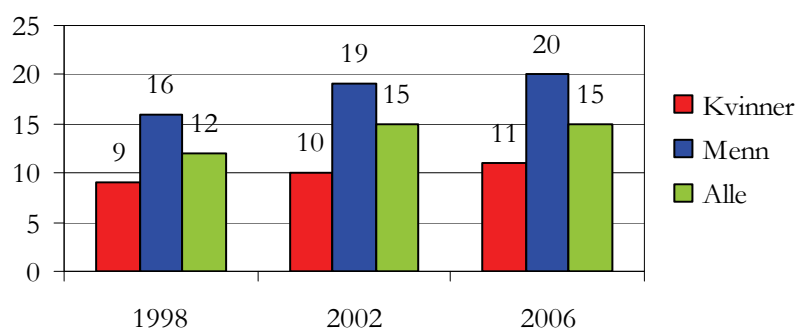
4.1.2 Brukt cannabis siste seks måneder

Som vi har sett oppga de fleste som noen ganger har brukt cannabis, at de bare hadde gjort dette en eller noen få ganger (tabell 15). For å få et bilde av hvor stor andel som på undersøkelsestidspunktet bruker cannabis mer eller mindre aktivt, spørres det om bruk i løpet av siste seks måneder.

Figur 38: Andel som har brukt cannabis i løpet av de siste seks måneder, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

Som forventet er andelen som oppga å ha brukt cannabis siste seks måneder, langt lavere enn andelen som oppga at de noen gang hadde brukt (figur 38 og 39). For landet som helhet ser vi en tendens til en økning, fra syv prosent i 1998 til ti prosent i 2002 og 2006. I alle de tre undersøkelsesårene var andelen som oppga at de hadde brukt cannabis mindre enn fem ganger i løpet av de siste seks måneder, fire til fem prosent, mens to til tre prosent oppga at de i dette tidsrommet hadde brukt hasj eller marihuana mer enn 25 ganger. I 2006 var det mer enn dobbelt så mange menn (14 prosent) som kvinner (seks prosent) som oppga å ha brukt cannabis siste seks måneder ($p < 0,05$).

Figur 39: Andel som har brukt cannabis i løpet av de siste seks måneder, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

I Osloutvalget var det i 2006 - 15 prosent som oppga å ha brukt cannabis i løpet av de siste seks måneder (figur 39). Vi ser også i Oslo en tendens til økning i andelen som oppga å ha brukt cannabis i løpet av de siste seks måneder, fra 12 prosent i 1998 til 15 prosent i 2002 og 2006. I 2006 var det i Osloutvalget 20 prosent menn og 11 prosent kvinner som oppga å ha brukt cannabis siste seks måneder ($p < 0,05$).

Av de som oppga å ha brukt cannabis noen gang, var det i 2006 - 31 prosent i det landsdekkende utvalget og 33 prosent i Osloutvalget som også rapporterte bruk i løpet av siste seks måneder.

Tabell 16: Andel som har brukt cannabis et ulikt antall dager/ganger i løpet av de siste seks måneder, 21-30 år. NORGE og OSLO. 1998, 2002, 2006. Prosent.

	NORGE			OSLO		
	1998	2002	2006	1998	2002	2006
1 - 4 ganger	4	5	5	6	7	7
5 - 10 ganger	1	1	1	1	1	2
11 - 25 ganger	1	1	1	2	1	2
26 gang.+	2	3	3	3	5	5

Av tabell 16 ser vi at omtrent halvparten av de som oppga å ha brukt cannabis siste seks måneder, hadde brukt det færre enn fem ganger. I 2006 var det på landsbasis fem prosent som hadde brukt cannabis en til fire ganger, og fem prosent som hadde brukt stoffet fem ganger eller flere siste seks måneder. Det var en større andel i Oslo enn landet som helhet som oppga å ha brukt cannabis mer enn 25 ganger. I 2006 oppga nærmere fem prosent i Osloutvalget at de hadde brukt cannabis i gjennomsnitt oftere enn tilsvarende hver helg (26 ganger eller mer). Det var kun små endringer fra 1998 til 2006.

4.1.3 Alder for første gangs bruk

Gjennomsnittlig debutalder for første gangs bruk av cannabis i aldersgruppa 21-30 år har gått ned fra 18,8 år til 17,8 år i undersøkelsesperioden i landet som helhet, og fra 18,8 år til 18 år i Oslo. Tabell 17 viser hvor stor andel som hadde brukt cannabis minst en gang da de var 14 år, 16 år, 18 år og 20 år blant de som rapporterte at de noen gang hadde brukt stoffet (N).

Tabell 17: Kumulativ andel som har brukt cannabis for første gang før gitt alderstrinn. NORGE og OSLO. 1998, 2002, 2006. Prosent og totalt antall (N) blant de som oppga at de noen gang hadde brukt cannabis.

	NORGE			OSLO		
	1998	2002	2006	1998	2002	2006
-14 år	6	6	9	7	7	10
-16 år	23	25	34	27	27	34
-18 år	51	56	66	53	53	63
-20 år	76	77	86	74	72	81
N	(770)	(807)	(801)	(1142)	(1860)	(1068)

Det er liten forskjell i det landsomfattende utvalget og Osloutvalget med hensyn til andel som oppga å ha brukt cannabis ved ulike alder (tabell 17). I 2006 hadde ca en av ti av de som noen gang har brukt cannabis, debutert da de var 14 år eller yngre. Omtrent tre av ti oppga at de hadde debutert da de var 16 år eller yngre. Andelen som oppga å ha debutert etter fylte 21 år var synkende, fra 24 prosent i 1998 til 14 prosent i 2006 i utvalget for landet som helhet ($p < 0,05$), og fra 26 prosent i 1998 til 19 prosent i 2006 i Osloutvalget (ikke signifikant).

4.1.4 Hva kjennetegner de som har brukt cannabis?

Som vi har sett i det foregående, har de fleste unge voksne som rapporterer å ha brukt cannabis, bare gjort dette en eller noen få ganger. I dette avsnittet vil vi imidlertid se litt nærmere på hva som kjennetegner de som kan sies å være mer regelmessige brukere. Det vil si de som har rapportert å ha brukt cannabis i løpet av de siste seks måneder.

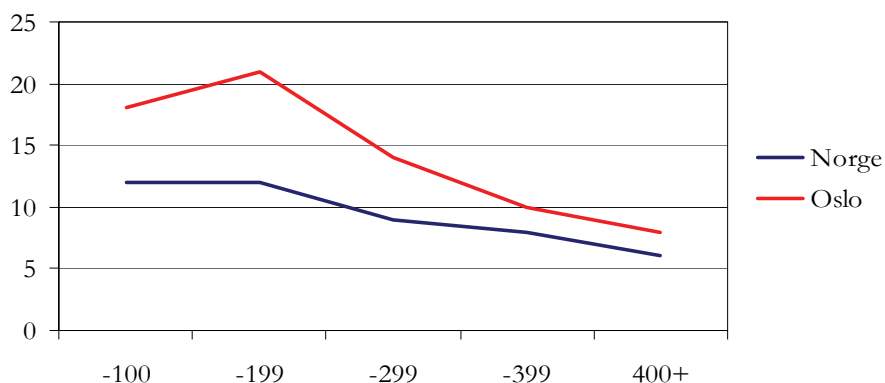
Først vil vi si noe om spredningen i alder. Er det eksempelvis slik at bruksintensiteten blant personer i begynnelsen av 20 årene er større enn for 26-30 åringer, slik vi fant for alkoholforbruk?

Tabell 18: Andel som har brukt cannabis siste seks måneder, 21-30 år. NORGE og OSLO. Aldersgruppe. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

		NORGE			OSLO		
		Kvinner	Menn	Alle	Kvinner	Menn	Alle
1998	21-25 år	5	12	9	12	22	17
	26-30 år	4	9	6	8	12	10
2002	21-25 år	7	17	12	13	23	18
	26-30 år	5	11	8	8	17	13
2006	21-25 år	8	15	12	14	24	19
	26-30 år	4	13	9	9	18	13

Tabell 18 viser at de i den yngste aldersgruppa i det landsdekkende utvalget, i noe større grad enn de eldre, oppga å ha brukt cannabis siste seks måneder. I 2006 gjaldt dette eksempelvis 12 prosent blant 21-25 åringene og ni prosent blant 26-30 åringene. Den relative forskjellen er større blant kvinner enn blant menn. I 2006 var det dobbelt så mange yngre kvinner (8 prosent) sammenlignet med de som var noe eldre (4 prosent). I Osloutvalget er forskjellene mellom de to aldersgruppene større enn i utvalget fra hele landet. Blant 21-25 åringene i Osloutvalget oppga 19 prosent å ha brukt cannabis siste seks måneder i 2006, mens tilsvarende andel var 13 prosent i aldersgruppa 26-30 år (ikke signifikant). I Osloutvalget er forskjellene større blant kvinner enn blant menn både i 2002 og 2006.

Blant de som hadde brukt cannabis siste seks måneder, var andelen med fullført universitets- eller høyskoleutdanning lavere enn i utvalgene som helhet. Videre finner vi en klar forskjell med hensyn til hovedbeskjeftigelse i begge utvalgene. Blant de som oppga å ha brukt cannabis siste seks måneder var 23 prosent arbeidsledige i det landsdekkende utvalget. I Osloutvalget utgjorde arbeidsledige 32 prosent av de som hadde brukt cannabis i løpet av de siste seks måneder.

Figur 40: Andel som har brukt cannabis siste seks måneder, 21-30 år. NORGE og OSLO. Inntekt. 2002, 2006 samlet¹⁷. Prosent.

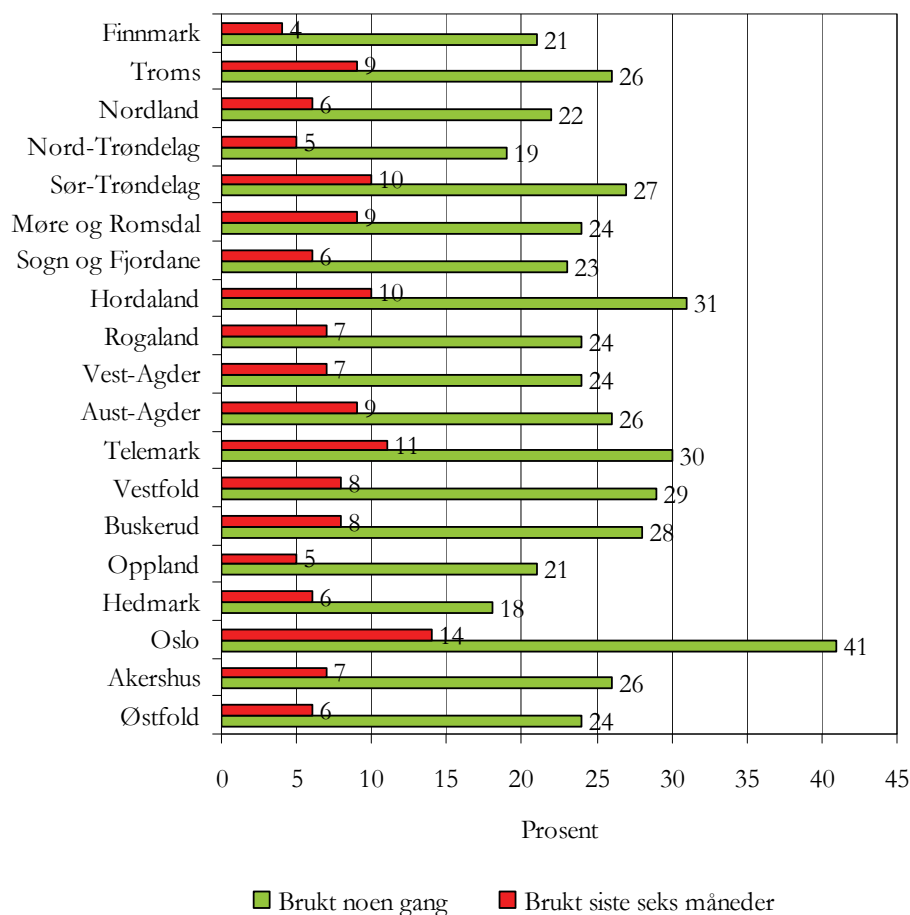
Det var forholdsvis store forskjeller i andelene som hadde brukt cannabis siste seks måneder sett i forhold til inntekt (figur 40). I det landsomfattende utvalget finner vi ingen signifikante forskjeller mellom de ulike inntektstgruppene, heller ikke når vi undersøker de to aldersgruppene 21-25 år og 26-30 år hver for seg. Som i grunnlagsmaterialet er det forskjeller mellom kvinner og menn. Videre ser vi av figuren at forskjellene i Oslo og landet som helhet følger hverandre i stor grad, men med større forskjeller mellom inntektstgruppene i Osloutvalget. Den høyeste andelen finner vi i inntektstgruppa ”-199” (mellom kr 100 001 og 199 999) der 21 prosent oppga å ha brukt cannabis siste seks måneder. I inntektstgruppa over kr 400 000, var det åtte prosent som oppga å ha brukt cannabis siste seks måneder ($p < 0,01$).

Bosituasjonen ser ut til å ha betydning for hvorvidt respondentene hadde brukt cannabis siste seks måneder. Eksempelvis var det en høy andel blant menn i Osloutvalget i 2006 som bodde med venner, som oppga å ha brukt cannabis i løpet av siste seks måneder, (34 prosent), mens den tilsvarende andelen blant kvinner som bodde med ektefelle/samboer og barn i det landsdekkende utvalget var lav (2 prosent). Kvinner som bodde med ektefelle og barn hadde også det laveste gjennomsnittlige alkoholforbruket, mens menn som bodde med venner i Osloutvalget hadde det høyeste alkoholforbruket (se tabell 9).

¹⁷ Det ble ikke spurt om inntekt i 1998.

4.1.5 Regionale forskjeller

Det er store forskjeller mellom andelene som oppga å ha brukt cannabis i forhold til bostedsfylke (figur 41). For de tre undersøkelsesårene samlet, var andelen i Oslo som oppga å ha brukt cannabis noen gang, 41 prosent, ca ti prosentpoeng mer enn Hordaland (31 prosent) og Telemark (30 prosent) der andelen også må sies å være høy. Fylkene med de laveste andelene med hensyn til noen gang å ha brukt cannabis, var Hedmark (18 prosent) og Nord-Trøndelag (19 prosent).

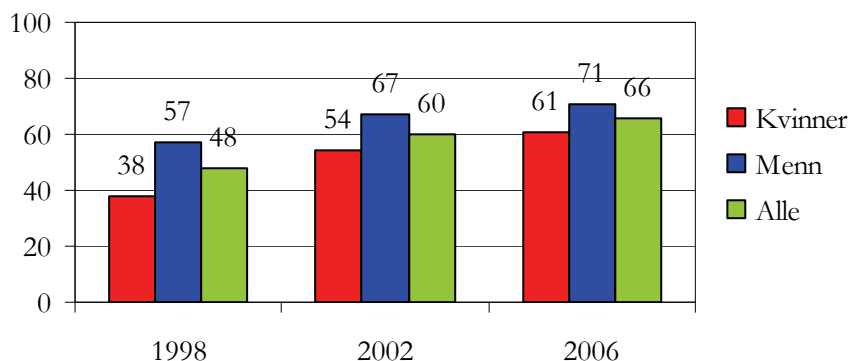

Figur 41: Andel som har brukt cannabis noen gang (grønn) og andel som har brukt cannabis siste seks måneder (rød), 21-30 år. Bostedsfylke. 1998, 2002, 2006 samlet. Prosent.

Når vi ser på andelene som oppga å ha brukt cannabis siste seks måneder finner vi at Oslo skiller seg ut med 14 prosent. Deretter følger Telemark (11 prosent), Hordaland og Sør-Trøndelag (begge ti prosent). Fylkene med de laveste andelene var Finnmark (fire prosent) og Nord-Trøndelag (fem prosent). Forskjellene er ikke signifikante på grunn av lite antall per fylke.

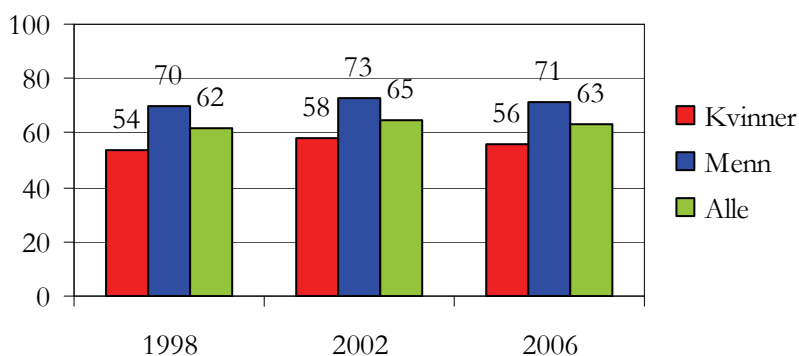
4.1.6 Tilgjengelighet

For å måle tilgjengelighet har vi spurt om respondentene hadde blitt tilbudt cannabis noen gang og om de trodde de ville klare å skaffe stoffet i løpet av to til tre dager hvis de skulle ønske å få tak i det.

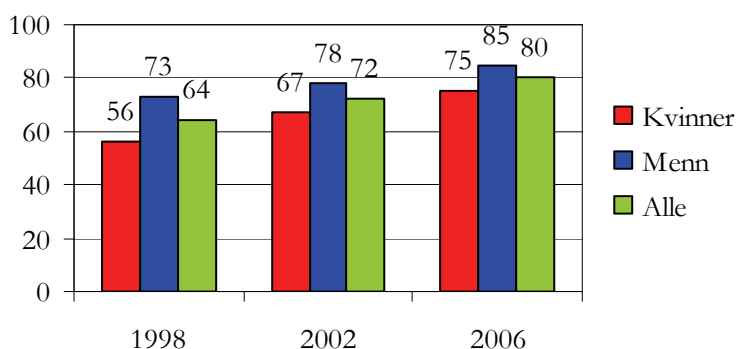
Figur 42: Andel som har blitt tilbudt cannabis, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

Som det framgår av figur 42, har det vært en klar økning i andelen i det landsomfattende utvalget som har blitt tilbudt cannabis, fra 48 prosent i 1998 til 66 prosent i 2006 ($p < 0,001$). Økningen er størst for kvinner.

Figur 43: Andel som tror de vil klare å skaffe cannabis i løpet av 2-3 dager, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

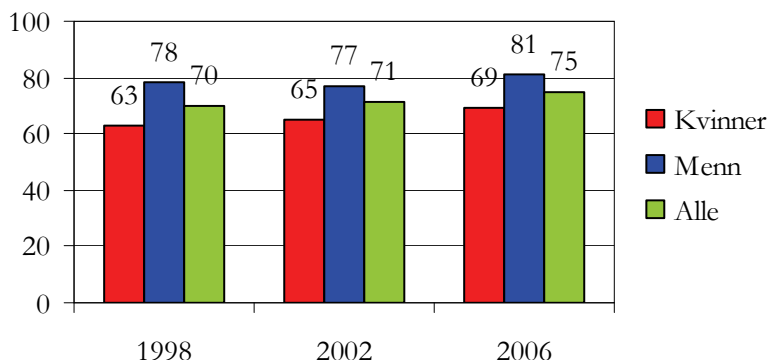
Andelen i det landsomfattende utvalget som trodde de ville kunne skaffe cannabis i løpet av 2-3 dager, har vært stabil (figur 43). Det var en større andel menn enn kvinner som trodde de vil kunne klare det. I 2006 var det eksempelvis 71 prosent menn og 56 prosent kvinner som mente de ville kunne skaffe cannabis i løpet av noen dager ($p < 0,001$).

Figur 44: Andel som har blitt tilbudt cannabis, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

Det var en større andel som hadde blitt tilbudt cannabis og som trodde de kunne skaffe stoffet i Osloutvalget sammenlignet med det vi fant for

landet som helhet, men utviklingen er den samme (figur 44 og 45). Det har vært en økning i andelen som oppga at de var blitt tilbudt cannabis, mens andelen som mente de ville kunne skaffe stoffet har vært stabil.

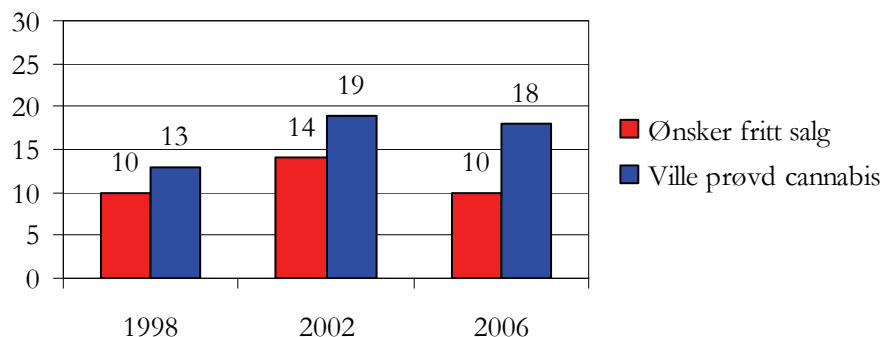
Figur 45: Andel som tror de vil klare å skaffe cannabis i løpet av 2-3 dager, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 1998, 2002, 2006. Prosent.

4.1.7 Holdninger

For å undersøke holdningene til narkotika, inneholder spørreskjemaet spørsmål om respondentene mener at cannabis bør selges fritt og om de ville prøvd cannabis hvis det ikke var fare for å bli arrestert. De fleste ser ut til å ha en relativt restriktiv holdning. I 2006 var det eksempelvis ikke mer enn ti prosent i det landsomfattende utvalget som ønsket fritt salg av cannabis, mens ni prosent oppga at de ikke vet. Andelen menn som ønsket fritt salg, var nesten tre ganger så stor som andelen kvinner. I 2006 var eksempelvis denne andelen 14 prosent blant menn og fem prosent blant kvinner ($p < 0,05$).

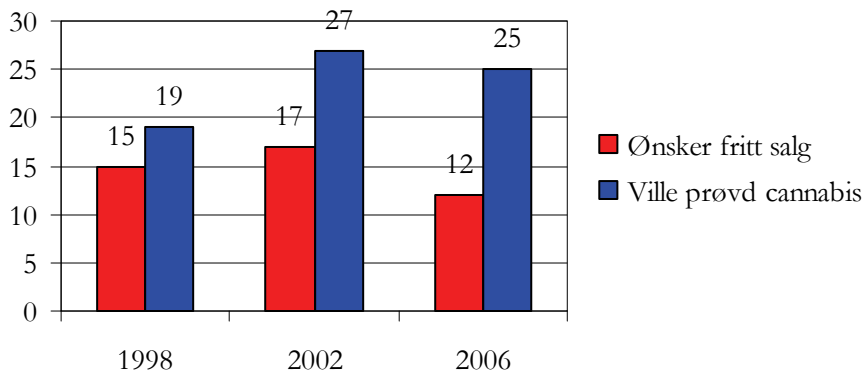
Blant de som oppga å ha brukt cannabis noen gang, var ønske om fritt salg naturlig nok klart større enn blant de som oppga at de ikke hadde brukt hasj eller marihuana. Likevel var det langt fra alle med egne erfaringer med cannabis som ønsket fritt salg av stoffet. I 2006 var det således 22 prosent som noen gang hadde brukt cannabis som ønsket fritt salg. Tilsvarende andel blant dem som ikke hadde brukt cannabis var tre prosent ($p < 0,001$). Andelen som svarte ”vet ikke” var også større i gruppa som oppga å ha brukt cannabis noen gang, enn blant dem som ikke hadde prøvd.

Som vi ser av figur 46 var det en større andel som ville prøvd cannabis uten fare for å bli arrestert enn det var som ønsker fritt salg av stoffet. Det har vært en klar økning fra 13 prosent i 1998 til 19 prosent i 2002 i andelen som ville prøvd cannabis hvis det ikke var fare for å bli arrestert ($p < 0,01$). Fra 2002 til 2006 er andelen stabil.

Figur 46: Andel som ønsker fritt salg av cannabis, og andel som ville prøvd cannabis hvis det ikke var fare for å bli arrestert, 21-30 år. NORGE. 1998, 2002, 2006. Prosent.

Andelen som ønsket fritt salg av cannabis var noe høyere i Osloutvalget (figur 47) enn i utvalget fra landet som helhet. I 2006 var det i Oslo 12 prosent som ønsket fritt salg av cannabis, en nedgang fra 17 prosent i 2002 ($p < 0,05$).

Figur 47: Andel som ønsker fritt salg av cannabis, og andel som ville prøvd cannabis hvis det ikke var fare for å bli arrestert, 21-30 år. OSLO. 1998, 2002, 2006. Prosent.

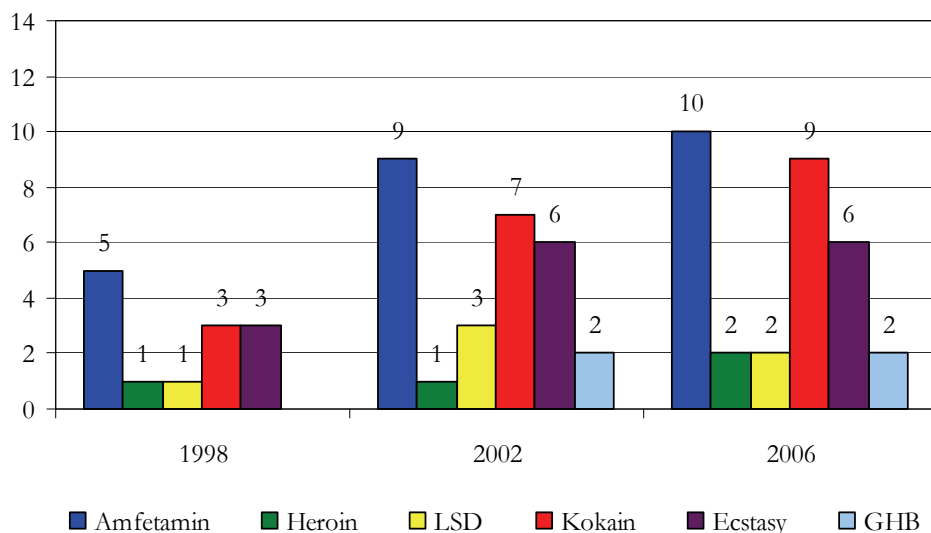
4.2 Andre narkotiske stoffer

I tillegg til cannabis, er det stilt spørsmål om amfetamin (speed), ecstasy, kokain/crack, LSD, heroin, GHB¹⁸ og anabole steroider. Av disse vil kokain ha et spesielt fokus da det er her vi har funnet de største endringene fra 1998 til 2006. Til slutt i kapitlet vil vi kort presentere noen data om bruk av anabole steroider, samt beroligende midler og sniffing av løsemidler.

4.2.1 Noen gang brukt

Figur 48 viser hvor store andeler som oppgir at de noen gang har brukt de forskjellige narkotiske stoffene i de tre undersøkelsesårene i landet som helhet. Kokain er som nevnt, det stoffet som har hatt den største økningen, fra tre prosent i 1998 til ni prosent i 2006 ($p < 0,05$). I 2006 var det dobbelt så stor andel menn (12 prosent) som kvinner (6 prosent) som oppga å noen gang ha brukt kokain i 2006 (ikke signifikant).

¹⁸ Det ble ikke spurt om bruk av GHB i 1998.

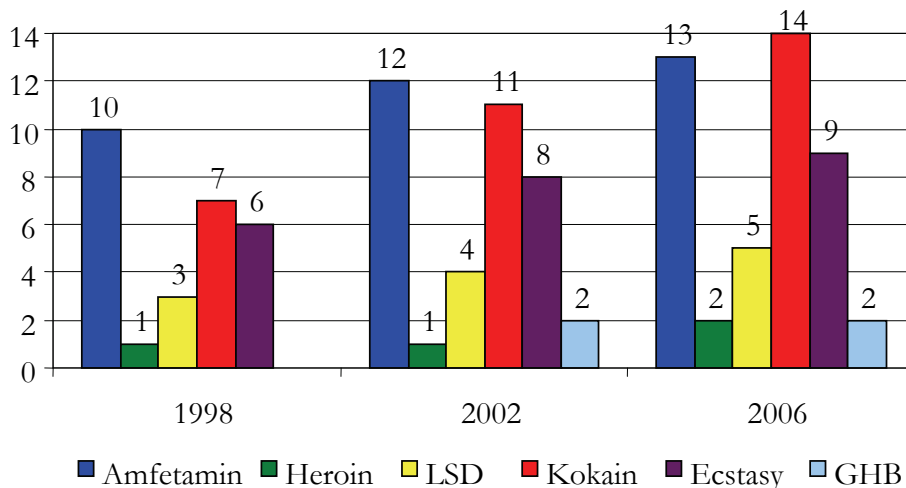

Figur 48: Andel som noen gang har brukt forskjellige narkotiske stoffer, 21-30 år. NORGE. 1998, 2002, 2006. Prosent.

Vi ser videre en tendens til økning i andelen som oppga å noen gang ha brukt amfetamin. I 1998 gjaldt dette fem prosent, mens det i 2002 var ni prosent (ikke signifikant), omtrent den samme som i 2006 (10 prosent). Det er både spurt om amfetamin tatt i sprøyte og amfetamin tatt på annen måte. Den største andelen tar amfetamin på annen måte enn i sprøyte. Som for kokain var det også for amfetamin en dobbelt så stor andel menn enn kvinner som oppga noen gang å ha brukt stoffet.

Det var en tendens til økning i andelen personer som oppga noen gang å ha brukt ecstasy, fra tre prosent i 1998 til seks prosent i 2002. Andelen som oppga å ha brukt ecstasy ser ut til å ha stabilisert seg fra 2002 til 2006. Andelen som oppga å ha brukt heroin noen gang, har vært stabil med en til to prosent. Dette omfatter både injeksjon av heroin og røyking. I 2006 var det 1,4 prosent som oppga at de hadde røykt heroin og 0,5 prosent at de hadde tatt heroin i sprøyte. Det er bare noen få som har oppgitt erfaring med både å injisere og å røyke heroin. Andre undersøkelser viser imidlertid at heroin tas i sprøyte i mye større grad enn at det røykes (Bretteville-Jensen og Amundsen 2006). I den grad denne type undersøkelse fanger opp personer som har erfaring med bruk av heroin, gjelder det trolig først og fremst de som har røykt stoffet.

Av figur 48 ser vi videre at andelen som oppga å ha brukt LSD også har vært stabil på omkring to prosent. Spørsmål om bruk av GHB ble tatt inn i undersøkelsen i 2002. Andelen som oppga å ha brukt GHB har vært omkring to prosent.

Figur 49: Andel som noen gang har brukt forskjellige narkotiske stoffer, 21-30 år. OSLO. 1998, 2002, 2006. Prosent.

Figur 49 viser andelene i Osloutvalget som oppga at de noen gang hadde brukt forskjellige narkotiske stoffer. Sammenlignet med hele landet er andelene i utvalget fra Oslo større for amfetamin, LSD, kokain og ecstasy. Som i landet som helhet har det også i Oslo vært størst økning i andelen som noen gang har brukt kokain. I 1998 oppga syv prosent å ha brukt kokain noen gang, i 2002 økte denne andelen til 11 prosent og videre til 14 prosent i 2006 ($p < 0,05$ fra 1998 til 2006). Det var en signifikant større andel menn (18 prosent) enn kvinner (10 prosent) som oppga å noen gang ha brukt kokain i 2006 ($p < 0,05$).

På samme måte som for landet som helhet ser vi også i Osloutvalget en tendens til økning i andelen som oppga å ha brukt amfetamin noen gang, fra ti prosent i 1998 til 13 prosent i 2006. Andelen som hadde brukt ecstasy noen gang har også steget noe, fra seks prosent i 1998 til ni

prosent i 2006. I 1998 oppga tre prosent å ha brukt LSD noen gang, i 2006 var den tilsvarende andelen fem prosent. Andelen som oppga å ha brukt heroin noen gang i 2006 var to prosent, omtrent som andelen i Norge som helhet. Det samme gjaldt andelen som oppga å ha brukt GHB.

4.2.2 Hyppighet

I det landsomfattende utvalget har de fleste som noen gang har brukt ulike narkotiske stoffer, bare brukt stoffet et fåtall ganger (tabell 19). Det er kun for amfetamin og kokain at andelen som har brukt stoffet fem ganger eller mer, er større enn andelen som har brukt det en til fire ganger. Andelen i Osloutvalget er svært like det vi fant på landsbasis for heroin og GHB og noe høyere for ecstasy og LSD. For kokain og amfetamin er derimot andelen som har brukt stoffet en til fire ganger (fem prosent for begge) og fem ganger eller mer (7 prosent for begge stoffene) høyere i Osloutvalget enn i det landsomfattende utvalget.

Tabell 19: Andel som har brukt ulike narkotiske stoffer et ulikt antall dager/ganger hittil i livet, 21-30 år. NORGE. 2002, 2006 samlet¹⁹. Prosent.

	Amfetamin ²⁰	Heroin ²¹	LSD	Kokain	Ecstasy	GHB
1 til 4 ganger	4	1	2	4	3	1
5 til 25 ganger	3	0	1	3	1	1
Flere enn 25 ganger	3	0	0	1	1	0

I tillegg til å spørre om hvor mange ganger de ulike narkotiske stoffene er brukt hittil i livet, spørres det etter bruk siste seks måneder. Som for cannabis stilles spørsmålet for å få et inntrykk av hvor store andeler som kan antas å være aktive brukere. Det var bare en liten andel som oppga å ha brukt de ulike narkotiske stoffene siste seks måneder. Både i landet som helhet og i Osloutvalget var andelen lavere enn en prosent for alle stoffene bortsett fra kokain og amfetamin. I begge utvalgene har andelen

¹⁹ Spørsmål om antall ganger de narkotiske stoffene er brukt hittil i livet ble ikke stilt i 1998.

²⁰ Inntaksmåte med sprøyte ikke tatt med, bare inntak på annen måte.

²¹ Inntaksmåte med sprøyte ikke tatt med, kun røykt heroin.

som oppga å ha brukt amfetamin siste seks måneder vært stabil, tre prosent i 2002 og to prosent i 2006. Kokain er det narkotiske stoffet som ved siden av cannabis, ble rapportert brukt av flest også siste seks måneder. Vi kommer tilbake til dette i kapittel 4.2.5.

4.2.3 Tilgjengelighet

På samme måte som for cannabis blir tilgjengeligheten til de forskjellige stoffene undersøkt med spørsmål om respondentene har blitt tilbudt noen av de nevnte narkotiske stoffene og om de tror de ville klare å skaffe dem i løpet av to til tre dager. Vi minner om den relativt høye andelen som oppga å kunne skaffe det fiktive stoffet relavin og at det derfor er et mulig reliabilitetsproblem i forhold til dette spørsmålet.

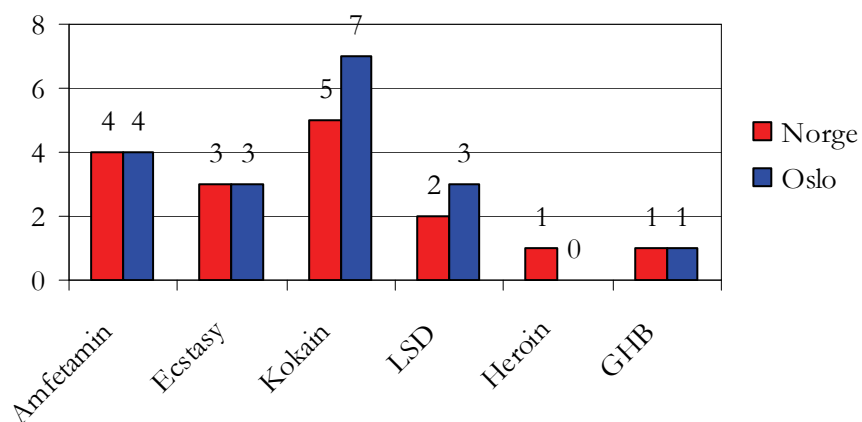
For de fleste stoffene ser det ut til at andelene som oppga at de tror de kan skaffe stoffene har stabilisert seg eller gått noe ned. Det har vært en klar nedgang i det landsdekkende utvalget i andelen som oppga å kunne få tak i ecstasy, fra 42 prosent i 2002 til 33 prosent i 2006 ($p < 0,001$). Andelen i Norge som helhet som oppga å ha blitt tilbudt ecstasy, ble imidlertid mer enn doblet fra ti prosent i 1998 til 23 prosent i 2002 ($p < 0,001$), og 24 prosent i 2006. Andelen som oppga å ha blitt tilbudt amfetamin økte fra 15 til 25 prosent i samme periode. I Osloutvalget ser tilgjengeligheten til de nevnte stoffene ut til å være omtrent den samme som i landet som helhet.

Når det gjelder kokain ser det ut til at tilgjengeligheten på landsbasis har økt i landet. Andelen som oppga at de hadde blitt tilbudt kokain, steg fra syv prosent i 1998 til 15 prosent i 2002 ($p < 0,001$), og videre til 21 prosent i 2006 ($p < 0,001$). Også når det gjelder andelene som oppga at de trodde de kunne klare å skaffe kokain, var det en økning. I Osloutvalget økte eksempelvis andelen som oppga å kunne få tak i kokain, fra 35 prosent i 2002 til 40 prosent i 2006 ($p < 0,05$). I 1998 var det 16 prosent i Osloutvalget som oppga at de hadde blitt tilbudt kokain, mens den i 2006 var økt til 32 prosent ($p < 0,001$), (39 prosent menn og 24 prosent kvinner). Den observerte økningen i tilgjengeligheten av kokain er i samsvar med økningen i livstidsprevalens.

4.2.4 Holdninger

En forholdsvis liten andel oppga at de ville prøvd de ulike narkotiske stoffene dersom det ikke var fare for å bli arrestert (figur 50). Den største andelen finner vi også her for kokain. I 2006 oppga fem prosent i det

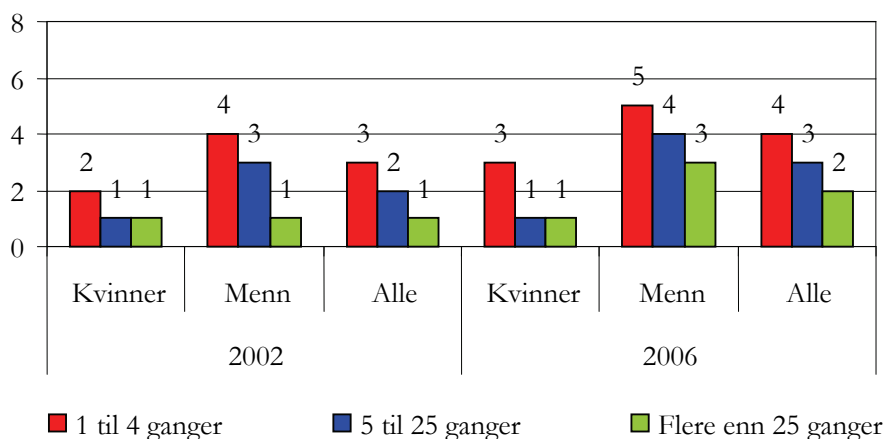
landsomfattende utvalget at de ville prøvd kokain, tilsvarende andel i Osloutvalget var syv prosent.

Figur 50: Andel som ville prøvd ulike narkotiske stoffer uten fare for å bli arrestert, 21-30 år. NORGE og OSLO. 2006. Prosent.

4.2.5 Spesielt om kokain

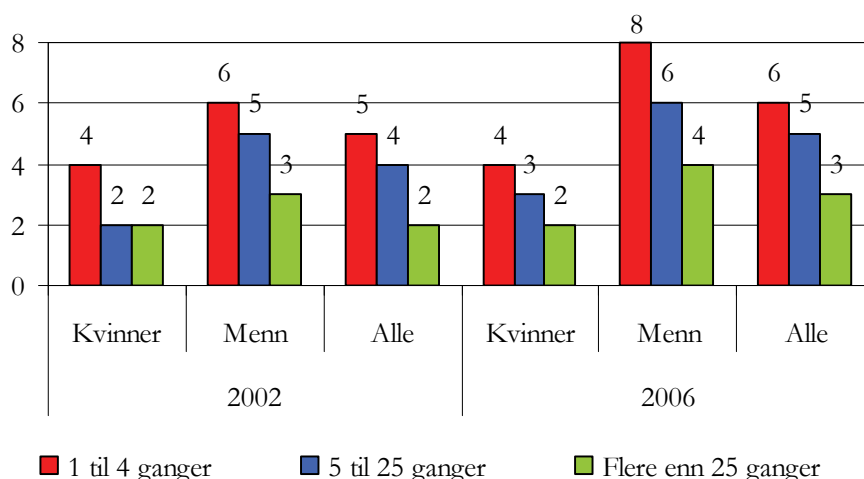
Kokain er det narkotiske stoffet ved siden av cannabis som økte mest fra 1998 til 2006. Rapportert tilgjengelighet til stoffet har også økt i perioden.

Figur 51: Antall ganger brukt kokain hittil i livet, 21-30 år. NORGE. Kjønn. 2002, 2006²². Prosent.

Av figur 51 ser vi at andelen i det landsomfattende utvalget som oppga å ha brukt kokain henholdsvis en til fire ganger, fem til 25 ganger og flere enn 25 ganger, var forholdsvis stabil fra 2002 til 2006. Sammenligner vi andelen for kvinner og menn, finner vi noen forskjeller. I 2006 var det totalt 12 prosent menn som oppga bruk av kokain noen gang, tilsvarende andel for kvinner var fem prosent. Blant menn fordelte de 12 prosentene seg på følgende måte når det gjelder antall ganger brukt: fem prosent hadde brukt kokain en til fire ganger hittil i livet, fire prosent fem til 25 ganger og tre prosent oppga å ha brukt kokain flere ganger enn 25 hittil i livet. Blant kvinner var det to prosent som oppga at de hadde brukt kokain mer enn fem ganger hittil i livet, både i 2002 og i 2006.

²² Spørsmål om antall ganger brukt ble ikke stilt i 1998.

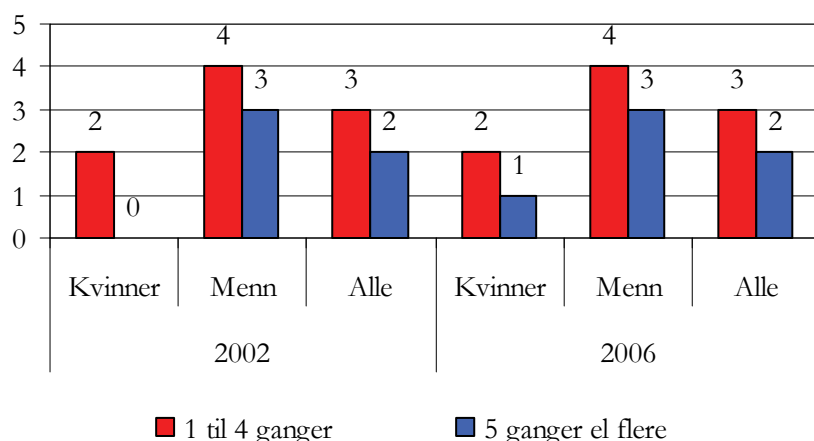

Figur 52: Antall ganger brukt kokain hittil i livet, 21-30 år. OSLO. Kjønn. 2002, 2006²³. Prosent.

I Osloutvalget var det i 2006 seks prosent som oppga at de hadde brukt kokain en til fire ganger hittil i livet, fem prosent fra fem til 25 ganger og tre prosent oppga å ha brukt kokain mer enn 25 ganger (figur 52). Andelen som oppga bruk av kokain mer enn noen få ganger, var forholdsvis stor i Osloutvalget, sammenlignet med andre stoffer (utenom cannabis). Vi ser en tendens til at andelen menn som oppga bruk av kokain har økt, mens andelen kvinner er stabil.

I det landsomfattende utvalget var det en stabil andel på ca tre prosent som oppga at de hadde brukt kokain i løpet av de *siste seks måneder*. Omtrent to prosent hadde brukt stoffet en til fire ganger og ca en prosent oppga bruk fem ganger eller flere siste seks måneder. I Osloutvalget var det fire prosent i 2002 og fem prosent i 2006 som oppga å ha brukt kokain i løpet av de siste seks månedene. Hyppigheten i kokainbruk siste seks måneder i Oslo illustreres i figur 53.

²³ Spørsmål om antall ganger brukt ble ikke stilt i 1998.

Figur 53: Hyppighet av kokainbruk. Andel personer 21-30 år som har brukt kokain i grupper for antall gangers bruk siste seks måneder. OSLO. Kjønn. 2002, 2006²⁴. Prosent.

En liten andel (2 prosent) oppga å ha brukt kokain hyppig (5 ganger eller flere) i løpet av de siste seks månedene (figur 53). Andelene var stabile i perioden.

I Osloutvalget var det i 2002 og 2006 til sammen 278 personer²⁵ (4,5 prosent²⁶) som oppga at de hadde brukt kokain en eller flere ganger i løpet av de siste seks månedene. Kjønnfordelingen var 70 prosent menn og 30 prosent kvinner. Det ser ut til å være en forholdsvis jevn spredning i alder (21-30 år) med et gjennomsnitt på 26 år. Over 60 prosent oppga å være i arbeid, en like stor andel som i hele utvalget. Andelen menn i jobb var 65 prosent, mens andelen blant kvinner var 53 prosent. Det var omtrent 30 prosent blant kvinnene som studerte, mens det samme gjaldt 14 prosent av mennene. Det var en mindre andel med universitetsutdanning i gruppa som oppga å ha brukt kokain siste seks måneder (34 prosent) sammenlignet med hele utvalget (57 prosent). Det var 40 prosent som hadde fullført videregående skole og 14 prosent med ungdomsskole som høyeste fullførte utdanning. Inntrykket er altså at personer i gruppen som oppga å ha brukt kokain, har noe lavere utdanning enn gjennomsnittet i

²⁴ Spørsmålet ble ikke stilt i 1998.

²⁵ 278 personer er det reelle antallet i utvalget, ikke vektet.

²⁶ 4,5 prosent er den vektete andelen i utvalget.

sin aldersgruppe. Det var videre en mye større andel som oppga at de hadde avbrutt skolegang eller utdanning uten å gå opp til eksamen, blant de som oppga å ha brukt kokain (41 prosent), enn i utvalget som helhet (21 prosent) ($p < 0,001$).

Når det gjelder inntekt er spredningen i gruppen som har brukt kokain siste seks måneder, i stor grad den samme som i hele utvalget. Det var imidlertid en større andel som tjente mellom kr 100 001-199 000 i gruppen som har brukt kokain (29 prosent) enn i utvalget som helhet (18 prosent) ($p < 0,05$).

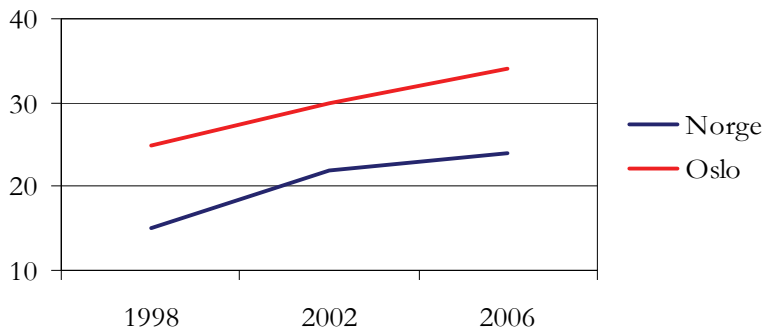
Det var større forskjell mellom hele utvalget og gruppen på 278 personer når det gjaldt bosituasjon enn vi har sett for de andre bakgrunnsvariablene. Det var signifikant færre av kokainbrukerne som bodde sammen med samboer eller ektefelle (28 prosent) enn i utvalget som helhet (38 prosent), og signifikant flere som bodde med venner (25 prosent) sammenlignet med hele utvalget (13 prosent).

Det er vanlig å dempe negative virkninger av kokain ved hjelp av beroligende midler (SHDir 2006). Av dem som oppga å ha brukt kokain siste seks måneder, svarte 65 prosent at de noen gang hadde brukt beroligende midler (for eksempel Valium, Vival, Stesolid og Rohypnol). I utvalget som helhet oppga ti prosent det samme (2002 og 2006).

Av det som er sagt, framgår det at vi ikke finner støtte i undersøkelsene i aldersgruppa 21-30 år for en påstand vi ofte ser om at kokain er et rusmiddel spesielt brukt av de som er velstående eller ressurssterke. Det er likevel mulig å anta at personer som bruker kokain skiller seg ut som mer velfungerende enn personer som bruker andre narkotiske stoffer.

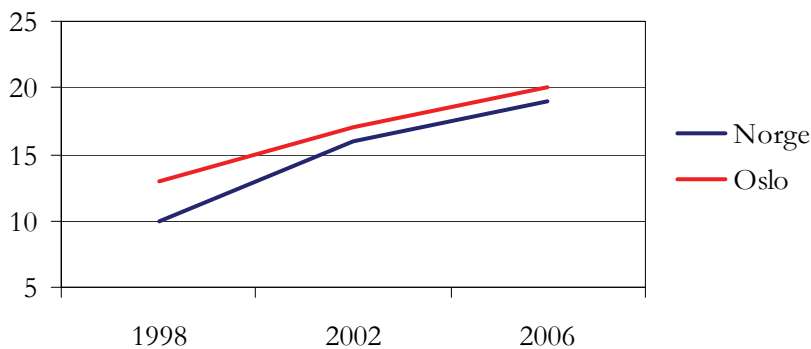
4.3 Venners bruk av narkotika

Vi har spurt hvor mange av de ti nærmeste venner eller bekjente respondentene tror har prøvd narkotika, og om venner/bekjente har vært arrestert for befatning med narkotiskiske stoffer.

Figur 54: Andel som oppga at de trodde mellom seks og ti av deres ti nærmeste venner eller bekjente hadde prøvd narkotika, 21-30 år. NORGE og OSLO. Prosent.

Figur 54 viser en stor økning i så vel det landsdekkende utvalget som i Osloutvalget, når det gjelder andel som oppga at mellom seks og ti av de nærmeste vennene eller bekjente antagelig har prøvd narkotika. I utvalget for landet som helhet har andelen økt fra 15 prosent i 1998 til 24 prosent i 2006 ($p < 0,001$). Den tilsvarende økningen i Osloutvalget var fra 25 til 34 prosent ($p < 0,001$).

Figur 55: Andel som svarte ja på spørsmål om noen venner eller nære bekjente hadde vært arrestert for befatning med narkotika, 21-30 år. NORGE og OSLO. 1998, 2002, 2006. Prosent.

Det har også vært en økning i andelene som oppga at venner eller nære bekjente har vært arrestert for befatning med narkotika (figur 55). I begge utvalgene har det vært en klar økning fra 1998 til 2006. I hele landet har andelen gått opp fra ti til 19 prosent ($p < 0,001$), tilsvarende økning i Oslo var fra 13 til 20 prosent ($p < 0,01$). Dette sammen med de gjengitte resultater om økt andel som oppga å ha brukt ulike stoffer, kan sees som en indikasjon på at bruk av narkotika har blitt mer vanlig, eller oppfattes som mer vanlig (jf majoritetsmisforståelsen), i denne aldersgruppen i den studerte perioden.

Det var en liten andel som oppga selv å ha vært arrestert for befatning med narkotiske stoffer noen gang. I det landsomfattende utvalget så vi en tendens til en økning, fra en prosent i 1998 til tre prosent i 2006. Tilsvarende tendens fant vi i Osloutvalget, to prosent i 1998 og fire prosent i 2006 oppga at de noen gang selv hadde vært arrestert for befatning med narkotika.

4.4 Anabole steroider

I 2006 inneholdt undersøkelsen spørsmål om bruk og tilgjengelighet av anabole steroider. I utvalget fra hele landet oppga to prosent at de hadde brukt anabole steroider noen gang, de aller fleste var menn. Flertallet av disse hadde brukt stoffet en til fire ganger hittil i livet. Gjennomsnittlig debutalder var 18,4 år. Andelen i Osloutvalget var svært lik som for hele landet. Videre var det 30 prosent som trodde de ville klare å skaffe anabole steroider i løpet av to til tre dager i det landsomfattende utvalget. Andelen menn som oppga dette var dobbelt så stor som andelen kvinner. Omtrent en av ti hadde blitt tilbudt, mens bare to prosent ville prøvd anabole steroider hvis det ikke var fare for å bli arrestert.

4.5 Beroligende midler

I alle de tre undersøkelsesårene ble det spurt om bruk av beroligende midler (for eksempel Valium, Vival, Stesolid og Rohypnol) uten at det hadde vært foreskrevet av lege. I utvalget fra hele landet ser vi en tendens til en økning i andelen som oppga å ha brukt beroligende midler, fra fem prosent i 1998 til ni prosent i 2006. Andelen menn som rapporterte bruk, var noe høyere enn andelen kvinner. Økningen fra 1998 til 2006 var noe mindre i Osloutvalget. I 2006 var andelen som noen gang hadde brukt

beroligende midler omtrent den samme i Osloutvalget (10 prosent) som i landet som helhet.

4.6 Sniffing

Det ble også stilt et spørsmål om respondentene noen gang hadde ”sniffet” (løsemidler eller lignende). I det landsomfattende utvalget ser vi en tendens til en nedgang, fra syv prosent i 1998 til fem prosent i 2006. I Osloutvalget ser vi en tilsvarende tendens i andelen som oppga at de noen gang har sniffet.

4.7 Vanskeligheter knyttet til bruk av narkotika

Når det gjelder opplevde problemer som følge av narkotikabruk er det relativ få som rapporterer at de har opplevd dette. Det rapporteres først og fremst om uvennskap/krangel med bakgrunn i at de har brukt narkotika og hvor det har vært en viss økning (tabell 20).

Tabell 20: Andel som oppga å ha kommet opp i ulike vanskeligheter av noe slag fordi narkotika er brukt, 21-30 år. NORGE og OSLO. 1998, 2002, 2006. Prosent.

	NORGE			OSLO		
	1998	2002	2006	1998	2002	2006
Uvennskap/ Krangel	2	4	6	3	5	7
Slagsmål	1	2	2	1	1	2
Problemer skole/arbeid	1	3	3	2	3	3
Ulykker/ skader	1	1	2	1	2	2
Andre vanskeligheter	2	4	5	4	5	7

4.8 Oppsummering - narkotika

- Andelene i aldersgruppa 21-30 år som har brukt cannabis noen gang, har økt i undersøkelsesperioden både i landet som helhet og i Oslo. På landsbasis var det i 1998 - 22 prosent som oppga at de noen gang hadde brukt cannabis. De tilsvarende andelene i 2002 og 2006 var henholdsvis 30 prosent og 34 prosent.
- I Osloutvalget var det i 1998 - 35 prosent som oppga at de noen gang hadde brukt cannabis. Den tilsvarende andelen i 2002 var 41 prosent og i 2006 - 47 prosent.
- I 1998 var det i det landsdekkende utvalget syv prosent som rapporterte at de hadde brukt cannabis i løpet av de siste seks måneder. I 2002 var denne andelen steget til ti prosent, det samme som i 2006.
- I Osloutvalget oppga 15 prosent at de hadde brukt cannabis i løpet av de siste seks måneder, både i 2002 og 2006.
- Flere menn enn kvinner rapporterer å ha brukt cannabis.
- Det ble rapportert om økt tilgjengelighet av cannabis.
- Det ser ut til at de som oppga å ha brukt cannabis i større grad enn andre har lav inntekt og ikke er i jobb eller studiesituasjon.
- Foruten cannabis er de mest brukte stoffene amfetamin og kokain.
- Andelen på landsbasis som oppga å ha brukt amfetamin økte fra fem prosent i 1998 til ti prosent i 2006, mens andelen som oppga å ha brukt kokain økte fra tre prosent i 1998 til ni prosent i 2006.
- I Osloutvalget var det i 1998 ti prosent som oppga å ha brukt amfetamin. I 2006 var denne andelen steget til 13 prosent. Andelen i Oslo som oppga å ha brukt kokain var økte fra syv prosent i 1998 til 14 prosent i 2006.
- Den største økningen i bruken av kokain har funnet sted blant unge menn i Oslo.

Referanser

Aftenposten Morgen 01.12.2004

Bretteville-Jensen, Anne Line og Ellen J. Amundsen (2006): *Omfang av sprøytemisbruk i Norge*. Rapport 5/2006, Statens institutt for rusmiddelforskning, Oslo.

Bryhni, Anders red. (2006): *Rusmidler i Norge*. Statens institutt for rusmiddelforskning, Oslo.

Gilljam, H. og R. M. Galanti (2003): *Role of snus in smoking cessation and smoking reduction in Sweden*. *Addiction* 98: 1183-9.

Hauge, R. & O. Nordlie (1989): *Mistenkte for narkotikaloovbrudd*. Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskap. 76/1. København.

Horverak, Øyvind og Elin K. Bye (2007): *Det norske drikkemonsteret. En studie basert på intervjudata 1973-2004*. SIRUS rapport 2/2007, Statens institutt for rusmiddelforskning, Oslo.

Lund, Karl Erik (2007): *Snus bør kunne brukes i røykeavvenning av mislykkede "sluttere"*. Kronikk. Den norske tannlegeforenings tidende 117: Nr 6.

Lund, Marianne og Rita Lindbak (2007): *Norwegian Tobacco Statistics 1973-2006*. SIRUS skrifter nr 3/2007, Statens institutt for rusmiddelforskning, Oslo.

Nordlund, Sturla (1992): *Metoder og metodeproblemer ved estimering av alkoholforbruk*. SIFA rapport nr 3/92, Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning, Oslo.

Pape, Hilde og Elisabet E. Storvoll (2006). *Tenåringers bruk av rusmidler som ikke finnes*. Nordisk alkohol- og narkotikatidsskrift, vol. 23. no 2-3.

Pedersen, Willy (2006): *Bittersøt. Ungdom/sosialisering/rusmidler*. Universitetsforlaget, Oslo.

Ramström, L. M. og J. Foulds (2006): *Role of snus in initiation and cessation of tobacco smoking in Sweden*. Tobacco Control 15: 210-4.

Rodu, B., B. Stegmayr, S. Nasic og K. Asplund (2002): *Impact of smokeless tobacco use on smoking in northern Sweden*. J Int Med 252: 398-404.

SIRUS (2006) Upublisert materiale

Skog, Ole-Jørgen (1992) *The validity of self-reported drug use*. British Journal of Addiction 87: 539-48.

Skog, Ole-Jørgen (2004): *Å forklare sosiale fenomener*. Gyldendal Akademisk, Oslo.

Sosial- og helsedirektoratet (2006) *Fakta om narkotiske stoffer*. Oslo.

SSB: (1) www.ssb.no/befolkning/

(2) www.ssb.no/emner/10/10/10/alkohol/tab-2007-07-09-02.html

Tefre, Ellen M., Arvid Amundsen, Sturla Nordlund og Karl Erik Lund (2007): *Studenter og rusmidler. Bruk av alkohol, tobakk, narkotika og pengespill blant studenter ved Universitetet i Oslo*. Rapport 4/2007. Statens institutt for rusmiddelforskning, Oslo.

English summary

SIRUS has conducted surveys of young adults aged 21–30 on drug and alcohol use in 1998, 2002 and 2006. Using the same procedure as the annual surveys of adolescents, each of these young adult surveys operates with two samples, one of people officially resident in Oslo, the other of people resident in Norway, including Oslo.

In 2006, only half as many respondents in the 21–30 age-group were smokers relative to 1998 (17 per cent in 2006 and 29 per cent in 1998). The percentage of occasional smokers has remained stable (at around 12 per cent). Daily smokers smoke as many cigarettes as before. The proportion of daily smokers in the Oslo sample tumbled from 27 per cent in 1998 to 14 per cent in 2006. The proportion of occasional smokers has been stable here too (around 15 per cent). In contrast, fewer respondents in the Oslo sample smoke more than ten cigarettes daily. The differences in smoking habits between the sexes are minor or non-existent. Education level appears to have a strong effect on smoking behaviour, as increasing education correlates with less likelihood of being a smoker and, inversely, low education predicts a higher likelihood of being a smoker.

Wide differences prevail, however, between the sexes in use of snus. The chances of a male respondent taking snus daily doubled between 1998 and 2006 (from 7 to 17 per cent). Ten per cent of male respondents in the Oslo sample used snus daily in 1998, 16 per cent in 2006. 1–2 per cent of both female samples in both years (1998 and 2006) took snus daily. Individuals with a history of snus use irrespective of frequency etc. were more likely to have quit smoking.

Estimates of the national annual alcohol consumption rate of young adults averaged at 4.5 litres pure alcohol in 1998 and 5.3 litres in 2006. Oslo residents aged 21–30 drink at least one litre more on average than the national average. Males aged 21–30 drink about twice as much as females in the same age-group. Alcohol consumption rates fall with increasing age (21–30 years), but rise with increasing income. The rate of self-reported episodes of binge drinking is relatively stable. About 80 per cent of both samples report obvious sensations of drunkenness in the past six months. Males prefer beer and liquor, females tend to drink wine more frequently.

The rate of illicit alcohol consumption (privately distilled and smuggled alcohol) fell sharply between 1998 and 2006.

There was a rise between 1998 and 2006 in the percentage of respondents aged 21–30 reporting having used cannabis at some point both in the national and Oslo samples. The percentage in the national sample was 22 in 1998, 30 per cent in 2002 and 34 per cent in 2006. For the Oslo sample, 35 per cent said in 1998 that they had some personal experience of cannabis use. By 2002 the percentage had grown to 41 and by 2006 to 47 per cent. The national average of respondents reporting use of cannabis in the past six months was 10 per cent in both 2002 and in 2006. For Oslo, the figure was 15 per cent in both years. Male respondents are more likely to use cannabis. Cannabis is more readily available. It seems that cannabis users are more likely to be unemployed, not involved in a training/education programme and belong to a low income bracket.

For the other types of drug the highest increase was in the use of cocaine and amphetamine. The number of respondents in the national sample that reported using cocaine at some point rose from 3 per cent in 1998 to 9 per cent in 2006, while for those reporting amphetamine use at some point grew from 5 per cent in 1998 to 10 in 2006. For the Oslo sample, 7 per cent said in 1998 they had used cocaine at some point, rising to 14 per cent in 2006. Respondents reporting the use at some point of amphetamine grew from 10 per cent in 1998 to 13 per cent in 2006.

Sirus rapporter

Følgende rapporter er utkommet i denne serien:

- 1/2001 Horverak, Øyvind, Sturla Nordlund og Ingeborg Rossow: *Om sentrale deler av norsk alkoholpolitikk*. 48 s. Oslo 2001.
- 2/2001 Axelsen, Niels Kristian: *Skjenking i grenseland. Strategier, tiltak og lovgivning mot økonomisk kriminalitet i skjenkesteder i de nordiske land*. 119 s. Oslo 2001.
- 3/2001 Watten, Reidulf og Helge Waal: *Avrusing: Fra vilje til medisin. Avrusingstradisjonene i Norge belyst gjennom en forundersøkelse av ultrarask opioidavrusing (UROD)*. 62 s. Oslo 2001.
- 4/2001 Lund, Ingeborg: *Fra monopol til konkurranse. Restaurantbransjen og alkoholleverandørene etter EØS-avtalen*. 81 s. Oslo 2001.
- 1/2002 Ugland, Trygve: *Policy Re-Categorization and Integration. Europeanization of Nordic Alcohol Control Policies*. (Publisert i samarbeid med ARENA. ARENA-report No 3/2002) 254 s. Oslo 2002.
- 2/2002 Horverak, Øyvind: *Selvbetjente vinmonopolutsalg. En evaluering*. 85 s. Oslo 2002
- 3/2002 Hauge, Ragnar og Reidun Johanne B. L. Lohiniva: *Bevillingssystemet som alkoholpolitisk virkemiddel. En evaluering av endringene i alkoholloven i 1997*. 165 s. Oslo 2002.
- 4/2002 Johansen, Nicolay B.: *Tillit og svik i narkomiljøet*. 208 s. Oslo 2002.
- 1/2003 Berg, Elin: *Samhandlingens monolog. En studie av interaksjon mellom klienter med innvandrerbakgrunn og ansatte i tiltaksapparatet for rusmiddelmissbrukere*. 116 s. Oslo 2003.
- 2/2003 Lund, Ingeborg & Sturla Nordlund: *Pengespill og pengespillproblemer i Norge*. 128 s. Oslo 2003.

- 3/2003 Melberg, Hans Olav & Øyvind Omholt Alver: *Rus og psykiatri i inntektssystemet for kommunene*. 94 s. Oslo 2003.
- 4/2003 Melberg, Hans Olav, Grethe Lauritzen & Edle Ravndal: *Hvilken nytte, for hvem og til hvilken kostnad? En prospektiv studie av stoffmisbrukere i behandling*. 163 s. Oslo 2003.
- 5/2003 Skretting, Astrid & Elin K. Bye: *Bruk av rusmidler blant norske 15-16 åringer. Resultater fra den norske delen av de europeiske skoleundersøkelsene - ESPAD, 1995, 1999, 2003*. 62 s. Oslo 2003.
- 1/2004 Holth, Per & Elin K. Bye: *B Evaluering av 'Ansvarlig Vertskap' i Bergen 2000-2003*, 80 s. Oslo 2004.
- 2/2004 Alver, Øyvind Omholt, Anne Line Bretteville-Jensen & Oddvar Kaarbø: *Rusreformen – Noen grunnlagsdata om organisering og finansiering*. 62 s. Oslo 2004.
- 3/2004 Horverak, Øyvind: *Da Vinmonopolet kom til Trysil. En evaluering*. 115 s. Oslo 2004.
- 4/2004 Alver, Øyvind Omholt: *Om pris og etterspørsel etter alkohol i Norge*. 65 s. Oslo 2004.
- 1/2005 Rise, Jostein, Henrik Natvig & Elisabet E. Storvoll: *Evaluering av alkoholkampanjen 'Alvorlig talt'* 128 s. Oslo 2005.
- 2/2005 Amundsen, Ellen J., & Robert Lalla: *Narkotikasituasjonen i kommunene. Resultater fra årene 2002 og 2003* 44 s. Oslo 2005.
- 3/2005 Østhus, Ståle: *Befolkningens holdninger til alkoholpolitikken – en analyse av sammenhengen mellom alkoholpolitikken og folkemeningen i perioden 1962 og fram til i dag* 120 s. Oslo 2005.
- 4/2005 Bretteville-Jensen, Anne Line: *Økonomiske aspekter ved sprøytemisbrukeres forbruk av rusmidler. En analyse av intervjuer foretatt 1993-2004*. 176 sider. Oslo 2005.

- 5/2005 Solbakken, Bjørn H., Lauritzen, Grethe & Lund, Marte K. Ødegård: *Barn innlagt sammen med foreldre som er i behandling for rusmiddelproblemer*. 124 sider. Oslo 2005.
- 6/2005 Berg, Frid Fjose & Anne Line Bretteville-Jensen *Ungdoms etterspørsel etter alkohol En empirisk analyse basert på intervjudata 1990-2004*. 58 sider. Oslo 2005.
- 1/2006 Solbakken, Bjørn H. & Grethe Lauritzen *Tilbud til barn av foreldre med rusmiddelproblemer*. 150 sider. Oslo 2006.
- 2/2006 Olsen, Hilgunn & Astrid Skretting *Ingen enkle løsninger: evaluering av Tiltaksplane for alternativer til rusmiljøene i Oslo sentrum*. 166 sider. Oslo 2006.
- 3/2006 Nøkleby, Heid & Grethe Lauritzen *Rusmiddelmisbruk og spiseforstyrrelser. Sammenfall og sammenhenger. En litteraturstudie*. 165 sider. Oslo 2006.
- 4/2006 Buvik, Kristin & Bergljot Baklien *Skal det være noe mer for vi stenger? – evaluering av Ansvarlig vertskap i Trondheim*. 113 sider. Oslo 2006.
- 5/2006 Bretteville-Jensen, Anne Line & Ellen J. Amundsen *Omfang av sprøytemisbruk i Norge*. 83 sider. Oslo 2006.
- 1/2007 Snertingdal, Mette Irmgard *Kalkulerende kjeltringer eller offer for omstendighetene? En kvalitativ studie av heroinomsetningens utvikling og aktører*. 140 sider. Oslo 2007.
- 2/2007 Horverak, Øyvind & Elin K. Bye *Det norske drikkemønsteret. En studie basert på intervjudata fra 1973-2004*. 245 sider. Oslo 2007.
- 3/2007 Ihlebæk, Camilla & Ellen J. Amundsen *Majoritet og minoritet alkoholbruk blant ungdom utenfor storbyen*. 54 sider. Oslo 2007.
- 4/2007 Tefre, E.M., Amundsen, A., Nordlund, S., Lund, K.E. *Studenter og rus. Resultater fra en undersøkelse av studenter ved universitetet i Oslo*. 139 s. Oslo 2007.

- 5/2007 Lauritzen, Hege Cesilie & Baklien, Bergljot. *Overskjenking i Bergen – en oppfølging av Ansvarlig vertskap i Bergen*. 98 sider. Oslo 2007.
- 6/2007 Baklien, B., Pape, H. Rossow, I. & Storvoll, E. E. *Regionprosjektet – Nyttig forebygging? Evaluering av et pilotprosjekt om lokalbasert forebygging*. 216 sider. Oslo 2007
- 7/2007 Olsen, Hilgunn & Skretting, Astrid. *Hva nå? Evaluering av prøveordning med sprøyterom*. 169 sider. Oslo 2007

Sirus skrifter

Følgende publikasjoner er utkommet i denne serien:

- 1/2002 Brofoss, Knut and Julia Ferkis (ed.): *Alcohol Policy – Epidemiology-Primary Health Care*. 161 s. Oslo 2002
- 1/2004 Lund, Karl Erik og Jostein Rise: *Mediekampanje om røykfri serveringssteder våren 2004*. Evaluering av det offentlige tobakksforebyggende arbeidet i Norge 2003-2007. 36 s. Oslo 2004.
- 2/2004 Lund, Marianne og Rita Lindbak: *Tall om tobakk 1973-2003*. 39 s. Oslo 2004.
- 1/2005 Hetland, Hilde og Leif Edvard Aarø: *Hva kan forbedres i VÆR røykFri-programmet? Intervjuer med elever, lærere og rektorer*. Evaluering av det offentlige tobakksforebyggende arbeidet i Norge 2003-2007. 59 s. Oslo 2005.
- 2/2005 Hetland, Jørn og Leif Edvard Aarø: *Røykevaner, holdninger til innføring av røykfrie serveringssteder og opplevelse av håndbeviingsproblemer i serveringsbransjen- en prospektiv panelundersøkelse*. Evaluering av det offentlige tobakksforebyggende arbeidet i Norge 2003-2007. 76 s. Oslo 2005.
- 3/2005 Hetland, Jørn og Leif Edvard Aarø: *Røykfrie serveringssteder: Luftkvalitet, helse og trivsel blant ansatte i serveringsbransjen*. Evaluering av det offentlige tobakksforebyggende arbeidet i Norge 2003-2007. 46 s. Oslo 2005.
- 4/2005 Lund, Karl Erik: *Tobakksavgiften som helsepolitisk styringsinstrument*. Evaluering av det offentlige tobakksforebyggende arbeidet i Norge 2003-2007. 60 s. Oslo 2005.
- 5/2005 Amundsen, Ellen J.: *Alkohol- og tobakksbruk blant ungdom: Hva betyr innvandrerbakgrunn?* 89 s. Oslo 2005.

- 6/2005 Larsen, Elisabeth, Marianne Lund og Karl Erik Lund: *Evaluering av helseadvarslene på tobakkspakkene*. Evaluering av det offentlige tobakksforebyggende arbeidet i Norge 2003-2007. 33 s. Oslo 2005.
- 1/2006 Lund, Karl Erik: *Innføring av røykfrie serveringssteder i Norge. Konsekvenser for omsetning, besøksfrekvens, trivsel og etterlevelse*. Evaluering av det offentlige tobakksforebyggende arbeidet i Norge 2003-2007. 121 s. Oslo 2006.
- 2/2006 Lund, Karl Erik: *The introduction of smoke-free hospitality venues in Norway. Impact on revenues, frequency of patronage, satisfaction and compliance*. Evaluation of public tobacco control work in Norway 2003-2007. 110 s. Oslo 2006.
- 3/2006 Larsen, Elisabeth, Karl Erik Lund og Jostein Rise: *Evaluering av tobakkskampanjen "Røyken tar pusten av deg"*. Evaluering av det offentlige tobakksforebyggende arbeidet i Norge 2003-2007. 116 s. Oslo 2006.
- 4/2006 Larsen, Elisabeth, Jostein Rise og Pål Kraft: *Evaluering av tobakkskampanjen "Hver eneste sigarett skader deg"*. Evaluering av det offentlige tobakksforebyggende arbeidet i Norge 2003-2007. 53 s. Oslo 2006.
- 5/2006 Rise, Jostein: *En sosialpsykologisk analyse av et fryktvekkende budskap: en kvasiekperimentell undersøkelse*. Evaluering av det offentlige tobakksforebyggende arbeidet i Norge 2003-2007. 68 s. Oslo 2006.
- 1/2007 Melberg, Hans Olav: *Hvor mye betyr tobakksprisen for endringer i tobakksforbruket? Utviklingen i pris og forbruk i Norge mellom 1985 og 2005*. Evaluering av det offentlige tobakksforebyggende arbeidet i Norge 2003-2007. 29 s. Oslo 2007.
- 2/2007 Lund, Karl Erik (red.), Rune Ottesen, Jostein Rise, Karl Erik Lund, Sidsel Graff-Iversen og Kjell Bjartveit: *Grunnlaget for allmennhetens oppfatning om risiko ved sigarettøyking i 1950- og 60 årene i Norge*. Erklæringer til Norges Høyesterett i forbindelse med søksmål fra skadelidt om erstatning fra tobakksprodusent. 231 s. Oslo 2007.

- 3/2007 Lund, Marianne og Rita Lindbak: *Norwegian Tobacco Statistics 1973-2006*. 43 s. Oslo 2007.
- 4/2007 Frøyland, Kjetil. *Med arbeidslivet som arena. Om kunnskapsbehov i arbeidsrelatert rusmiddelforskning*. 65 sider. Oslo 2007.